

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Zuzana Čílová

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta mezinárodních vztahů
Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Zranitelné skupiny v Afghánistánu a lidská práva

diplomová práce

Vypracovala: Bc. Zuzana Čílová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Vladimír Kváča, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma “Zranitelné skupiny v Afghánistánu a lidská práva“ jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Poděbradech dne 16.8.2010

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu Ing. Vladimíru Kváčovi, Ph.D. za konzultace, cenné připomínky, rady a náměty k zamyšlení.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá zranitelnými skupinami a lidskými právy v Afghánistánu. Jako zranitelné skupiny byly vybrány ženy, děti, postižení a migranti. Nejprve se snažím podrobně popsat současnou situaci a postavení těchto zranitelných skupin v Afghánistánu a upozornit na všechny aspekty jejich zranitelnosti. Další část se věnuje podrobné analýze kořenů jejich zranitelnosti. V tomto případě se jedná o environmentální podmínky, historický vývoj, kulturní předpoklady, ekonomickou vyspělost a stabilitu státu. V závěru předkládám návrh řešení na zlepšení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv v Afghánistánu. Celá problematika je nahlížena především z pohledu státu, neboť stát v tomto případě hraje zásadní úlohu. Důležitým prvkem celé problematiky je také střet západní a muslimské, respektive specifické afghánské kultury, který danou problematiku obohacuje o novou, velmi komplikovanou dimenzi.

Abstract

My graduation thesis is engaged in vulnerable groups and human rights in Afghanistan. I defined women, children, handicapped and migrants as vulnerable groups. First of all I tried to describe contemporary situation and status of these vulnerable groups in Afghanistan. I tried to refer to all aspects of their vulnerability. In the next part I analyzed the roots of their vulnerability in detail. I concerned on environmental conditions, historic evolution, cultural background, economic development and development and stability of the state. In conclusion I tried to put forward a concept of solution, which should improve the situation of vulnerable groups and human rights in Afghanistan. The main actor of my analysis is a state, which from my point of view is the most important element of the development in Afghanistan. The important part of these questions is a collision of Western and Muslim culture or Afghan culture. This fact means a new very complicated dimension of vulnerable groups and human rights in Afghanistan.

Obsah

Abstrakt.....	4
Seznam použitých zkratk	6
Seznam grafů	6
Seznam map	6
Úvod	7
1. Teoretická východiska.....	10
1.1 Zranitelnost a zranitelné skupiny	10
1.2 Lidská práva.....	13
2. Zranitelné skupiny v Afghánistánu.....	18
2.1 Ženy	19
2.2 Děti.....	27
2.3 Postižení.....	32
2.4 Migranti	33
3. Kořeny zranitelnosti	37
3.1 Environmentální podmínky	37
3.2 Historický vývoj	39
3.3 Charakteristické vlastnosti a kultura Afghánců	48
3.4 Ekonomická vyspělost	55
3.5 Stabilita, bezpečnost a politická vyspělost státu	57
4. Návrh řešení	64
4.1 Předpoklady úspěchu řešení.....	64
4.2 Zajištění stability a bezpečnosti	66
4.3 Politické uspořádání.....	67
4.4 Stabilizace vlády a získání důvěry	70
4.5 Změna zákonů.....	73
4.6 Ekonomická opatření	74
4.7 Sociální otázky.....	77
4.8 Vzdělání	78
4.9 Environmentální problémy	79
Závěr	80
Seznam použité literatury a pramenů.....	83
Přílohy.....	87
Deklarace	87
Mapy	96

Seznam použitých zkratk

AIHRC - Nezávislá komise pro lidská práva v Afghánistánu /Afghanistan Independent Human Rights Commission, AIHRC

ISI – pákistánská tajná služba/Inter-Services Intelligence

Seznam grafů

Graf 1 – Násilí na ženách v letech 2008/2009	20
Graf 2 – Druhy asistence při porodu	22
Graf 3 – Důvody proč dívky nenavštěvují školu	26
Graf 4 – Důvody proč chlapci nenavštěvují školu	26
Graf 5 – Důvody vnitřní migrace	30
Graf 6 – Délka pobytu vnějších migrantů v exilu	31
Graf 7 – Důvody, proč se vnější migranti nevrátí do svého původního místa bydliště	32
Graf 8 – Kulturní dimenze islámských zemí	45
Graf 9 – Podíl formálních a neformálních mechanismů na řešení případů	55
Graf 10 – Podíl jednotlivých druhů neformálních mechanismů	56

Seznam map

Mapa 1 – Reliéf Afghánistánu	89
Mapa 2 – Etnické skupiny v Afghánistánu	89
Mapa 3 – Durandova linie a hranice Paštúnistánu	90
Mapa 4 - Afghánské uprchlické tábory v Íránu a Pákistánu	90
Mapa 5 - Vliv Tálibánu v Afghánistánu v roce 2007	91
Mapa 6 - Vliv Tálibánu v Afghánistánu v lednu - listopadu 2008	91
Mapa 7 – Vliv Tálibánu v Afghánistánu v lednu – září 2009	92
Mapa 8 - Administrativní mapa Afghánistánu	92

Úvod

Při povrchním seznámení se situací v Afghánistánu se nabízí myšlenka, že Afghánci o pomoc zvenčí nemají zájem a své problémy si do značné míry vytváří sami. Podíváme-li se však na celou záležitost detailněji, zjistíme, že boj o moc a neustálé válčení se týká pouze omezené skupiny lidí. Naopak většina obyvatel, stejně jako jinde na světě, touží pouze po klidném životě a bezpečí, což je svým způsobem vyjádřeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv. V tomto kontextu je zřejmé, že myšlenka poskytnutí pomoci lidem má i v této zemi své opodstatnění.

Afghánistán (oficiální název Islámská republika Afghánistán) představuje z pohledu oboru mezinárodních vztahů zajímavou zemi a velkou výzvu. Snoubí se zde několik problémů najednou, které často sahají až na samý kraj existence tohoto státu. Afghánistán patří mezi rozvojové státy, dokonce je jedním z deseti nejchudších států světa¹, a trpí typickými problémy mnoha rozvojových zemí – špatná ekonomická situace, hluboké zahraniční zadlužení státu, politická nestabilita, sociální problémy apod. Převažujícím náboženstvím v Afghánistánu je islám, což vzhledem k současného vývoji vztahů mezi západní a islámskou civilizací přináší zvýšené nároky na zajištění dobrých vzájemných vztahů. Afghánistán byl a stále ještě je výrazně ovlivňován vnějšími silami, především okolními státy. V neposlední řadě je třeba uvést, že Afghánistán je tvořen převážně horami, které představují vhodný terén pro úkryt a působení různých partyzánských a teroristických skupin, které v Afghánistánu operují. Všechny tyto aspekty se v Afghánistánu prolínají a vytvářejí velmi komplikovanou situaci. Vyjmenované problémy se vyskytují i v jiných zemích, ale tam většinou ne současně, nebo nejsou tak závažné. Úspěšná obnova a stabilizace Afghánistánu by mohla přinést cenné zkušenosti a znalosti, jež by mohly přispět k řešení podobných problémů i v dalších státech. Především zdárná spolupráce s muslimy a vypořádání se s partyzánskými a teroristickými skupinami, mohou být v budoucnosti nedocenitelné.

Od roku 2001 zasahují v Afghánistánu vojáci cizí státní příslušnosti a od roku 2002 zde OSN vede také politickou misi.² Mezinárodní společenství se o Afghánistán zajímá z několika důvodů. Vnitropolitická situace tohoto státu ovlivňuje okolní země, nejvíce Pákistán, a v dohledné budoucnosti může destabilizovat celý region. Případné ovládnutí státu Tálibánem by mohlo přinést ještě větší narušení stability okolních států,

¹ CIA – The World Factbook. [online]. *GDP per capita*, [cit. 4.3.2010]. Dostupný z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>.

² MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 352. ISBN 80-7106-445-9.

pokusy o rozšíření jejich sféry vlivu, další vyhocení vztahů mezi západním a islámským světem a posílení teroristických skupin především al-Káidy. Česká republika se v rámci NATO podílí na mírové operaci a celkové obnově země. Pro Českou republiku představuje Afghánistán v současnosti největší zahraniční misi, když zde operuje 468 příslušníků Armády České republiky³, proto by problematika Afghánistánu měla patřit mezi nejdůležitější témata české zahraniční politiky.

Ve své diplomové práci bych chtěla definovat ohrožené skupiny v Afghánistánu a popsat kořeny jejich zranitelnosti. S touto problematikou úzce souvisí otázka lidských práv, protože právě u těchto skupin jsou lidská práva nejčastěji porušována. Hlavním cílem mé práce je navrhnout možnosti zlepšení postavení těchto zranitelných skupin a ochrany lidských práv v Afghánistánu, což by v konečném důsledku pomohlo rozvoji tohoto státu jako celku.

Při zkoumání dané problematiky bych chtěla použít holistický přístup. Příčin zranitelnosti skupin je celá řada, navzájem se doplňují a multiplikují, proto se domnívám, že je potřeba problematiku zkoumat komplexně a stejně tak přistupovat i k návrhu řešení. Zranitelné skupiny budu zkoumat z pohledu státu. Právě stát by měl občanům zajistit určitá práva, bezpečí, stabilitu a důstojný život. Afghánistán patří mezi selhávající státy, což samozřejmě výrazně ovlivňuje objekt mého zkoumání – zranitelné skupiny. Mnohé příčiny problémů pramení právě z nefungujícího státu, z neschopnosti prosadit zákon a velmi špatné ekonomické situace. Mé závěry budou cíleny především na stát a opatření, která by měly být v rámci státu podniknuty. Vzhledem k tomu, že afghánská vláda je silně závislá na podpoře západních spojenců, nelze vliv Západu na daný problém a jeho řešení opominout.

K dosažení cíle by mi měla pomoci kvalitativní analýza všech pramenů. Při zpracování tématu použiji českou a především zahraniční odbornou literaturu. Bohužel je takřka nemožné čerpat z jakéhokoli čistě afghánského zdroje a zjistit tak skutečné postoje Afghánců k dané problematice. Základním zdrojem informací o současném stavu v Afghánistánu by tak měly být dokumenty Nezávislé komise pro lidská práva v Afghánistánu (*Afghanistan Independent Human Rights Commission, AIHRC*). Aktuální situaci a vývoj potom dokreslí informace z denního tisku.

³ Ministerstvo obrany ČR. [online]. *Aktuální mise*, [cit. 9.3.2010]. Dostupný z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=69>.

Čísla používaná v mé diplomové práci by neměla být brána absolutně, ale spíše jako ilustrace pro lepší představení skutečnosti. Mnohé průzkumy jsou znesnadněny a někdy dokonce znemožněny špatnou bezpečnostní situací či odlehlostí míst, tudíž ani průzkum AIHRC prováděný na více než deseti tisících dotázaných nemůžeme považovat za zcela přesný. Skutečná situace tak může být o něco lepší nebo horší. Přesto tato čísla dostatečně ilustrují situaci v Afghánistánu, neboť i kdyby byla o polovinu lepší, stále by postavení zranitelných skupin a ochrana lidských práv byla na velmi špatné úrovni.

Ve své diplomové práci používám výraz „Afghánci“ či „afghánský národ“. Přestože mnoho obyvatel Afghánistánu považuje za Afghánce pouze příslušníky paštúnských kmenů, já tyto výrazy vztahuji ke všem obyvatelům Afghánistánu. Pokud v některých pasážích mluvím pouze o paštúnské části obyvatelstva, tak je vždy nazývám jménem jejich kmene tedy „Paštúni“ či „paštúnské obyvatelstvo“.

V první kapitole se zabývám teoretickými přístupy. Nejprve se věnuji konceptu zranitelnosti a zranitelných skupin, vývoji tohoto oboru a možným přístupům k dané problematice. V další části píši o vývoji lidských práv, jejich sporným bodům a propojení s teorií zranitelnosti.

Ve druhé kapitole již přikračuji k praktické aplikaci na zranitelné skupiny v Afghánistánu. Nejdříve se snažím definovat zranitelné skupiny, zdůvodnit výběr právě těchto skupin a popsat jejich význam pro stát. Dále se zabývám jejich současnou situací a aspekty jejich zranitelnosti. Postupně se zaměřuji na následující zranitelné skupiny: ženy, děti, postižení a migranti.

Třetí kapitola je věnována kořenům zranitelnosti daných skupin. Jako hlavní kořeny jsem identifikovala environmentální podmínky, historický a kulturní vývoj, národu a kulturu Afghánců a vyspělost společnosti, ekonomickou vyspělost a nakonec stabilitu, bezpečnost a politickou vyspělost státu. Tato kapitola podrobně analyzuje jednotlivé kořeny zranitelnosti, vysvětluje jejich vliv na postavení daných skupin a jejich další vývoj.

V poslední, čtvrté, kapitole se na základě teoretických poznatků daného problému, praktických poznatků o postavení zranitelných skupin a kořenů jejich zranitelnosti pokusím navrhnout možný postup, který by měl zlepšit situaci a postavení daných zranitelných skupin v Afghánistánu. Jelikož tyto skupiny mají zásadní vliv na budoucí vývoj Afghánistánu, tak navržené řešení by mohlo pozitivně ovlivnit nejen je, ale i rozvoj státu jako celku.

1. Teoretická východiska

1.1 Zranitelnost a zranitelné skupiny

Teorie zranitelnosti je relativně mladý vědní obor, který se začal plně rozvíjet až v 70. letech 20. století. Zpočátku byla hlavní pozornost upírána k environmentální zranitelnosti, tedy zranitelnosti z důvodu přírodních katastrof. Výzkum zranitelnosti se postupně posouval směrem k holistickému přístupu. V 80. letech 20. století se na environmentální zranitelnost začalo pohlížet komplexněji a byly zohledňovány i tzv. sociální faktory – soudržnost rodiny, dostupnost sociálních služeb, vzdělání, ekonomická vyspělost, etnické, politické a demografické vlivy. Odborníci také začali rozvíjet studium i jiné než jen environmentální zranitelnosti.

S tímto posunem souvisí i změna přístupu k teorii zranitelnosti z absolutního na relativní. Zatímco absolutní přístup zastává názor, že zranitelnost je objektivně dána jakoby zvnějšku, relativní přístup tvrdí, že zranitelnost je vytvářena a reprodukována. Uvnitř společnosti jsou vytvářeny hranice, které oddělují jednotlivé skupiny obyvatel a zatímco některé skupiny mají výhody a privilegia, jiné skupiny jsou naopak znevýhodněny, jsou jim odepřeny určitá práva a stávají se z nich zranitelné skupiny. Takovéto vytváření hranic se odehrává v intencích “my” versus “oni” a důvody mohou být rasové, náboženské, etnické, zdravotní, pohlaví, geografické či občanství. V těchto případech zranitelnost představuje sociální konstrukt a není tudíž objektivně dána. Relativní přístup také přiznává zranitelnosti mnohem větší dynamiku, než absolutní. Oproti absolutnímu přístupu, který se na zranitelnost dívá převážně staticky, relativní přístup považuje zranitelnost za dynamický proces, který má mnoho faktorů, které se kumulují a multiplikují. Relativnímu přístupu se výrazně podobá marxistický přístup, který rozděluje a zkoumá společnost podle tříd. Podle marxismu nejvyšší třída má sociální výhodu a více příležitostí, zatímco nejnižší třída má sociální nevýhodu a možnosti značně omezené. Sociální výhodou mohou být např. znalosti, schopnost a příležitost ovládat zdroje.⁴

Podobně jako u dalších společenských věd, ani v případě teorie zranitelnosti nejsou ustáleny definice jednotlivých pojmů a přístup ke zkoumání. Kvůli této skutečnosti můžeme nalézt celou řadu definic zranitelnosti. Zranitelnost můžeme

⁴ FINDLAY, M. *Vulnerable Spatialities*, Population. Space and Place 11/2005. s. 429-439. HOGAN, J. D.; MARANDOLA, E. *Towards an Interdisciplinary Conceptualisation of Vulnerability*. Population. Space and Place 11/2005. s. 455-471.

charakterizovat jako predispozici ke škodám v případě určitých jevů, nedostatečnou schopnost se bránit, nedostatek příležitostí, malý respekt okolí, vyloučení ze společnosti, nemožnost být reprezentován, vyjadřovat se k problémům, které se dané skupiny týkají a další.⁵ Já jsem vybrala dvě definice, které podle mého názoru charakterizují zranitelnost nejkomplexněji. Rozvojový program OSN (UNDP) definuje zranitelnost jako: „Předpoklady pramenící z fyzických, sociálních, ekonomických a environmentálních faktorů, které určují jaký dopad bude mít daný jev na určité lidi.“ Hans Georg Bohle tvrdí, že: „Zranitelnost je celková úroveň sociálních podmínek, které zahrnují environmentální, sociální, ekonomické a politické riziko vystavení škodlivým jevům. Zranitelnost představuje mnohovýrovný, multidimenzionální sociální prostor determinovaný politickými, ekonomickými a institucionálními schopnostmi lidí na určitých místech a v určitém čase.“⁶

Rozeznáváme tři druhy zranitelnosti: 1. vystavení působnosti škodlivého jevu, 2. stres spojený s tímto jevem a schopnosti se s ním vyrovnat, 3. následky tohoto jevu. Zatímco první druh zranitelnosti závisí výlučně na škodlivém jevu, zbylé druhy závisí na tzv. sociálních podmínkách, které jsem zmínila již výše. Při odstraňování či zmírnění zranitelnosti můžeme postupovat dvěma způsoby. Za prvé snažit se zamezit, aby ke škodlivému jevu vůbec došlo a člověk byl vystaven jeho vlivům. Ovšem v mnoha případech lze jev ovlivnit jen minimálně. Druhou možností představuje zlepšit schopnosti a kapacity člověka se se škodlivým jevem vypořádat a minimalizovat následky tohoto jevu. V druhém případě zranitelnost zvyšuje skutečnost, že lidé nemají k obraně zdroje, nebo nemají přístup k prostředkům, které poskytují jiní především stát. Základní příčinou jsou ekonomické, demografické a politické procesy, které ovlivňují rozdělení zdrojů mezi různé skupiny obyvatel. Jde vlastně o reflexi rozložení moci ve společnosti.⁷

⁵ PHILO, Ch. *The Geographies that Wound*. Population. Space and Place 11/2005. s. 441-454.
CARDONA, O. D. [online]. *The Need for Rethinking the Concepts of Vulnerability and Risk from a Holistic Perspective: A Necessary Review and Criticism for Effective Risk Management*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.desenredando.org/public/articulos/2003/nrcvrfhp/nrcvrfhp_ago-04-2003.pdf >.
HOGAN, J. D.; MARANDOLA, E. *Towards an Interdisciplinary Conceptualisation of Vulnerability*. Population. Space and Place 11/2005. s. 455-471.

⁶ OSN – United Nations Development Programme. [online]. *Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.undp.org/cpr/whats_new/rdr_english.pdf >.
BOHLE, H-G.; DOWNING, T. E.; WATTS, M. J. *Climate Change and Social Vulnerability: Towards a Sociology and Geography of Food Insecurity*. Global Environmental Change Vol. 4/1994, s. 37-48.

⁷ CARDONA, O. D. [online]. *The Need for Rethinking the Concepts of Vulnerability and Risk from a Holistic Perspective: A Necessary Review and Criticism for Effective Risk Management*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.desenredando.org/public/articulos/2003/nrcvrfhp/nrcvrfhp_ago-04-2003.pdf >.
FINDLAY, M. *Vulnerable Spatialities*, Population. Space and Place 11/2005. s. 429-439.

Při zkoumání zranitelnosti a cesty, jak zranitelnost zmírnit či odstranit si musíme odpovědět na otázky, kdo je zranitelný vůči čemu, kde, kdy a proč. Toto zkoumání by mělo mít prediktivní funkci, neboť cílem není řešit potíže zranitelných skupin poté co nastanou, ale naopak jim předcházet. Z pohledu zranitelnosti mohou být zkoumány následující subjekty: trhy, instituce, místa, regiony, města, populace, národy, demografické skupiny, etnické skupiny, skupiny na základě pohlaví a sexuální orientace.⁸ Zranitelnou skupinu můžeme definovat takto: „Skupina nebo část společnosti, u které je větší riziko vystavení diskriminaci, násilí, přírodním katastrofám, ekonomickým útrapám, nebo která je vystavena většímu nebezpečí během ozbrojených konfliktů než ostatní skupiny obyvatel.“ Zranitelné skupiny se nejčastěji dělí podle těchto kritérií:

- věk – děti, dospívající, staří
- pohlaví – ženy, homosexuálové, transsexuálové
- etnická příslušnost
- místo pobytu – venkovské obyvatelstvo, lidé žijící ve špatných přírodních podmínkách, lidé žijící na ulici, uprchlíci, migranti
- zdravotní stav – postižení lidé, dlouhodobě nemocní
- osobní svoboda – vězni, lidé ve vazbě, politicky utlačovaní
- pozice ve společnosti – chudí, neúplné rodiny, bezdomovci

Mezi skupiny obyvatel, které jsou všeobecně považované za zranitelné můžeme zařadit ženy, děti, postižené a etnické menšiny. Konkrétní zranitelné skupiny pro určitá místa jsou dány sociálním prostorem a časem.⁹

Právě prostor hraje v teorii zranitelnosti důležitou roli. Nepředstavuje jen pasivní dimenzi, ale naopak sám do procesu vstupuje. To dokazuje za prvé skutečnost, že reakce na škodlivý jev a následky jsou pro různé sociální prostory rozdílné. Za druhé pokud nějaký člověk původně nepatří do zranitelné skupiny, nicméně se nachází v oblasti, která je považována za rizikovou, respektive se zde ve zvýšené míře pohybují zranitelní lidé, je velká pravděpodobnost, že se sám stane zranitelným.¹⁰

⁸ CARDONA, O. D. [online]. *The Need for Rethinking the Concepts of Vulnerability and Risk from a Holistic Perspective: A Necessary Review and Criticism for Effective Risk Management*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.desenredando.org/public/articulos/2003/nrcvrfhp/nrcvrfhp_ago-04-2003.pdf >.

⁹ Humanitarian Glossary Section. [online]. *Vulnerable groups*, [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.reliefweb.int/glossary/pageloader.aspx?lista=V> >. MORAWA, H. E. A. *Vulnerability as a Concept of International Human Rights Law*. Journal of International Relations & Development 2003, Vol. 6 Issue 2, s. 139 -155.

¹⁰ FINDLAY, M. *Vulnerable Spatialities*, Population. Space and Place 11/2005. s. 429-439.

K tomu, abychom mohli správně porozumět určitému sociálnímu prostoru, musíme znát také jeho historii a vliv jiných prostorů a lidí na tento prostor. Zkoumání historie určitého sociálního prostoru nám pomáhá zodpovědět otázku, proč je daná skupina zranitelná. Zkoumání interakce určitého prostoru s jinými prostory pomáhá odhalovat zdroje zranitelnosti napříč různými prostory.¹¹

V rámci sociálního prostoru vystupuje do popředí několik institucí. První je rodina, která může zvětšit potenciál na úspěšné vyrovnání se se škodlivým jevem a zmenšit tak zranitelnost. Pro zranitelného člověka představuje rodina první útočiště a zázemí. Ovšem v určitých případech se rodina může stát zdrojem zranitelnosti. Druhou institucí je stát, jehož úroveň rozvoje má zásadní vliv na zranitelnost skupin. Stát by měl napomáhat ke zmírnění zranitelnosti, ovšem v případě selhávající státu může být sám primárním zdrojem zranitelnosti. Pokud obě tyto instituce selžou, má jedinec šanci obrátit se na různé občanské instituce, nevládní a mezinárodní organizace, pokud ovšem takové instituce v daném regionu existují a jsou dostupné.¹²

1.2 Lidská práva

Na první pohled se může zdát, že koncepty zranitelnosti a lidských práv spolu nemají příliš mnoho společného a vyvíjely se zcela odděleně. Tuto nízkou míru uvědomění si propojenosti obou konceptů lze přičítat nevyzrálosti a nízké komplexnosti obou konceptů. Skutečností ovšem je, že oba koncepty jsou propojené, doplňují se a měly by navzájem spolupracovat. Lze je považovat za dva různé směry jednoho vědního oboru, které se na stejnou problematiku dívají z různých stran. Zatímco lidská práva, především Všeobecná deklarace, se snaží definovat ideální stav – tzv. “dobrý život” a pomocí mezinárodního práva ho přiznat všem lidem, zranitelnost zkoumá, proč někteří lidé nedosahují na tento “dobrý život”, nebo proč je jim upírán. S dalším rozvojem se oba koncepty stále více sbližují, kdy koncept lidských práv se pomocí mezinárodního práva snaží zmírnit zranitelnost a koncept zranitelnosti naopak ovlivňuje podobu ideálního stavu – “dobrého života”. Konkrétní příklady v rámci jednotlivých deklarací, úmluv a paktů zmiňuji dále.

¹¹ PHILO, Ch. *The Geographies that Wound*. Population. Space and Place 11/2005. s. 441-454.

¹² HOGAN, J. D.; MARANDOLA, E. *Towards an Interdisciplinary Conceptualisation of Vulnerability*. Population. Space and Place 11/2005. s. 455-471.

Od 17. století, respektive od Vestfálské konference v roce 1648, dominoval mezinárodním vztahům realismus, který za jediné aktéry mezinárodních vztahů považoval státy. Stát měl svoji suverenitu a bylo zvykem nezasahovat do vnitřních záležitostí státu. Ve 20. století začal postupně ovlivňovat mezinárodní vztahy nový proud – liberalismus. Tento směr zohlednil nové aktéry mezinárodních vztahů, když se více než na stát soustředil na sociální skupiny. Liberální přístup s sebou přinesl zájem o člověka a také zpracování a rozšíření lidských práv. Zároveň narušil suverenitu států, když přišel s myšlenkou zasahovat do vnitřních záležitostí státu v zájmu sociálních skupin. Praktická změna v mezinárodních vztazích nastala po roce 1945, kdy došlo k začlenění lidských práv do mezinárodního práva. Do té doby platilo, že práva a povinnosti podle mezinárodního práva náležejí pouze státům. Ovšem s přijetím lidských práv se jedinec z pouhého objektu stává subjektem mezinárodního práva. V návaznosti na tuto událost vznikly také instituce, které se právy a povinnostmi jedinců v mezinárodním právu zabývají.¹³

V roce 1948 byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv (viz. příloha č. 1). Tato deklarace měla shrnovat univerzální práva, která mají zajišťovat tzv. “dobrý život“. Lidská práva by měla platit rovně pro všechny jednotlivce na základě faktu, že jsou lidé. Lidská práva by měla být univerzální a vycházet ze společných prvků vlastní všem kulturám a civilizacím a tudíž být přirozená. Měla zohledňovat všechny civilizační okruhy, proto se na její přípravě podíleli delegáti z Evropy, USA, Číny, Filipín, Chile, Libanonu, Indie, Sovětského svazu a Egypta. Deklarace taktéž neměla zohledňovat žádnou ideologii či doktrínu, jako byly v té době kolektivismus, individualismus nebo marxismus.

Přijetí a prosazování lidských práv může být považováno za první kroky globalizace v oblasti norem a duchovních výtvorů. Všeobecná deklarace lidských práv vytváří určitý politický rámec, který je doplňován o další právní akty, organizace a instituce. Deklarace patří mezi dokumenty tzv. měkkého práva, což znamená, že není vynutitelná právní cestou, představuje pouze jakési doporučení či morální závazek. Nicméně Rada bezpečnosti se může v konkrétním případě shodnout, že porušování lidských práv ohrožuje světový mír a navrhnout opatření.

¹³ SCHEU, H. Ch. *Všeobecná deklarace lidských práv ve světle vývoje mezinárodního práva*. Mezinárodní politika 12/2008. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 4-6.

Přímou návaznost měly v roce 1976 Mezinárodní pak o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tyto dokumenty, kromě rozšíření lidských práv, měly umožnit přechod k tzv. tvrdému právu, tedy právní vynutitelnosti lidských práv. Tyto pakty již nebyly jen doporučením, ale měly právní závaznost. O další rozšíření lidských práv se postaraly úmluvy přijaté v následujících letech, např. v roce 1979 byla přijata Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, v roce 1989 Úmluva o právech dítěte, v roce 1990 Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin nebo v roce 2006 Úmluva o právech osob se zdravotním postižením.¹⁴

Již od konce 19. století jsou přijímána různá mezinárodně uznávaná pravidla. V pozadí vytvoření těchto pravidel stojí uvědomění si toho, že určité skupiny jsou zranitelné a potřebují zvláštní ochranu. Např. již v roce 1906 byl přijata úmluva na ochranu válečných zajatců, jejím následovníkem bylo přijetí Ženevských úmluv v roce 1949, které tuto úmluvu dále zpřesnily.¹⁵

Všeobecná deklarace lidských práv je obecná a věnuje se všem lidem bez rozdílu. Ovšem můžeme zde pozorovat snahu zajistit určitá práva i těm, kteří nemají dostatek zdrojů a moci k tomu, aby si daná práva zajistili sami. Pokud se podíváme na Všeobecnou deklaraci lidských práv zjistíme, že se dotýká většiny kořenů a projevů zranitelnosti jako např. špatný či žádný přístup ke vzdělání, diskriminace z různých důvodů, špatné zacházení před soudem, sociální vyčlenění, špatná ekonomická situace a další. Z úmluv, které následovaly, je patrné ještě větší zapojení konceptu zranitelnosti, neboť se věnují jednotlivým zranitelným skupinám, např. dětem, ženám, migrantům, postiženým, a více jsou zohledněny i konkrétní kořeny zranitelnosti, které jsou pro dané skupiny typické.

Všeobecná deklarace lidských práv a celý systém, který na ni navazuje čelí silné kritice. Jde především o skutečnost, jak by měl ideální stav vypadat a jakým lidem by měl být přiznán, což zpětně ovlivňuje i koncept zranitelnosti. Za prvé snad nejhlavnější kritikou je nařčení, že lidská práva nejsou univerzální, ale pouze relativní, že zohledňují západní vidění světa a doktrínu individualismu. Poukazuje se na nedostatečné

¹⁴ ZEMANOVÁ, Š. *Nové chápání univerzality lidských práv*. Mezinárodní vztahy 4/2005. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 79 – 94. LEHMANNOVÁ, Z. *Aktuální otázky globalizace*, Praha: Oeconomica, 2003. 407 s. ISBN 80-245-0321-1. OSN. [online]. *Declarations and Conventions Contained in GA Resolutions*. [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < http://www.un.org/documents/instruments/docs_en.asp?type=conven >. OSN. [online]. *Lidská práva v datech* [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=543> >.

¹⁵ Český červený kříž. [online]. *Ženevské úmluvy*, [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.cck-trutnov.cz/index.php?nid=3603&lid=CZ&oid=450498> >.

zastoupení asijských a afrických států při jejím vytváření a na skutečnost, že mnoho států bylo v té době pod silným vlivem Západu. Tento názor potvrzuje i fakt, že některé státy odmítly v roce 1948 deklaraci přijmout a i v současnosti je implementace lidských práv v určitých kulturách velmi obtížná. S přijetím nových dokumentů týkajících se lidských práv lze stále více pochybovat, zda jsou tato nová práva univerzální a přirozená. Jednou z obhajob lidských práv představuje názor, že se koncept lidských práv vyvinul v Západní Evropě a Severní Americe jen proto, že tato oblast prošla modernizací jako první. Pokud by jiná oblast světa prošla modernizací dříve dospěla by ke stejným poznatkům a principům.¹⁶

Za druhé existuje názor, že vývoj lidských práv se neobešel bez ideologických a zájmových vlivů. Určitý náznak můžeme vidět už v samotné deklaraci, ovšem mnohem jasněji je to vidět na rozčlenění dosavadního vývoje lidských práv do tzv. generací. První generace se zaměřuje na liberální pojetí a ochranu před zásahy státu do soukromí. Druhá generace již reagovala na rozšíření a požadavky komunismu a zaměřovala se na státní podporu v sociální oblasti. Třetí generace lidských práv byla ovlivněna požadavky rozvojových zemí, které se potýkaly s následky kolonizace a prosazovaly práva jako kolektivní solidarita, právo na mír, právo na zdravé životní prostředí.

S druhým bodem souvisí i další kritika systému lidských práv. Vývoj lidských práv nebyl konzistentní a dnes je systém ochrany lidských práv příliš složitý, nepřehledný, může být dokonce protichůdný a nereflextuje současnou situaci. Např. Všeobecná deklarace lidských práv byla přijata krátce po válce, a nutně je ovlivněna zkušenostmi z války a ze vzniku totalitních režimů. Také se více zaměřuje na vztah mezi občanem a státem než na vztahy mezi lidmi navzájem. Dosud všechny pokusy o reflexi a reformu, jak samotné deklarace, tak celého systému skončily neúspěchem. Koncept lidských práv se nepodařilo sjednotit, zpřehlednit a ani se vyrovnat s novými výzvami jako je terorismus či vývoj genetiky. V současnosti navíc hrozí, že lidská práva se dostanou do rozporu s ochranou státu a zajištěním bezpečnosti pro obyvatele.¹⁷

Za třetí existují problémy při prosazování a dodržování lidských práv. Ani vyspělé státy, kterým jsou lidská práva nejbližší nejsou schopny je plnit beze zbytku. (Např. v některých státech USA stále platí trest smrti. Migranti, kteří přicestují do nové

¹⁶ JANOVEC, J. [online]. *K některým problémům lidských práv*, [cit. 15.6.2010]. Dostupný z: <
<http://www.volny.cz/sponh/CLANKY/lidska%20prava.htm>>. ZEMANOVÁ, Š. *Nové chápání univerzality lidských práv*. Mezinárodní vztahy 4/2005. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 79 – 94.

¹⁷ SCHEU, H. Ch. *Všeobecná deklarace lidských práv ve světle vývoje mezinárodního práva*. Mezinárodní politika 12/2008. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 4-6.

země se svých práv jen těžko domáhají.) Prosazování lidských práv je ještě problematičtější. OSN, která zaštiťuje lidská práva, nedisponuje efektivními nástroji a postupy k jejich prosazování. Pokud již někde dojde k zásadnímu porušení lidských práv a OSN tam vyšle svoji misi, není schopna tuto misi dovést k úspěšnému konci a z dané oblasti se po čase stáhnout. Navíc v případě zasahování do vnitřních záležitostí státu opozice často kritizuje zahraniční intervenci, že chce pouze v zemi prosazovat svůj vliv a svoje zájmy a zneužívá k tomu lidská práva. K takovému zneužití lidských práv může samozřejmě dojít. Na druhou stranu nejčastějšími kritiky deklarace a lidských práv vůbec jsou regionální politici, kteří pomocí zdůrazňování regionálních rozdílů podporují zase svoje zájmy.¹⁸

Za čtvrté článek 21 Všeobecné deklarace lidských práv předpokládá, že stát by měl být řízený volenými zástupci, tedy demokratické uspořádání státu, a nezohledňuje jiné možnosti státního uspořádání. Deklarace tak nutí ostatním “západní” pohled na stát a nerespektuje jiné zvyky a zkušenosti. Přitom zkušenosti ukazují, že snažit se implementovat demokracii tam, kde s ní nemají téměř žádné zkušenosti, vede k pozitivním výsledkům jen zřídka a následky jsou spíše silně negativní.

Afgánistán patří mezi islámské země, které často kritizují koncept lidských práv, a které mají problémy s jejich implementací. Muslimové poukazují na skutečnost, že koncept lidských práv dostatečně nereflektuje jejich kulturu a zvyky. Přiklání se k názoru, že Všeobecná deklarace lidských práv je spíše relativistická, tedy že reflektuje především západní kulturu, než univerzalistická. Někteří muslimové odmítají deklaraci úplně, jiní reagovali taktéž relativisticky a vytvořili si vlastní deklaraci lidských práv, která lépe vyhovuje jejich kulturním specifikům. Káhirská deklarace o lidských právech v islámu (viz. příloha č. 2) byla přijata v roce 1990.¹⁹ Káhirská deklarace je velmi podobná Všeobecné deklaraci lidských práv a oba dokumenty se v mnoha právech shodují, ovšem s jedním podstatným rozdílem. Káhirská deklarace v mnoha článcích odkazuje na právo šaría, předpokládá tak, že lidská práva jsou podřízena místnímu právnímu řádu. Zatímco Všeobecná deklarace lidských práv je postavena na předpokladu nadřazenosti místnímu právnímu řádu respektive skutečnosti, že se místní právní řád přizpůsobí lidským právům.

¹⁸ JANOVEC, J. [online]. *K některým problémům lidských práv*, [cit. 15.6.2010]. Dostupný z: <<http://www.volny.cz/sponh/CLANKY/lidska%20prava.htm>>. BERGLING, P. *Rule of law on the international agenda*. Antwerpen: Intersentia 2006. s. 71. FORSYTHE, D. P. *Human Rights in International Relations*, Cambridge University Press, 2. vyd. 2006. s. 5-32. ZEMANOVÁ, Š. *Nové chápání univerzality lidských práv*. Mezinárodní vztahy 4/2005. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 79-94.

¹⁹ ZEMANOVÁ, Š. *Nové chápání univerzality lidských práv*. Mezinárodní vztahy 4/2005. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 79 – 94.

2. Zranitelné skupiny v Afghánistánu

„Lidstvo nikdy nebylo zdravější, bohatší a svobodnější. Předpokládaná doba dožití se prodloužila ze 40 na 67 let, počet onemocnění a počet úmrtí kvůli infekčním nákazám se výrazně snížil, kojenecká úmrtnost klesla na 60 úmrtí na 1000 živě narozených, snížil se počet lidí žijících v absolutní chudobě a přístup ke vzdělání se zlepšil.“²⁰ Toto tvrzení mnoha vědců ovšem neplatí pro všechny oblasti světa. Obyvatelé Afghánistánu ani zdaleka nedosahují takového životního standardu, právě naopak.

Předpokládaná doba dožití zůstává u mužů 44,19 let a u žen 44,61 let, což je šestá nejkratší doba dožití na světě. Riziko infekční nákazy je stále vysoké a představuje hlavní příčinu úmrtí dětí do pěti let, jejichž úmrtnost je 191 na 1000 živě narozených. Nízkou úroveň zdravotní péče dokazuje také kojenecká úmrtnost, která dosahuje 129 úmrtí na 1000 živě narozených. Ekonomická situace v Afghánistánu je také velmi špatná, neboť se s úrovní HDP 800USD/obyv. řadí mezi deset nejchudších států světa. Většina obyvatel je podvyživená, nemá přístup k pitné vodě a 36 % obyvatel žije pod hranicí chudoby, zhruba stejné procento je nezaměstnaných. Gramotnost v Afghánistánu tvoří pouze 28,1 %, což představuje třetí nejhorší výsledek na světě. Index lidského rozvoje dosáhl v roce 2007 hodnoty pouze 0,352, což je podle OSN druhý nejhorší výsledek mezi sledovanými zeměmi.²¹ Afghánistán se navíc od konce vlády Muhammada Záhira Šáha v roce 1973 potýká s neustálými konflikty a občanskými válkami. Dodnes se nepodařilo zajistit v Afghánistánu stabilitu a bezpečnost.

Jak vyplývá z uvedených faktů, Afghánistán sám o sobě by se mohl zařadit mezi zranitelné země, respektive patří mezi selhávající státy. Nefunkčnost státu ztěžuje život místním obyvatelům a nejvíce zasahuje zejména určité skupiny. V zemi lze vysledovat několik zranitelných skupin. Podle AIHRC patří mezi zranitelné skupiny: ženy, děti, postižení, migranti, nezaměstnaní, staří lidé, rodiny, kde je hlavou žena či dokonce děti, rodiny s více než osmi dětmi.²² Já bych se chtěla zaměřit na první čtyři skupiny, neboť právě ony tvoří důležité prvky budoucího vývoje státu.

²⁰ GOLKANY, I. M. *Now for the Good News* [online], [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <<http://reason.com/archives/2007/03/23/now-for-the-good-news>>.

²¹ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>, s. 78. CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top>>. OSN. [online]. *Human Development Report 2009 – Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <<http://hdr.undp.org/en/statistics/>>.

²² AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <

2.1 Ženy

Jednu z nejzranitelnějších skupin v Afghánistánu představují ženy. Izolování žen a porušování jejich práv nezraňuje jen ženy, ale Afghánistán jako celek, neboť tato skupina má zásadní význam pro chod a vývoj státu. Zaprvé ženy tvoří významnou pracovní sílu a Afghánistán se tak připravuje o jeden ze zdrojů ekonomického rozvoje. Navíc ženy jsou často zodpovědnější a pracovitější než muži. Pokud dostanou příležitost, jak pomoci své rodině, dokážou ji mnohdy lépe využít.²³ Zadruhé ženy tvoří důležitý prvek rodiny a mají velký vliv na budoucnost svých dětí. Velmi důležitý je především jejich vliv na výchovu a vzdělávání dětí. Zatřetí ženy ovlivňují politický vývoj státu a vnáší do politiky nová témata nezřídka zaměřená právě na zranitelné skupiny.

Ženy tvoří zranitelnou skupinu, protože jsou porušována mnohá jejich práva, nemohou se svobodně rozvíjet, rozhodovat o svém životě, zajistit sami sebe ani svou rodinu, se spolehnout na právní řád a jen těžko se domáhají nápravy a spravedlnosti. V roce 2004 byla sice přijata nová ústava, která zaručuje stejná práva mužům a ženám, nicméně některé zákony ústavě odporují a ženy znevýhodňují. Stát také není úspěšný v prosazování nových zákonů a zajištění jejich dodržování. Diskriminující pohled na ženy a jejich postavení ve společnosti je v Afghánistánu hluboce zakořeněn a dokonce některé ženy tento pohled sdílí. Mnoho žen o svých právech vůbec neví a informace se k nim jen těžko dostávají. Pokud už jsou si vědomi svých práv, tak jejich prosazování je těžké. To vše uvrhá ženy do ekonomické a sociální závislosti a tedy zranitelného postavení. Ženy jsou často terčem zneužívání moci, které pramení ze strany rodiny, místního sociálního společenství i státu. Jejich možnost obrany je tak velmi malá. Důsledkem je psychické a fyzické utrpení žen a nemožnost prožít důstojný život. Důkazem špatného postavení žen jsou sebevraždy, kterými ženy řeší svou těžkou situaci, a vraždy, které představují vrchol zneužívání moci na ženách.

Postavení žen se liší mezi jednotlivými regiony Afghánistánu. Nejvážnější situace panuje na venkově, který je značně izolovaný a kde se přístup k ženám od roku 2001 změnil jen minimálně. Naopak ve městech došlo k většímu rozvoji. Lépe se zde

http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf ›. s. 3. AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf ›. s. 5.

²³ Grameen Bank. [online]. *Small Loans, Significant Impact*, [cit. 7.4.2010]. Dostupný z: <
http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=388&Itemid= ›.

šíří informace, technologie a snadněji jsem pronikají nové trendy. Ve městech se postavení žen zlepšilo, ovšem stále ještě je špatné. Rozdíly můžeme najít také mezi jednotlivými etniky, které se liší ve svých zvycích a způsobu života a díky tomu i v pohledu na ženu. Nejprísnejší podmínky panují mezi Paštúny.²⁴

Dívky jsou diskriminovány už od narození. Když se narodí chlapec, znamená to důvod k radosti a oslavě. Pokud se však narodí dívka, je to téměř důvod ke smutku. Tento přístup má dva důvody, jeden iracionální a jeden racionální. Iracionální důvod představuje diskriminace kvůli pohlaví, kdy ženy jsou tradičně považovány za méněcenné a v některých případech jsou dokonce brány jako majetek mužů. Diskriminace kvůli pohlaví představuje hlavní aspekt zranitelnosti žen. Racionálním důvodem je, že zatímco chlapec zůstane v rodině a v budoucnu se bude starat o své rodiče a další příbuzné, dívka se provdá do jiné rodiny. Důsledkem je, že někdy je na dívku pohlíženo, jako by rovnou patřila cizí rodině.

Také v oblasti omezeného vzdělávání žen se prolínají iracionální a racionální důvody. Zatímco gramotnost mužů dosahuje 43,1 %, žen pouze 12,6 %, přičemž školní docházka chlapců je téměř třikrát delší než děvčat (chlapci 11let, dívky 4 roky), takže chlapci dosahují ve většině případů vyšší úrovně vzdělání. Pohlaví představuje hlavní důvod této bilance. Některé rodiny jsou přesvědčeny, že dívky by se neměly vůbec vzdělávat. Jiné by sice vzdělání svých dcer dovolily, ale pouze v dívčích školách, či pokud vyučující je žena. Dívčích škol a učitelek je v zemi velmi málo (ženy tvoří jenom 28 % všech učitelů a 80 % z nich působí ve městech), což znamená, že dívky musí do školy docházet velké vzdálenosti. Pro malé děti je náročná již samotná cesta, navíc hrozí únosy a znásilnění. Ani ve škole nejsou dívky v bezpečí, neboť dívčí školy jsou často cílem útoků. V roce 2008 bylo podniknuto 120 útoků na dívčí školy.²⁵ Mnoho rodin se rozhodne svoje dcery kvůli špatné bezpečnostní situaci do školy raději neposílat. Důvodem špatného vzdělání žen jsou také brzká manželství. Vstup do manželství představuje pro většinu dívek ukončení studia a povinnost věnovat se pouze nové rodině. Podíl dívek ve školách se do současnosti zvýšil na 35,5 % a přestože se stát snaží podpořit vzdělávání žen různými kampaněmi, 1,5 milionu dívek školu stále vůbec nenavštěvuje.

²⁴ ČÍLOVÁ, Z. *Vulnerable groups in Afghanistan*, 2009.

²⁵ CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top>. AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_of_Children_Education_in_Afghanistan_12_sep_09.pdf >, s. 16-17. AIHRC – Reports [online]. *Economic and Social Rights Report in Afghanistan - III*, [cit. 17.5.2009]. Dostupný z: http://www.aihrc.org.af/2008_Dec/Ecn_soc/Eng_Eco_Soc_rep.pdf >, s. 18-24.

Vzdělání má na postavení zranitelné skupiny a celkový vývoj státu nesmírný vliv. Vzdelání ovlivňuje rozhled, schopnosti a možnosti bránit se. Představuje rozhodující faktor při hledání zaměstnání či zakládání vlastního podnikání. Nedostatek vzdělání ještě zhoršuje jejich postavení, neboť mají omezené možnosti ekonomického uplatnění. Vzdelání žen je také velmi důležité pro budoucnost jejich dětí. V případě, kdy děti nemohou navštěvovat školu, je to nejčastěji matka, která může chybějící vzdělání alespoň částečně nahradit. Pokud však je žena nevzdělaná, jako je tomu u většiny žen v Afghánistánu, tak nemůže své děti učit. Navíc děti přebírají vzory chování a postoje po rodičích. Pokud nemají rodiče vztah ke vzdělání, tak názor, že vzdělání není důležité, předávají i svým dětem. Nevzdělanost přispívá k udržování různých pověr a zvyků a tím udržuje ženy ve zranitelném postavení. Nedostatek vzdělaných žen v Afghánistánu omezuje rozsah služeb, které jsou ženám a dívkám poskytovány (zdravotnictví, vzdělání, poradenství), což zpětně ženy opět oslabuje.²⁶

V Afghánistánu stále platí, že o životě a budoucnosti dětí, nejen dívek ale i chlapců, rozhodují rodiče či starší příbuzní. Dívky jsou svými rodinami obzvláště hlídány. Od určitého věku by dívka neměla opustit dům bez doprovodu mužského příbuzného. Častým důsledkem pak bývá jejich izolace. Ani v nejrozvinutějších oblastech státu není dovoleno ženám cestovat bez mužského souhlasu do zahraničí. Závislost na mužském doprovodu se zvláště projevuje, když se v rodině vyskytnou problémy. Pokud dívka či žena uteče z domova, aby tak vyřešila svoje problémy, je to podle místních zvyků považováno za zločin, který je trestán i vězením. K prosazování své vůle se rodiče a příbuzní někdy uchylují i k týrání, odepírání jakéhokoli sociálního kontaktu či poslání do vězení. Státní aparát nedokáže dívkám, které jsou ohrožovány svou vlastní rodinou pomoci a nejčastěji jim radí, aby se vrátily domů. Kvůli izolaci a nutnému mužskému doprovodu dochází ke zmenšení sociální sítě ženy a oslabení jejího postavení.²⁷

²⁶ ČÍLOVÁ, Z. *Vulnerable groups in Afghanistan*, 2009.

²⁷ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >. s. 17,33.
AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >. s. 43-44,58. KARIMI, S. [online]. *Afghánské žena za volantem*, 2009, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210251000120001-jeden-svet-2010/> >.

Největší riziko představuje pro ženu vstup do manželství a manželství samotné. V ústavě z roku 2004 je zakotveno, že dívka se může provdat, pokud dovršila minimálně 16 let (15 let pokud s tím souhlasí její otec a příslušný soud) a chlapec 18 let věku. Nicméně podmínka minimálního věku pro vstup do manželství je často porušována. 90 % dětských manželství připadá na dívky a 10 % na muže. Odhaduje se, že 60 % žen vstoupilo do manželství ve věku nižším než 16 let. Výjimečné nejsou ani sňatky desetiletých dívek s šedesátiletými starci, či svatby nemluvňat. Uzavírání sňatků v nízkém věku nahrává naprostá neexistence jakýchkoliv dokladů. 87,5 % dětí nemá rodný list, což znemožňuje zjistit jejich skutečný věk.

Důvodů brzkých sňatků existuje několik. Nejčastější jsou ekonomické důvody: splácení dluhů, nemožnost rodičů uživit svoje děti, pokus o zlepšení finanční situace rodiny apod. U starších dívek se pak jedná o nemožnost zajistit dostatek dozoru a rodina se bojí, že dívka bude zneučtēna. Předmanželský pohlavní styk je totiž považován za zločin. Dalším důvodem jsou místní zvyky.

Tyto sňatky dětí nezůstávají bez následků. Už jen hrozba brzkého manželství donutí některé dívky k útěku z domova, nebo dokonce k sebevraždě. Samotné manželství představuje pro děti psychické trauma. Dívky jsou odděleny od své rodiny a jsou nuceny stát se služkami, manželkami a matkami. Není jim umožněno v klidu dokončit svůj emocionální a fyzický vývoj a vzdělání. Následkem jsou zvýšená úmrtnost matek a nemluvňat, narušení vztahu mezi matkou a dítětem, kdy se tyto “ženy“ chovají chladně, rezervovaně a lhostejně ke svým dětem, které jsou danou situací také silně ovlivněny. Žena si nemůže najít svoje místo ve společnosti a naopak se dostává na jednu z nejnižších pozic v nové rodině.²⁸

Ani vstup dívek a žen starších 16 let do manželství nebývá jednoduchý a dobrovolný. Jedná se především o tzv. nucená manželství, která mají několik podob. V Afghánistánu je zvykem, že rodiče či jiní příbuzní vyberou dětem partnery a dotyční se pak musejí vzít, aniž by se někdo ptal na názor jich samotných. Sňatky jsou také uzavírány na základě místních zvyklostí. Takovým příkladem je “bad dadan“, kdy dívka je provdána do druhé rodiny, aby se tak odčinil zločin, který spáchal někdo z jejích příbuzných. Dívka tak pyká za zločin, který nespáchala, který spáchal někdo jiný. Ve

²⁸ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>, s. 27, 56-57. AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf>, s.3, 61.

většině případů končí tyto dívky v pozici služky a nová rodina si na nich vybíjí svou pomstu. V tomto případě může o manželství rozhodnout i místní rada starších – džirga.

Dalším příkladem zvyklostí je manželství z důvodu “badal“, kdy si dvě rodiny vymění své dcery. Výhodu vidí rodiče v tom, že dojde k propojení obou rodin, snižují se náklady na svatbu a na uzavření manželství. V případě že se jedna rodina chová k dívce špatně, druhá rodina jí to může oplatit zase na jejich dceři. Obvyklé také je, že po smrti svého manžela je vdova přinucena vzít si nějakého příbuzného svého zesnulého muže, neboť rodina jejího manžela si na ni činí nárok. V případě vstupu do manželství dochází také ke zneužívání moci a korupci. Muži s dostatkem moci a peněz v dané komunitě mohou donutit místní představitele, aby jim posvětili sňatek s dívkou, kterou si vybrali, přestože s tím její rodina nesouhlasí.²⁹

Vstup do manželství často představuje jen další omezování práv žen. Ženy jsou často zcela závislé na svém manželovi a jeho rodině. Manžel může omezovat volný pohyb ženy a určuje také jakým činnostem se žena může věnovat. V Afghánistánu je velmi časté fyzické násilí na ženách, které je považováno za normální chování. Podle výzkumu AIHRC 87,2 % dotázaných žen zažilo nějaký druh násilí vůči své osobě. Některé případy končí vážným poraněním či dokonce smrtí. Zcela nevymizela ani praktika zabití ženy kvůli udržení cti. Kromě toho musí ženy být po vůli svým manželům a nezřídka čelí sexuálnímu obtěžování a násilí ze strany dalších příbuzných (strýcové, bratřanci, bratři manžela).

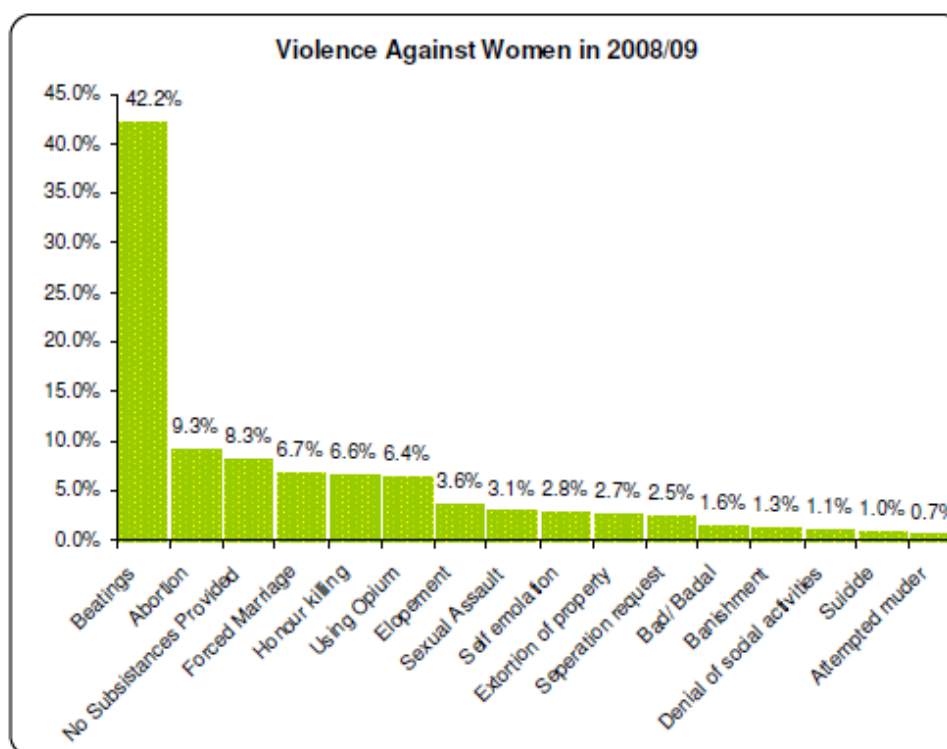
V případě psychického týrání muži opět využívají svého silnějšího postavení ve společnosti. Vyhrožují, že se nebudou starat o rodinu, živit ji, a že se rozvedou. Vzhledem k tomu, že mnoho žen nemůže pracovat a je ekonomicky zcela závislých na svém manželovi, tak ztráta zdroje příjmu znamená pro ně a jejich děti živoření pod hranicí chudoby. V případě rozvodu požívá muž několika výhod. Děti připadnou do péče muže, takže žena své děti ztratí a je vyhnána pryč. Muž se může rozvést se ženou bez jakéhokoliv soudního procesu, stačí pouze, pokud to ženě oznámí. Byly zaznamenány i takové případy, kdy muž dal vědět ženě, že se s ní rozvedl, sms zprávou. Žena může zažádat o rozvod, pokud prokáže, že její manžel se nestará o rodinu (ať už kvůli nemoci či z jiného důvodu), ohrožuje ji, alespoň čtyři roky se neukázal u rodiny, nebo byl na více než deset let poslán do vězení. V těchto případech také soud může svěřit dívky do věku 9 let a chlapce do věku 11 let do péče ženy. Většina manželství a

²⁹ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >. s. 61-63.

tedy ani rozvodů není nikde oficiálně registrována. V případě pochybností, zda k rozvodu skutečně došlo, muž nemusí nic dokazovat. Žena ovšem musí mít alespoň tři svědky, kteří dosvědčí, že rozvod proběhl. Z důvodu izolovanosti žen a způsobu, jakým muž může rozvod provést, je pro ženu těžké tyto svědky sehnat. Následkem jsou i takové případy, kdy si muž svůj čin po letech rozmyslí, prohlásí, že se s ženou nikdy nerozvedl a činí si na ni opět nárok.³⁰

Na grafu číslo jedna můžeme vidět nejčastější násilné činy páchané na ženách, které zaznamenala AIHRC v roce 2008/2009. Nejčastěji, ve 42,2 % případů, se jednalo o bití. Jak můžeme vidět toto omezování práv žen výrazně převyšuje všechny ostatní projevy. Výrazného podílu také dosahuje donucení k potratu 9,3 %, neposkytování obživy 8,3 % či zabití z důvodu cti 6,6 %. Různé zločiny a násilí na ženách je páchané i v jiných státech. Hlavní rozdíl v Afghánistánu je, že zde velká část společnosti považuje takové zločiny za normální a právoplatné. V mnoha případech stát nemůže nebo nechce zasáhnout, takže nechrání oběti a ani netrestá viníky a podporuje tak porušování práv žen.

Graf 1 – Násilí na ženách v letech 2008/2009

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >. s. 59.

³⁰ AIHR – Reports [online]. *Economic and Social Rights Report in Afghanistan – III*, (2008), [cit. 11.4.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/2008_Dec/Ecn_soc/Eng_Eco_Soc_rep.pdf >. s. 33-37.

Ženám jsou upírána i další práva a je tak zvyšována jejich zranitelnost. Ženám bývá upírán právo na majetek. Jedná se především o případy, kdy by ženy měly dědit po svých rodičích, či manželovi, ale na tento majetek vznese nárok někdo z mužských příbuzných a ženě majetek zabere. Výjimečné není ani vyvlastnění majetku ženy místním vůdcem. Když se žena nechce majetku vzdát, muži neváhají uchýlit se k výhrůžkám a násilí.³¹

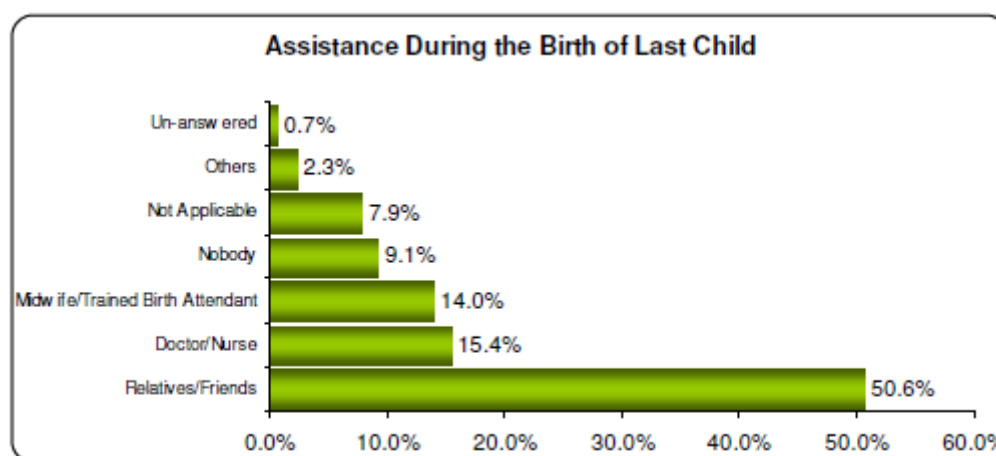
Mnoha ženám je zcela odepřeno právo pracovat mimo domov. Všeobecně je v Afghánistánu nabídka míst pro ženy velmi omezená. Pokud je ženám dovoleno pracovat a naleznou zaměstnání, jsou většinou diskriminovány, špatně placeny a někdy jsou kvůli tomu dokonce terčem výhrůžek a napadení. Neustálé poznámky a stížnosti sousedů a lidí z okolí mohou přimět rodinu, aby ženě práci mimo dům zakázala. Podle AIHRC je ve městech nezaměstnaných 54 % žen a na venkově 62%. Nezaměstnanost žen má výrazný dopad na ně, ale i na jejich rodiny a celý stát. Práce a stálý příjem jsou důležité pro zajištění alespoň částečné soběstačnosti a nezávislosti. Odepřením práva pracovat zvyšují muži zranitelnost žen a jejich závislost na mužích. Skutečnost, že ženy nepřinášejí žádný příjem má také dopad na životní úroveň rodin. Pro rodiny s mnoha dětmi je jeden příjem nedostatečný, rodina pak žije pod hranicí chudoby, což má zase dopad na budoucnost dětí. Obzvláště těžká je tato situace pro rodiny, kde muž chybí, což představuje přibližně 12,9 % všech rodin v Afghánistánu. Stát podporuje ženy, které přišli o manžela ve válce, a těmto ženám přispívá 700AFS měsíčně (asi 14 USD). Ostatní rodiny však nepodporuje vůbec. Přestože v Afghánistánu je práce pro ženu mimo domov považována za nevhodnou, objevují se i zcela opačné případy, kdy jsou ženy zneužívány k těžké práci, sexuálním službám nebo jsou dokonce předmětem obchodu.

Špatná dostupnost lékařské péče představuje další velký problém této zranitelné skupiny. Kromě faktu, že síť zdravotních středisek je velmi řídká a tudíž mnoho pacientů musí cestovat na velké vzdálenosti, je problém především s nedostatkem doktorek. Kvůli tradicím a zvykům je návštěva doktora u žen považována za nevhodnou. Pokud mužští příbuzní nezakáží ženě návštěvu doktora úplně, většinou trvají na tom, aby byly vyšetřeny od ženy – doktorky. Ženy samotné taktéž preferují doktorky před doktory. Těch je ovšem v Afghánistánu velký nedostatek, a tak pro mnoho žen je lékařská péče nedostupná. Jasně tuto skutečnost ilustrují statistiky průběh

³¹ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >. s. 3, 36-37.

porodu v Afghánistánu. Na grafu číslo 2 můžeme vidět jaká péče byla poskytnuta rodičkám při porodu. Více než polovina žen porodila pouze s pomocí svých příbuzných či známých. Pouze 15,4 % rodilo za dohledu doktora, respektive 14 % za dohledu odborného asistenta. Celých 9,1 % žen dokonce porodilo svoje dítě úplně samo. Proto nejsou překvapivá ani další fakta, kdy 129 dětí z 1000 živě narozených zemře a při porodu zemře 16 žen z 1000.³²

Graf 2 – Druhy asistence při porodu

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 79.

Ženám je odepřeno právo na přístup ke spravedlivému soudnímu procesu a na rovnost před zákonem. Stát zaprvé nechrání práva žen. Většina případů diskriminace, či jiného porušení práva žen není vůbec prošetřena, nebo pachatelé nejsou ani přes důkazy potrestáni. Obzvláště alarmující je tato skutečnost v případě fyzického napadení či dokonce vraždy, kdy tyto případy bývají odloženy s odůvodněním, že to byla pouze nehoda. Důvody jsou malá kapacita státních institucí, neodbornost státních úředníků, rozhodování podle subjektivních pocitů místo podle zákona, korupce, špatná informovanost a neochota státních úředníků zasahovat do záležitostí rodiny. Stále silný je zvyk, že svědectví jednoho muže má stejnou váhu jako svědectví dvou žen.³³

³² AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 51-69, 78-79. AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 17,42,52,73.

³³ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 8-12. KARIMI, S.

Za druhé státní úředníci i nejvyšší představitelé státu sami ženy ohrožují a omezují jejich práva. Prezident Hamíd Karzái schválil v roce 2009 zákon, který omezuje práva šiitských žen. Tyto ženy musí mít podle zákona souhlas svého muže, pokud chtějí opustit dům, musí se hezky obléknout a upravit, když je o to jejich muž požádá a minimálně jednou za čtyři dny nesmějí odmítnout sexuální styk. Podle organizace Human Rights Watch Hamíd Karzái podnikl tento krok, aby získal volební hlasy šiitských mužů.³⁴ Nemožnost opřít se o zákony a o ochranu státu podstatně zvětšuje zranitelnost žen.

V afghánské společnosti je zakořeněno mnoho předsudků vůči ženám, které je omezují a činí zranitelnými. Ženy jsou navíc odříznuté od zdrojů, které by mohly použít na zlepšení svého postavení (vzdělání, práce, majetek, možnost veřejně se projevit). Ženy nemají ve společnosti žádného silného zastávce a naopak ti, kteří by jim měli pomoci (rodina, stát) bývají taktéž zdrojem jejich zranitelnosti. Všechny tyto aspekty multiplikují zranitelnost žen a vytvářejí tak velmi špatné postavení žen v Afghánistánu.

2.2 Děti

Další zranitelnou skupinou jsou děti, které mají několik důležitých významů pro stát a společnost. Děti nemají tolik zakořeněné zvyky a postoje, jsou otevřené novým myšlenkám, lehce se učí a jejich názory a vzory chování se teprve formují, proto to v jakém prostředí dítě vyrůstá, jaké má zkušenosti a vzdělání je nesmírně důležité a determinuje budoucí směřování společnosti. Jestliže chceme dosáhnout změny postoje společnosti vůči ženám, je velmi pravděpodobné, že skutečné změny dosáhne až některá z budoucích generací. To ovšem předpokládá práci s dítětem, seznamování ho s novými myšlenkami a rozevírání jeho obzorů. Děti mají zásadní význam také pro stát, neboť právě ony budou určovat budoucí politický a ekonomický vývoj státu, jeho postavení a sílu. Nedostatečné investice do dětí a špatné zacházení s nimi má negativní dopady i na vývoj státu – omezuje a zpomaluje možnosti rozvoje a u mladých lidí může nespokojenost dokonce přerůst v sociální nepokoje.

[online]. *Afghánské žena za volantem*, 2009, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210251000120001-jeden-svet-2010/> >.

³⁴ Human Rights Watch [online]. *Afghanistan: New Law Threatens Women's Freedom*, [cit. 13.4.2010]. Dostupný z: < <http://www.hrw.org/en/news/2009/04/14/afghanistan-new-law-threatens-women-s-freedom> >.

Děti jsou primárně zranitelné kvůli svému sociálnímu postavení – nedokáží se sami o sebe postarat, jsou zcela závislé na rodičích a jejich vůli, jejich slovo nemá takovou váhu jako slovo dospělého člověka, jejich vědomosti a schopnosti jsou značně omezené. Samy se mohou jen těžko vyhnout a vzdorovat riziku. V Afghánistánu jsou děti považovány za majetek rodičů, hlavně mužů, se kterým mohou libovolně nakládat. Zranitelnost dětí je odvozena od postavení žen, kdy špatné postavení žen s sebou nese v mnoha případech i neblahé důsledky pro děti. O děti a ochranu jejich zájmů by se měl postarat stát, v případě Afghánistánu ovšem zákony nechrání děti dostatečně a sociální péče o ně v podstatě neexistuje. Děti jsou nuceny postarat se v krizových situacích o sebe samy, přestože nemají v podstatě žádné zdroje, jen velmi omezené schopnosti a nemají možnost prezentovat svoje problémy.

Největším problémem dětí v Afghánistánu je vzdělání. Společnost jako celek nepřikládá vzdělání velký význam a dává přednost brzkému vstupu do pracovního procesu, neboť zkušenosti získané prací považují za důležitější. K tomuto postoji se připojují i ekonomické důvody. Za prvé se jedná o situaci, kdy si rodina vzdělání svých dětí nemůže finančně dovolit. Přesto, že vzdělání by mělo být až do bakalářské stupně zdarma, vedlejší náklady na vzdělání jako jsou učebnice, oblečení, peníze za dopravu či ubytování v jiném místě jsou pro mnoho rodin příliš vysoké. Za druhé rodiny pomocí dětí nahrazují chybějící příjmy, či kompenzují náročné životní podmínky.³⁵

Kromě sociálních a ekonomických překážek se přidávají i technické problémy afghánského školství. Mezi “technické“ problémy patří následující. V Afghánistánu je velmi řídká síť škol prvního stupně, takže mnoha dětem trvá cesta do školy až dvě hodiny. Cesta do školy může být velmi nebezpečná, neboť únosy, bití a sexuální zneužívání dětí (dívek i chlapců) jsou každodenní skutečností. Škol druhého stupně a středních škol je ještě méně, takže většina žáků kvůli této skutečnosti musí ukončit vzdělání po prvním stupni. Dalším problémem je kapacita škol. Obzvláště v odlehlých venkovských oblastech připadá jedna škola až na 48 vesnic. V takovém případě škola nedokáže pojmout všechny žáky a důsledkem je omezování počtu dětí, které mohou školu navštěvovat.

³⁵ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>. s. 4. AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_f_Children_Education_in_Afghanistan_12_sep_09.pdf>. s. 28.

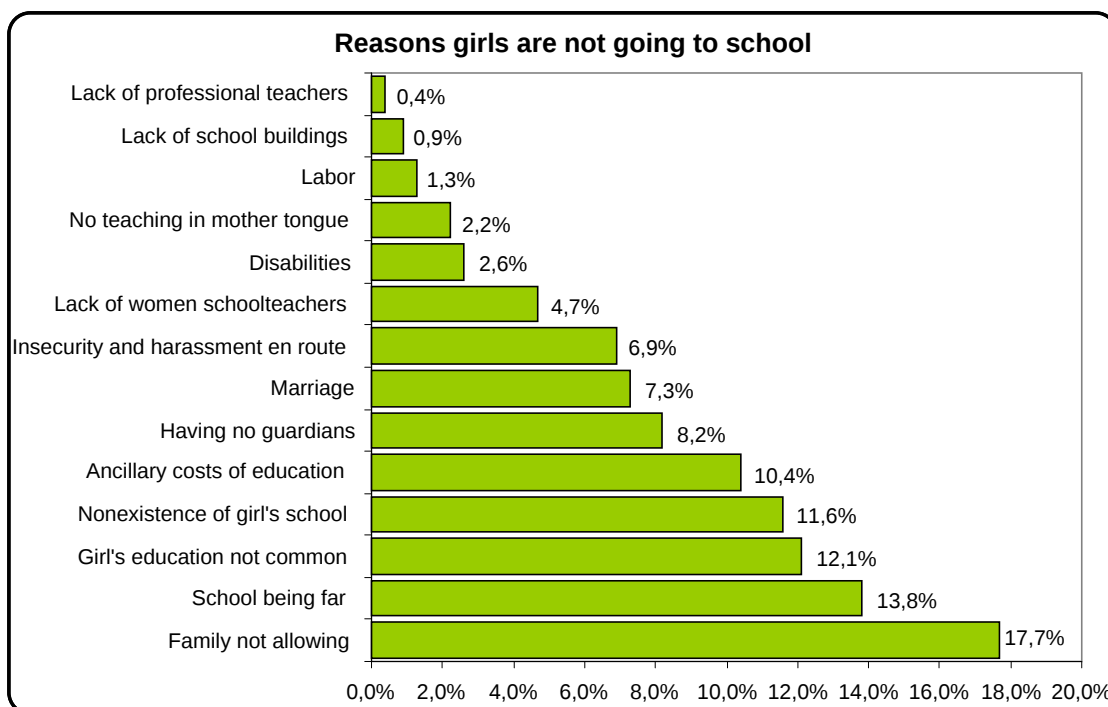
Školní vybavení je naprosto nedostatečné. 25 % škol nevlastní žádnou budovu, takže výuka probíhá venku. Vzhledem k tomu, že v některých oblastech dosahují teploty přes den vysokých hodnot, může být vyučování venku nebezpečné. Školy mají špatné, nebo vůbec žádné školní pomůcky. Místní obyvatelé si navíc stěžují, že učebnice dostatečně nereflektují způsob života v jednotlivých oblastech. Překážkou je taktéž nedostatek učitelů a špatná úroveň jejich znalostí. Někteří učitelé dokonce přiznali, že obsah učebnic přesahuje rozsah jejich vlastních znalostí.

Problémy se vzděláním mají také etnické menšiny, neboť v Afghánistánu existuje jen velmi málo škol, ve kterých by se vyučovalo i jinými než oficiálními jazyky, paštštinou a dárijštinou. V Afghánistánu se mluví více než třicet jazyky a kvůli jazykové bariéře trpí především menšiny jako jsou Hazárové, Uzbeki, Turkmeni, Kyrgyzové a další, kteří oficiálními jazyky nemluví. Děti těchto etnických skupin nemají téměř žádný přístup ke vzdělání.³⁶

Nejčastější důvody, proč dívky a chlapci nenavštěvují školu, zobrazují grafy č. 3 a 4. U dívek převažují ideové, respektive zvykové důvody: rodina nedovolí dívce chodit do školy 17,7 %, vzdělání není pro dívku potřebné 12,1 %, neexistence dívčích škol 11,6 % a nedostatek učitelů – žen 4,7 %. Pokud tyto důvody sečteme zjistíme, že představují 46,1 % všech důvodů, proč dívky nechodí do školy. Vysoký podíl na nízké školní docházce dívek mají také přílišná vzdálenost školy 13,8 % a vysoké náklady na vzdělání 10,4 %. V případě chlapců se četnost důvodů zcela liší. Výrazně převažuje vysoké náklady na vzdělání 26,7 %. Na dalších významných místech se umístily problémy s bezpečností 17,8 % a nastoupení do pracovního procesu 17,1 %.

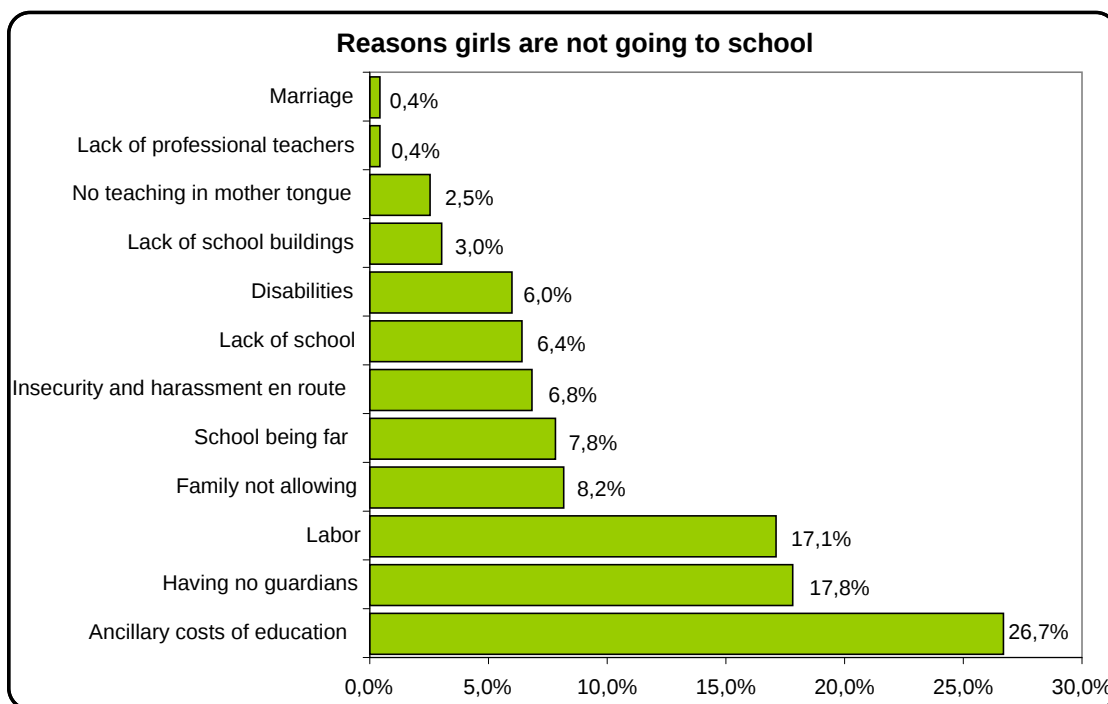
³⁶ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 15-24. ISBN 80-7106-445-9. AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>. s. 4,42-48.

Graf 3 – Důvody proč dívky nenavštěvují školu

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_of_Children_Education_in_Afghanistan_12_sep_09.pdf >s. 32-33.

Graf 4 – Důvody proč chlapci nenavštěvují školu

Zdroj dat: AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_of_Children_Education_in_Afghanistan_12_sep_09.pdf >s. 32-33.

Právě dětská práce představuje další vážný problém v Afghánistánu a projev zranitelnosti dětí. Děti jsou nejčastěji nuceny vykonávat náročnou práci kolem domácnosti, nosí těžké náklady vody či věcí na otop na velké vzdálenosti. Mnohem závažnější je zaměstnávání dětí na trhu práce. Podle zákona mohou děti starší 13 let pracovat v rámci své přípravy na budoucí povolání, od 15 let mohou vykonávat lehčí práce a osoby starší 18 let lze zaměstnávat bez omezení. AIHRC zjistila, že 38 % dětí mladších 15 let je nuceno pracovat a 24 % z těchto dětí představují hlavní živitele rodiny, což představuje přibližně 1,5 milionu dětí. Jedná se především o případy, kdy rodina nemá otce nebo otcové pracovat nemůžou, protože jsou příliš staří či postižení. Celkově je nuceno pracovat 48 % dětí mladších 18 let. Při zaměstnávání dětí nejsou dodržovány hygienické ani bezpečnostní předpisy a děti jsou využívány i na fyzicky velmi náročnou a nebezpečnou práci, která je ohrožuje na životě. Některé rodiny dokonce své děti prodají a ty pak slouží jako otroci, či musí poskytovat sexuální služby. V neposlední řadě jsou děti zneužívány k pašování drog.³⁷

Dalším projevem uplatňování moci a převahy nad dětmi je jejich fyzické a psychické napadání doma, ve škole i na veřejnosti. V rámci rodiny je bití a přísné tresty v případě neuposlechnutí či jiného provinění je považováno za normální. Fyzické a psychické tresty ve školách jsou také časté. Pokud se děti pohybují na veřejnosti bez dozoru dospělého mohou se stát obětí napadení, únosu či sexuálního zneužití.

Zdravotní stav a životní úroveň mnoha dětí jsou velmi špatné a tyto děti jsou ohrožovány na životě. Důvodem jsou řídká síť a těžká dostupnost zdravotních zařízení, nedostatek pitné vody, nedostatečná hygiena a podvýživa. Odhaduje se, že každé páté dítě zemře před dosažením 5 let, 6,7 % dětí mladších 5 let trpí akutní podvyživeností a 54 % chronickou podvyživeností. Malé děti samozřejmě nejsou schopny řešit tyto problémy a jsou zcela závislé na péči rodiny a státu.

Stát, který by se měl o dítě v případě jakýchkoliv problémů o dítě postarat, tuto funkci vůbec neplní. Sociální systém v Afghánistán se nachází na minimální úrovni. Mnoho dětí přišlo kvůli nemoci a válce o rodiče, jiné byly dokonce svými rodiči vyhnány. V zemi, kde podle odhadů žije 400 000 sirotků, v podstatě neexistují dětské domovy, nebo centra, kde by se o opuštěné děti mohli postarat. Tyto děti končí na ulici,

³⁷ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>, s. 34, 42, 46. AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf>, s. 9-10, 22-23, 30-33, 41-58.

přístřeší a obživu si musí zajistit samy. V lepším případě žebrají, přebírají odpadky, nebo se jim podaří sehnat práci, v horším se stanou obětí zneužívání a obchodu. Chybějící státní zařízení pro děti a mladistvé představuje potíže také pro děti, na nichž spáchaly zločin jejich příbuzní. V případech jako je týrání, zneužívání či prodání dítěte, soud nejčastěji vrátí dítě rodičům, kteří jsou za svůj čin potrestáni maximálně pokutou. Dítě je vráceno do rizikového prostředí a může se znovu stát obětí zločinu.³⁸

Celkově není stát a soudní aparát připraven řešit problémy zranitelnosti dětí. Téma rodina je v Afghánistánu tabu a soudy jen nerady zasahují do záležitostí rodiny, takže mnoho zločinů spáchaných na dětech není vůbec prošetřeno. Stát není připraven řešit ani zločiny, které spáchaly děti. Děti by podle zákona měly být souzeny před soudy pro mladistvé a stejně tak by si své tresty měly odpykávat v zařízeních pro mladistvé. Nedostatek těchto zařízení a neznalost soudců způsobuje, že s dětmi je nakládáno jako s dospělými. Jejich případy, tak řeší běžné soudy a děti končí v normálních věznicích, což pro ně představuje hroznou zkušenost. Věznice jsou přeplněné, ve špatných technických ale především hygienických podmínkách a zajištění stravy pro vězně vážné.

39

2.3 Postižení

Zranitelná skupina postižených představuje především nebezpečí vzniku vážného sociálního problému. Vzhledem k tomu, že Afghánistán již několik let sužuje nepřetržitý válečný konflikt, podstatně přibývá lidí, kteří jsou postižení kvůli zranění, která utrhly v boji nebo při útocích povstalců a koalice. Odhaduje se, že v Afghánistánu žije 800 000 postižených, z nichž 17 % jsou postižení v důsledku zranění v konfliktu a 6,8 % jsou oběti nášlapných min. V průměru připadá jeden postižený na každou pátou rodinu. Nelze očekávat brzké ukončení konfliktu, proto lze předpokládat, že podíl takto postižených bude narůstat. Navíc zaminované oblasti Afghánistánu budou ohrožovat obyvatele i po skončení konfliktu.

Postižení se dostávají na okraj společnosti, zájmu a sociální pomoci. Tito lidé jen těžko hledají práci (70 % postižených nemá zaměstnání), takže nemůžou uživit sebe ani své rodiny. Následkem je hrozba extrémní chudoby či skutečnost, že živiteli rodin se

³⁸ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 22-23, 58. The Fund for Peace. [online]. *Afghanistan*, [cit. 7.6.2010]. Dostupný z: < http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=385&Itemid=542 >.

³⁹ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 3-6, 30-33.

stávají děti. Někteří postižení potřebují speciální péči, což pro rodiny představuje další zátěž, obzvláště když lékařská a rehabilitační pomoc je na zcela nedostačující úrovni. Ozbrojený konflikt a nestabilita mají kromě fyzických postižení na svědomí též psychické problémy místních obyvatel. Ovšem psychologická a psychiatrická pomoc je v Afghánistánu téměř nedostupná.

Druhou skupinu tvoří lidé, kteří se už se svým postižením narodily, či jsou postižení po těžké nemoci. Jedná se především o zraková, sluchová a mentální postižení. Tito lidé jsou ohroženi především sociální izolací a extrémní chudobou, neboť chybí sociální zařízení a služby, jako jsou školy pro takto postižené, které by jim pomáhaly a postaraly se o ně. Pokud jim nepomůžou jejich příbuzní, končí na ulicích a pod provizorními stany. Státní pomoc postiženým, 300-500AFS měsíčně – 6-10USD, nedosahuje ani úrovně 1USD na den, což je hranice absolutní chudoby.⁴⁰

2.4 Migranti

Zranitelná skupina migranti představují vážný sociální problém v Afghánistánu, který může negativně ovlivnit budoucí vývoj státu. Od roku 2001 opustilo svoje domovy přes sedm milionů lidí, většina z nich odešla do sousedních zemí Pákistánu a Íránu. Čistá míra migrace sice klesla z 21 v roce 2008 na 5,22 (odhad z roku 2009),⁴¹ nicméně do země stále proudí velké množství lidí a většina z nich bude potřebovat pomoc. Migranti jsou nejvíce ohroženi životem v absolutní chudobě, vykořeněním a sociální vyčleněním. Jestliže se jejich životní situace nepodaří uspokojivě vyřešit, následkem může být humanitární, sociální krize a výbuchy nepokojů.

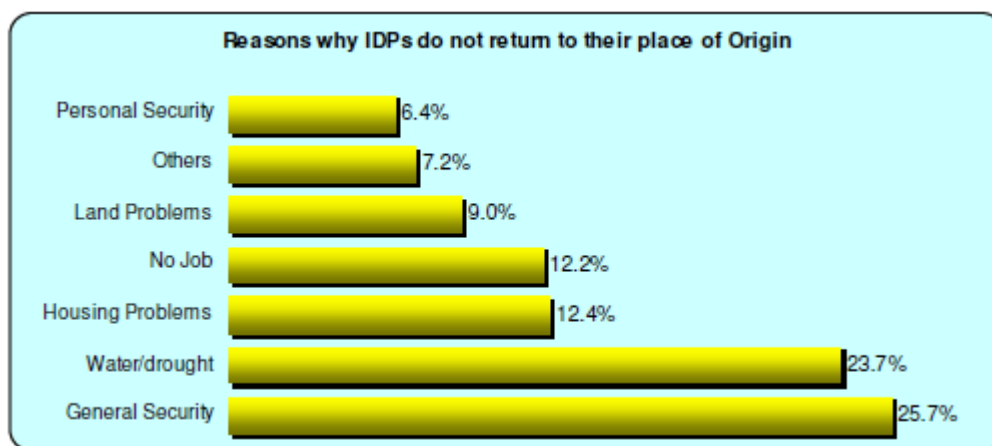
V Afghánistánu můžeme rozlišit dva hlavní typy migrace – vnitřní a vnější/přeshraniční. Vnitřních migrantů je asi 235 000, zatímco vnějších kolem sedmi milionů. Nejvíce migrantů (70%) opustilo svoje domovy před rokem 2001, tedy v době občanských válek a vlády Tálibánu. Další velká migrace následovala během války koalice s Tálibánem v roce 2001. Více než polovina migrantů, kteří uprchli do blízkého zahraničí, se již vrátila zpět a další se neustále vracejí. V současnosti se odhaduje, že v Pákistánu žije ještě asi dva miliony afghánských utečenců a v Íránu milion.

⁴⁰ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 41-47, 69. AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 18-20, 51.

⁴¹ CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top> >. ČÍLOVÁ, Z. *Vulnerable groups in Afghanistan*, 2009, s. 6.

Důvodů k opuštění svých domovů můžeme nalézt několik: špatné možnosti pracovního uplatnění v dané oblasti, přetrvávající nepříznivé přírodní podmínky (Afghánistán již několik let sužuje sucho), nestabilita v daném regionu a z toho pramenící možné ohrožení života a majetku obyvatel a další nevyhovující podmínky k životu jako jsou špatné možnosti bydlení, omezený či žádný přístup k pitné vodě apod. Přehled podnětů k vnitřní migraci poskytuje graf č. 5. Celek představují vnitřní migranti, kterým byla položena otázka z jakého důvodu opustili svoje domovy. Každý měl možnost vybrat jednu odpověď, nicméně v mnoha případech se jedná o kombinaci více faktorů. Nejčastějšími důvody k migraci jsou obava o vlastní život 25,7 % a dlouhodobé sucho 23,7 %. Významný podíl představují také problémy s bydlením 12,4 % a problémy se získáním práce 12,2 %.⁴²

Graf 5 – Důvody vnitřní migrace

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 25.

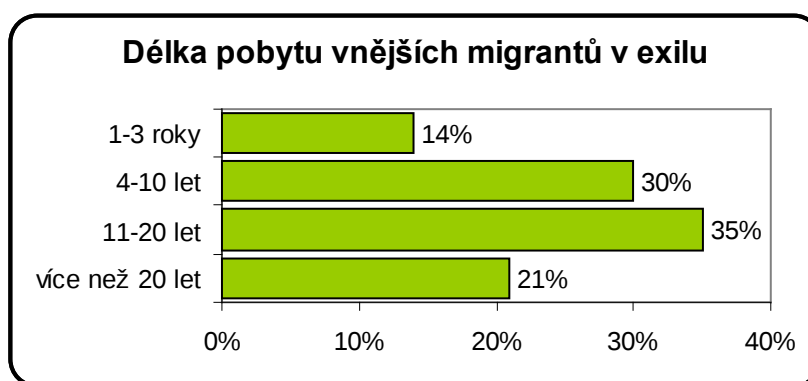
Přeshraniční migranti a jejich návrat zpět do Afghánistánu představuje vážný mezinárodní problém. Vzhledem ke změně politiky jak Pákistánu, tak Íránu, lze předpokládat, že většina ze zbylých migrantů se vrátí, nebo bude vrácena do Afghánistánu. Pákistán po roce 2001 změnil svoji politiku vůči Tálibánu a al-Káidě a v důsledku se snaží deportovat zpět do Afghánistánu co nejvíce emigrantů. Íránský postup je velmi podobný. Problémem je, že deportace probíhají často živelně, rychle a bez jakéhokoliv projednání a to i v zimním období, kdy kvůli špatným klimatickým podmínkám může být přechod hor životu nebezpečný. Migranti jsou zadrženi na ulici,

⁴² ČÍLOVÁ, Z. *Vulnerable groups in Afghanistan*, 2009, s. 6-8.

poslány do zadržovacího tábora a co nejdříve zpět do Afghánistánu. Uprchlíci tak ve většině případů musí nechat v zemi veškerý svůj majetek a naopak nemusí vyrovnat svoje závazky v dané zemi. V některých případech se ovšem nemůžou vrátit domů ani pro svoje děti.

Dalším především sociálním problémem těchto deportací je, že jsou deportováni i lidé, kteří v dané zemi žijí již několik desetiletí, nebo lidé, kteří se v dané zemi oženili či provdali. Přehled doby strávené v zahraničí před návratem do Afghánistánu můžeme srovnat v grafu č. 6. Ze všech migrantů, kteří se prozatím vrátili do Afghánistánu 35 % strávilo v zahraničí 11 -20 let. Ani skupina, která pobývala mimo Afghánistán více než 20 let není zanedbatelná. Tuto skupinu představuje 21 % vnějších migrantů, kteří se vrátili do vlasti.

Graf 6 – Délka pobytu vnějších migrantů v exilu

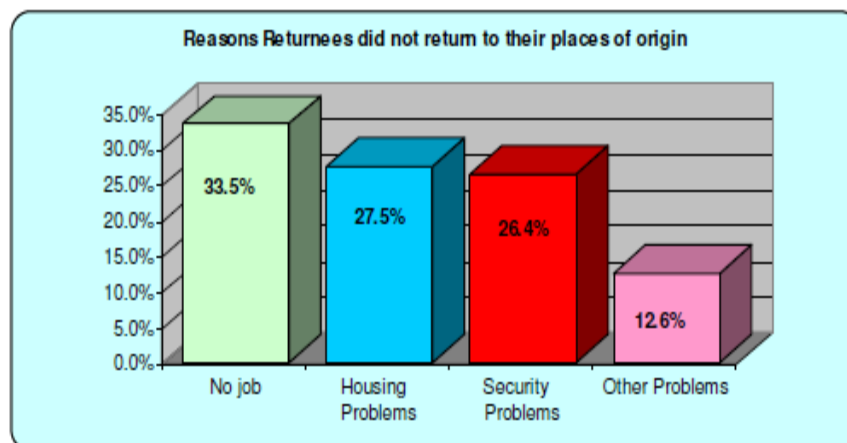

Zdroj dat: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: <http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>, s. 25.

Právě délka pobytu v zahraničí představuje zásadní problém. Celých 56 % vnějších migrantů strávilo v zahraničí více než 10 let a tito lidé jsou po návratu zcela vykořenění. V Afghánistánu nemají žádný majetek, příbuzné a už ani nejsou zvyklí na místní způsob života. Během této dlouhodobé emigrace se většině z nich podařilo najít v zahraničí práci, bydlení a relativně slušně zajistit svoje rodiny. Vzdělání pro děti bylo v zahraničí dostupnější a především dívky si zvykly na volnější pravidla, než jaká panují v Afghánistánu. Některé děti či mladí lidé strávili celý život v Pákistánu či Íránu a Afghánistán pro ně již představuje cizí zemi. Kromě kulturního a sociálního šoku, zde často dochází i k výraznému snížení životní úrovně, někdy až pod úroveň absolutní chudoby. Většina z nich se nemůže, nebo nechce vrátit do svých původních domovů. K důvodům zmíněným již výše se přidávají: jejich domovy byly zničeny, nebo patří

někomu jinému a jiný způsob života. Z většiny migrantů se v zahraničí stalo městské obyvatelstvo, které se už nechce vrátit k životu na venkově. Nejčastější důvody, proč se vnější migranti nevrátí do svých původních domovů v Afghánistánu ukazuje graf č. 7. V tomto případě převažují problémy s hledáním zaměstnání 33,5 %, problémy s bydlením 27,5 % a otázka bezpečnosti 26,4 %.

Graf 7 – Důvody, proč se vnější migranti nevrátí do svého původního místa bydliště

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 24.

Všichni migranti (vnitřní i vnější) se snaží najít lepší podmínky k životu, ale to se podaří jen menšině. Většina z nich končí v uprchlických táborech, slumech na okrajích měst, nebo se z nich stávají trvalí migranti, kteří se často stěhují z místa na místo. Na většině těchto míst chybí zdroj pitné vody, elektřina, zdroj tepla, základní služby jako je školství a zdravotnictví a možnosti pracovního uplatnění. Samozřejmě tyto špatné podmínky vedou k šíření infekčních nemocí a otravy z vody. Stát nemá dostatek zdrojů ani propracovaný systém na pomoc těmto lidem. Oficiální potravinová pomoc uprchlickým táborům skončila v roce 2006. Přestože vláda ví, že uprchlíci představují vážný problém, není schopná se o ně nikterak postarat.⁴³ Migranti se pak stávají snadnou kořistí Tálibánu, který je výhrůžkami a nabídkami potravin a ošacení získává na svou stranu. Někteří se pokoušejí (znovu) emigrovat do zahraničí, avšak okolní státy je odmítají přijímat.

⁴³ AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >, s. 8, 50. AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >, s. 25-26.

3. Kořeny zranitelnosti

V předchozí části jsem se věnovala současnému postavení zranitelných skupin v Afghánistánu a v této kapitole na danou problematiku navážu. Postavení zranitelných skupin není náhodné, ale naopak se vytvořilo pod vlivem určitých faktorů a další faktory ovlivňují budoucí vývoj. Tyto faktory nazývám kořeny zranitelnosti. Poznat podrobně kořeny zranitelnosti je důležitá součást analýzy zranitelných skupin. Jejich podrobné zkoumání nám totiž umožní hlubší porozumění daných problémů a situace v Afghánistánu, bez čehož lze jen těžko navrhnout vhodné strategie pro zmírnění zranitelnosti skupin a dodržování lidských práv. Tato analýza by nám měla poskytnout podklady pro vypracování strategií, která budou skutečně řešit jádra problémů a ne jen jejich okrajové projevy.

Kořeny zranitelnosti můžeme rozlišit na fyzické, sociální, ekonomické, environmentální a politické. Z této skupiny bych vyčlenila environmentální podmínky, neboť ty jsou dané, podléhají jen malým změnám a jen minimálně jsou ovlivněny jinými kořeny. Zatímco zbylé kořeny se na rozdíl od environmentálních mohou v průběhu času podstatně měnit a tato změna je podmíněna interakcí ostatních jmenovaných kořenů a dalších faktorů. V případě Afghánistánu mají environmentální podmínky zásadní postavení také ve skutečnosti, že do značné míry determinují zbylé kořeny. Přímý vliv environmentálních podmínek na zranitelné skupiny není tak znatelný, jejich největší síla se však projevuje právě přes ostatní kořeny.

Jako hlavní kořeny zranitelnosti daných skupin jsem určila tyto: environmentální podmínky, historický a kulturní vývoj, přirozená nátura a kultura místních obyvatel a vyspělost společnosti, ekonomická vyspělost, stabilita, bezpečnost a politická vyspělost státu.

3.1 Environmentální podmínky

Afghánistán patří mezi středně velké, vnitrozemské státy. Nejvýznamnější krajinný prvek představuje pohoří Hindúkuš, které se táhne ze severovýchodu k jihozápadu a zabírá 75 % rozlohy Afghánistánu. Kvůli tomuto pohoří leží 33 % plochy státu ve výšce 1800 – 3000 m.n.m., 10 % území se nachází výše než 3000 m.n.m. a nejvyšší vrcholky dosahují i přes 7000 m.n.m. Na většině území hor nerostou stromy, a pokud se tu stromy nacházely, tak byly z větší části vykáceny. Na jihu a jihozápadě státu se nacházejí pouště a polopouště, které se vyznačují relativně vysokou salinitou. Za života

příznivou a skutečně úrodnou můžeme označit pouze oblast u severních hranic Afghánistánu v povodí řeky Amudarjy. Reliéf Afghánistánu můžeme názorně pozorovat na mapě č. 1 (viz. přílohy). Zelená barva označuje nejúrodnější oblast, žlutá až světle hnědá pouště a polopouště a hnědá až bílá hory.

Polohou a reliéfem země je dáno také podnebí, které je převážně suché, vnitrozemské, nicméně mezi jednotlivými regiony existují rozdíly. Nejtvrdší klimatické podmínky panují v horských oblastech, které jsou typické studenými, suchými zimami, kdy teploty klesají i pod 30 stupňů pod nulou. Léta jsou suchá a studená a teploty se pohybují pouze kolem 10 stupňů. Na pouštích a polopouštích panuje typické podnebí tohoto krajinného typu, po většinu roku je sucho ve dne s vysokými teplotami, které v noci prudce klesají. Do oblastí u hranic s Pákistánem proniká vliv monzunového podnebí indického subkontinentu v jehož důsledku je zde teplé podnebí s letními monzunovými dešti. Právě v této oblasti rostou v horách alespoň nějaké stromy. Většina území Afghánistánu však trpí po většinu roku nedostatkem vody. Kromě sucha je země ohrožována zemětřeseními a jarními záplavami v oblasti Hindúkuše a monzunovými záplavami na východě.⁴⁴

Environmentální podmínky působí přímo na zranitelnost skupin v těchto případech. Přírodní katastrofy, jako jsou zemětřesení a záplavy, ničí majetek a obživu Afghánců a ještě více zhoršují životní podmínky místních obyvatel. Několikaleté sucho, které postihlo Afghánistán, výrazně zasáhlo do života mnoha lidí. Kočovníci a pastevci nemohou pokračovat ve svém tradičním způsobu života. Mnohá území jsou kvůli nedostatku vody nevhodná pro život a dochází také k rozšiřování pouští. Nedostatek vody také snižuje výnosnost zemědělské činnosti či ji zcela znemožňuje. Získávání vody se stalo hlavním každodenním cílem a odsunuje tak stranou vzdělávání dětí, práci na poli, doma či v zaměstnání. Z mnoha lidí se kvůli environmentálním podmínkám stali migranti. Nejslabší sociální skupiny jako jsou neúplné rodiny či právě migranti mají nejmenší schopnosti těmto pohromám čelit.

Nepřímý vliv environmentálních kořenů na zranitelnost daných skupin je mnohem rozsáhlejší. Značně členitý terén má vliv na historický, politický a ekonomický rozvoj a na bezpečnost země. Vysoké, strmé hory způsobují izolovanost a roztržitost Afghánistánu. Je těžké cestovat mezi jednotlivými částmi a některá místa jsou téměř

⁴⁴ CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: <
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top>>. BATEMAN, G,
EGANOVÁ, V. *Zeměpis světa*, Praha: Columbus, 1999. s. 400- 401. ISBN 80-901727-6-8. MAREK, J.
Dějiny Afghánistánu. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 10-11. ISBN 80-7106-445-9.

odříznutá od zbytku světa. Tato skutečnost ztěžuje správu země a pohyb ozbrojených složek státu. Jednotlivá obyvatelná údolí tak místo státu ovládají spíše místní kmeny. Navíc hory poskytují výborný úkryt pro různé polovojskové a teroristické skupiny jako jsou Tálibán a al-Káida.

V těchto těžkých environmentálních podmínkách mohli přežít pouze lidé, kteří byli velmi odolní a tvrdohlaví, což se samozřejmě musí odrazit i na jejich přirozené nátuře. Tyto podmínky nedovolují možnost jakékoliv chyby či vybočení ze zažitých, respektive osvědčených zvyků, proto lze usuzovat, že environmentální podmínky přispěly ke stagnaci místního kulturního a společenského rozvoje a výrazně tak ovlivnily způsob života místních obyvatel. Environmentální podmínky také představují hlavní důvod, proč Afghánistán nikdy nebyl zcela dobyt a ovládnut. Na druhou stranu způsobily také značnou izolovanost, která ztěžovala šíření nových myšlenek, společenských vlivů či vynálezů. Izolovanost a těžké podmínky přežití jsou hlavní důvody, proč se zde ve velké míře uchovaly starověké tradice, zvyky a pověry, které mají vliv na zranitelnost žen a dětí.

Reliéf a podnebí Afghánistánu také neposkytují vhodné předpoklady pro rozvoj průmyslu a zemědělství, ba naopak značně tato odvětví limitují. Ani nerostné bohatství se nedaří pořádně využívat a těžební průmysl představuje jen malou část ekonomiky. Právě nevhodné podmínky, které brzdí rozvoj zemědělství a průmyslu jsou dalším zdrojem stagnace celé společnosti.⁴⁵ Jestliže se tedy Afghánistán nemohl ekonomicky rozvíjet v důsledku špatných environmentálních podmínek, tak tato skutečnost omezovala také kulturní a společenský vývoj. V současnosti navíc boj s environmentálními podmínkami odčerpává významnou část mezinárodní pomoci a do budoucnosti vyžaduje tato oblast další velké investice.

3.2 Historický vývoj

Afghánistán je typický svojí etnickou různorodostí. Ve starověku přecházely jednotlivé etnické skupiny přes afghánské území a některé z nich se zde usadily již několik století před naším letopočtem. Afghánské obyvatelstvo tvoří tyto etnické skupiny: 42 % Paštúni, 27 % Tádžici, 9 % Hazárové, 9 % Uzbeki, 4 % Ajmaci, 3 % Turkmeni, 2 % Kyrgyzové, 2 % Balučové a Núristánci. Této skutečnosti odpovídá i široká škála různých typů lidí, které lze v Afghánistánu potkat. Rozmístění jednotlivých etnik na

⁴⁵ LEHMANNOVÁ, Z. *Aktuální otázky globalizace*, Praha: Oeconomica, 2003. 407 s. ISBN 80-245-0321-1.

afghánském území můžeme vidět na mapě č. 2 (viz. přílohy). Na mapě můžeme vidět, že jednotlivé etnické skupiny jsou na území Afghánistánu poměrně výrazně promíchány. V případě Uzbeků, Tádžiků a Turkmenů žije většina příslušníků těchto etnik v okolních státech. V případě Paštúnů se naopak menší, přesto výrazná část tohoto etnika nachází v sousedním Pákistánu. K rozdělení mnoha kmenů a etnik do více států došlo v průběhu posledních třech století, kdy byly hranice stanovovány uměle.

O další, především kulturní a náboženskou rozmanitost, se zasloužily výboje okolních kultur a států. Ve starověku se v Afghánistánu dařilo buddhismu, zoroastrismu, hinduismu a dalším náboženstvím. S příchodem islámu ovšem tato náboženství začala ustupovat do pozadí. Dnes z 99 % převažuje islámské náboženství, kdy 80 % věřících se hlásí k sunnitské větvi a 19 % k šiitské. Na ostatní náboženství připadá pouze 1 %.⁴⁶

Ve starověku a středověku měl Afghánistán strategický význam. Zajišťoval spojení s Pákistánem a odtud dále s východní Asií, přes území Afghánistánu vedla Hedvábná stezka. Strategická poloha byla důvodem, proč byl Afghánistán často objektem snah o ovládnutí okolními říši a různými státy. Již v 6. století př. n. l. se toto území stalo součástí Perské říše, ve 4. století př. n. l. ovládl afghánské území Alexandr Veliký, v průběhu dalších století zde prosazovala svůj vliv postupně Indie, Novoperská říše, Mongolsko, Velká Británie a Sovětský svaz. Nejnověji je tato země objektem zájmu mezinárodního společenství včele s USA. Všechny tyto říše a státy sem přinášely své kulturní a náboženské vlivy. Žádnému dobyvateli se však nepodařilo ovládnout celý Afghánistán. Za touto skutečností stojí právě environmentální podmínky, které nedovolují rychlé a jednoduché ovládnutí celého území, poskytují vhodný úkryt lidem, kteří zde žijí, a také kvůli místním kmenům, které výrazně vzdorují cizí nadvládě. Dobýt tyto oblasti by bylo velmi náročné a nákladné a udržet si je pod kontrolou také, takže horské kmeny se odnepaměti těší velké autonomii. Tyto kmeny mají dodnes tendenci řídit se spíše rozhodnutími svých vůdců než příkazy vzdálených úřadů, takže ani současná afghánská vláda zde nedokáže prosadit svůj vliv a ponechává jim značnou část jejich autonomie.

⁴⁶ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELŠANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340. ISBN 978-80-247-3077-6.

Jedním ze stěžejních momentů afghánské historie bylo od 2. poloviny 7. století pronikání Arabů a spolu s nimi i islámu na toto území. Přechod obyvatel na islám byl pozvolný a v podstatě nenásilný. Afghánci přijímali islám z ekonomických důvodů, aby nemuseli platit zvláštní daně kvůli vyznávání jiného náboženství. Trvalo více než tři sta let, než se islám stal v této zemi dominantním náboženstvím.⁴⁷

Na první pohled by se mohlo zdát, že islám je jediný myšlenkový komplex, který zcela ovládl celé území Afghánistánu, a že islámské náboženství je hlavním kořenem zranitelnosti žen a dětí. Hlubší zkoumání však už tak jednoznačnou odpověď neposkytuje. Za prvé místní tradice a zvykové právo, především paštúnwálí, si zachovaly svoje postavení a i dnes jsou nadřazeny islámským příkazům. Většina útisku a špatného zacházení se ženami a dětmi je obsažena už v těchto tradicích a zvycích, např. možnost trestu smrti v případech chránění cti své rodiny..⁴⁸

Za druhé v 8. století, kdy se islám do Afghánistánu především šířil, bylo islámské náboženství na vrcholu rozkvětu. Islám byl v té době považován za nejliberálnější náboženství a spolu s ním se po světě šířila i vzdělanost, zájem o vědu a další možnosti rozvoje společnosti. Bohužel islám v dalších stoletích neprošel reformací a větším rozvojem, a tak v tomto náboženství zůstaly i prvky, které byly pouhou reakcí na tehdejší situaci a způsob života. Např. mnohoženství bylo v tehdejším arabském světě hojně rozšířené, a tak, aby si Mohamed získal více příznivců, začlenil mnohoženství i do své náboženské nauky.

Za současným postavením žen a dětí v Afghánistánu stojí spíše stagnace celkového vývoje, než islám samotný. Pokud by se totiž v 8. století do Afghánistánu rozšířilo křesťanství místo islámu, bylo by za jinak stejných podmínek dnešní postavení žen a dětí stejné. V 8. století se křesťanství mimo jiné vyznačovalo těmito znaky. Ženy musely chodit kromě obličeje zahalené. V domech či místnostech byla vyhrazena část pro ženy, do mužské části měly ženy omezený nebo vůbec žádný přístup. Ženy byly vyloučeny z mnoha aktivit společenského života včetně politiky. (V určitých kantonech ve Švýcarsku získaly ženy volební právo až v roce 1971). Útěk ženy, či podezření ze smilstva se považovalo za hanbu a zatracení pro celou rodinu. V Evropě trvalo ještě několik století, než ženy získaly právo dědit a právo na svěření dětí do své péče. Tělesné

⁴⁷ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340. ISBN 978-80-247-3077-6.

⁴⁸ OLŠA, J. *Nábožensko-zvykové pozadí terorismu v Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 27-31.

tresty, dohodnuté sňatky a sňatky dětí mladších 16 let byly ve středověku také zcela běžné.⁴⁹ Pokud by tedy nedošlo k rozvoji křesťanství, pak by, stejně jako dnes islám a zvykové právo v Afghánistánu, utlačovalo práva žen, dětí a dalších skupin a reflektovalo by situaci jaká v zemi panovala před mnoha staletí.

Avšak ani islám nedokázal sjednotit všechny obyvatele území Afghánistánu. První snaha o sjednocení se objevila až v 16. století. Za tímto pokusem stála snaha vzdorovat proti cizí nadvládě Uzbeků a Peršanů. Úspěch zaznamenalo až povstání proti íránské dynastii Safíjovců v roce 1709. Safíjovci byli poraženi a v Kandaháru a okolí se zrodilo nezávislé knížectví. O sedm let později v roce 1716 vzniklo v Herátu druhé nezávislé knížectví. Jejich nezávislost neměla dlouhého trvání, v letech 1732-1738 dobyli tato území Peršani a z Afghánistánu si vytvořili svoji základnu pro výboje do Indie. Perská říše však byla oslabena a blížil se její rozpad. Tato skutečnost pomohla pokračujícímu afghánskému boji za nezávislost.

20. června 1747 zemřel Nádir Šáh, Turkmen ve službách Perské říše, který ovládal Afghánistán. Po jeho smrti se moci chopil jeden z jeho velitelů Ahmad Chán Abdalí a postupně si získal důvěru mnoha kmenů, což mu umožnilo sjednotit rozsáhlé území a prohlásit se králem Afghánistánu. Dokonce začal podnikat výboje do okolních států - Indie (zde se jednalo o dnešní severozápadní území Pákistánu), Íránu a Turkestánu. Svou moc si však Ahmad Chán Abdalí nedokázal udržet, ztratil území dobytá v zahraničí a jednotlivé kmeny v Afghánistánu se začaly zase osamostatňovat. V roce 1819 se Afghánistán definitivně rozpadl na několik menších knížectví a provincií. Kmenoví náčelníci se snažili upevňovat svoji nezávislost a postavení a odmítali další sjednocení. Dřívější nevraživost mezi jednotlivými kmeny se opět projevila v plné síle a vzájemné boje opět propukly.⁵⁰

V následujících sto letech se Afghánistán stal objektem britským a ruských zájmových sfér. Velká Británie se snažila angažovaností v Afghánistánu upevnit svoje postavení v Indii a zajistit si, že od sousedních států Indie nehrozí žádné nebezpečí. Rusové se naopak snažili prosadit svůj vliv v oblasti Středoasijských republik, upevnit zde své postavení, pronikat dále na jih a případně dosáhnout oceánu. Přestože Britové ani Rusové nikdy zcela neovládli Afghánistán, jejich přítomnost významně zasáhla do současné podoby Afghánistánu a zranitelnosti skupin.

⁴⁹ ČORNEJ, P.. *Dějiny evropské civilizace I.+II.* Praha: Paseka, 2002. 644 s. ISBN 80-7185-473-5. PERNOUDOVÁ, R. *Žena v době katedrál.* Praha: Vyšehrad, 2002. 256 s. ISBN 80-7021-544-5.

⁵⁰ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu.* 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340. ISBN 978-80-247-3077-6.

V roce 1893 Britové vytyčili tzv. Durandovu linii, která stanovovala hranice mezi Afghánistánem a tehdejší Indií (dnes Pákistán). Tato hranice nerespektovala etnické rozmístění ani přirozený kočovný styl místních obyvatel. Oběma státům navíc byla vnucena Velkou Británií, a tak tento krok přináší mnoho problémů dodnes. Místní obyvatelé se živili především pastevectvím a byli zvyklí kočovat se svými stády podle ročních období. Vytyčení hranice však přerušilo jejich trasy migrace, což vedlo k odporu místních obyvatel a bojům s Brity. Místní kmeny dokázaly vytyčení hranice využít i ve svůj prospěch a začaly se věnovat pašování zboží a zbraní pro jednotlivé zájmové skupiny na obou stranách hranic.

Dalším důsledkem bylo rozdělení Paštúnského etnika do dvou států. Zatímco většina Paštúnů zůstala v Afghánistánu, menší skupina se nachází v západní a severozápadní části Pákistánu. Durandovu linii můžeme vidět na mapě č. 3 (viz. přílohy). Červená barva vyznačuje Durandovu linii, která dodnes tvoří hranici mezi Afghánistánem a Pákistánem. Modrá barva zobrazuje území tzv. Paštúnistánu, což je oblast, kde převažuje paštúnské obyvatelstvo. V minulosti již bylo vyvinuto úsilí o vznik samostatného Paštúnistánu. Během sovětské okupace Afghánistánu v tomto prostoru vzniklo mnoho uprchlických táborů, jak zobrazuje mapa č. 4 (viz. přílohy). Tyto uprchlické tábory se později staly základnou pro výcvik bojovníků Tálíbanu a dnes lze celou oblast Paštúnistánu považovat za zázemí Tálíbanu. Durandova linie vyvolává také mezistátní spor mezi Afghánistánem a Pákistánem. Afghánistán odmítá uznat hranici, kterou jim vnutili Britové. Navíc dohoda o hranici byla podepsána na sto let, takže teoreticky její platnost vypršela v roce 1993.

Vývoj v této oblasti má velký vliv na postavení migrantů, neboť problémy v této oblasti vedly Pákistán k přísnému postoji vůči afghánským migrantům a jejich deportování zpět do Afghánistánu. Uprchlické tábory pro migranty, kteří se vrátili, většinou vznikají nedaleko hranic s konkrétní zemí. Jelikož do Pákistánu uprchlo nejvíce afghánských obyvatel, tak v této oblasti můžeme také nalézt nejvíce uprchlických táborů a hrozí zde největší výbuchy sociálního napětí. Tato oblast má díky přítomnosti Tálíbanu podstatný vliv na bezpečnost a stabilitu státu.⁵¹

⁵¹ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340. ISBN 978-80-247-3077-6. NOVÁK, M. *Afghánistán je bitevním polem Indie a Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 31-33.

V roce 1894 naopak prosadilo svoji moc Rusko a vytyčilo hranice mezi tehdejšími územími Ruska a Velké Británie. Dnes se jedná o úzký pruh v pohoří Pamíru, který hraničí s Tádžikistánem, Čínou a Pákistánem. Vzhledem k tomu, že se jedná v podstatě o neobydlenou vysokohorskou oblast, není tento zásah do hranic Afghánistánu tak citelný.

Afghánistán zůstal pod britským vlivem až do 23. února 1919, kdy na afghánský trůn nastoupil nový panovník Amanulláh, který se odmítal podřizovat přáním Velké Británie. Vyhlásil nezávislost Afghánistánu a vypověděl Velké Británii válku. Velká Británie v tu dobu čelila potížím a nepokojům v Indii, a tak 8. srpna 1919 podepsala s Afghánistánem mírovou smlouvu.

Panovník Amanulláh nechal v roce 1923 vypracovat první ústavu, která zakotvovala Afghánistán jako konstituční monarchii. Tato ústava již deklarovala rovnost všech občanů před zákonem a jako zastupitelský orgán stanovila sbor kmenových náčelníků a duchovních hodnostářů. Amanulláh, který byl příznivcem levicové strany mladoafghánců, se pokusil spolu s touto stranou provést v letech 1919-1924 první reformy. Reformy měla tvořit podpora rozvoje hospodářství, povolení soukromého vlastnictví půdy, zrušení feudálních institucí a zavedení cel na dovoz zboží. Kromě hospodářských opatření se panovník s mladoafghánci chtěli pokusit o sekularizaci státu, především prostřednictvím zesvětštění vzdělávacích institucí a omezení moci kmenových náčelníků a duchovních hodnostářů. Většina obyvatel se ovšem postavila proti, a tak veškeré reformy musely být brzy přerušeny. Znovu k pokusu o sekularizaci státu došlo v letech 1927-1929, ale tentokrát občanské nepokoje vedly až k abdikaci panovníka Amanulláha.

Následoval několika měsíční boj o moc, po kterém se na trůnu usadil Muhammad Nádír Chán, který vládl v letech 1929 – 1933. Po smrti Nádira Chána nastoupil na trůn jeho syn Muhammad Záhir Šáh, který se udržel u moci až do roku 1973. Za jeho vlády se podařilo dosáhnout alespoň několika dílčích reforem. Bylo uzákoněno všeobecné volební právo a první volby se uskutečnily v roce 1965. Muhammad Záhir Šáh zmírnil některé přísné zvyky týkající se žen. Uvolnila se pravidla oblékání, ženy nemusely nosit burky a mohly se oblékat podle západního stylu. Ženy také získaly právo na vzdělání. Panovník se snažil podporovat demokratizaci země a rozvoj hospodářství. Ovšem ani král Muhammad Záhir Šáh se nevyhnul odporu určitých skupin obyvatel. Tento odpor ještě posílilo prosazování paštúnského etnika na úkor ostatních. 17. července 1973 byl svržen z trůnu a místo konstituční monarchie byla

vyhlášena republika. Období vlády krále Muhammada Záhira Šáha lze považovat za nejstabilnější období v samostatnosti afghánského státu.

V roce 1977 postupně posiluje svoji moc levicová strana Lidová demokratická strana Afghánistánu, která nakonec 27. dubna 1978 svrhla vládu, nastolila prosovětský režim a začala tvořit socialistický stát. I tato levicová vláda se pokusila o sekularizaci a rozvoj státu. Zřizovali světské školy, snažily se naučit číst a psát většinu dospělých obyvatel státu, prosazovali rovnoprávnost mužů a žen. Avšak stejně jako všichni předchůdci i oni narazili na tvrdý odpor obyvatel, nejen kvůli sekularizaci, ale i kvůli komunistické ideologii. Již v této době přicházeli do Afghánistánu bojovníci z okolních států – mudžáhidové, aby podpořili místní v odporu proti komunismu a sekularizaci.

27. prosince 1979 zasáhl do vývoje v Afghánistánu Sovětský svaz, který vyslal armádu, aby pomohla místním komunistům v boji s odporem. Docílili však pravého opaku. Zvedla se ještě větší vlna nevole a sousední státy Pákistán a Írán, začaly aktivně podporovat afghánský odpor. Na jejich území začaly vznikat uprchlické tábory a později i výcvikové tábory mudžáhidů. K odporu Afghánců se připojily i další státy – USA, Velká Británie, Francie a Čína, které podporovaly vyzbrojování a vycvičování mudžáhidů. V boji proti komunismu hrály důležitou úlohu reliéf a kmenové struktura Afghánistánu. Jednotlivé kmeny postupně začaly ovládat horská území, a pak i ostatní území venkova. V roce 1988 už komunisté tlak neunesli a ve svobodných volbách získali pouhou pětinu hlasů. Do února 1989 se stáhla také sovětská armáda. Nejdéle si komunisti udrželi moc ve městech, kde byli poraženi až v dubnu 1992.

Během sovětské okupace uteklo až šest milionů lidí do okolních států, což byla asi třetina tehdejší populace v Afghánistánu. Většina z těchto lidí dnes žije v uprchlických táborech, kde čelí špatným sociálním podmínkám a jsou vyčleněni na okraj společnosti. Z některých uprchlíků se stali mudžáhidové a později první členové Tálibánu.⁵²

Mudžáhidové však nebyli jednotní a jediné, co je spojovalo, byl boj proti komunismu. Po porážce komunistů se opět projevila nevraživost mezi příslušníky jednotlivých kmenů a ti začali bojovat mezi sebou. Boje byly tak silné, že během tohoto období došlo k větším škodám, než během sovětské okupace. Např. byla zničena polovina Kábulu a zabito přes padesát tisíc civilistů. Afghánistán se začal drolit na jednotlivé regiony, které ovládali místní vůdcové, např. uzbecké oblasti severu –

⁵² MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340.

generál Abdurrašíd Dóstum, tádžické oblasti až po Kábul –tehdejší ministr obrany Ahmad Šáh Masúd. Ve zbylých regionech, které neovládl žádný mocný vůdce, panovalo bezvládlí, chaos a tvrdé boje mezi jednotlivými menšími kmeny. Toho využily různé kriminální živly, pro které takovéto prostředí představovalo ideální podmínky.

Za těchto okolností se postupně dostal k moci Tálibán. První Tálibové přišli do Afghánistánu v roce 1994 z Pákistánu a převážně je tvořili afghánští uprchlíci. Tálibové měli za cíl nastolit v Afghánistánu klid a pořádek, čehož chtěli dosáhnout pomocí ortodoxního islámu, což byla směs wahábismu a paštúnwálí. Nejvíce prosazovali hodnoty jako šlechtnost, čest a absolutní věrnost vůči své skupině. Počet příslušníků Tálibánu se rozrostl z počtu 30-100 mužů na jaře 1994, na 25-30 000 mužů v roce 1995.⁵³

Po příchodu do Afghánistánu jako první dobyli Kandahár, který se stal jejich základnou a dodnes je považován za tradiční centrum Tálibánu. V té době bylo hnutí výrazně podporováno pákistánskou tajnou službou ISI (*Inter-Services Intelligence*), takže netrvalo dlouho a do září 1996 ovládli většinu afghánského území.

Na začátku nebyl odpor obyvatelstva proti Tálibánu silný, neboť Afghánci oceňovali především bezpečí, klid a řád, které nový režim zajistil. Tálibové zpočátku také prosazovali své myšlenky umírněně, takže se příliš nelišili od místních zvyklostí, a snažili se obnovit obchod, vymítit korupci, zastavit řádění kriminálních a nekalých obchodů jako je pěstování opia. Postupem času, jak ovládli další a další území se dostali do oblastí, kde už nežilo paštúnské obyvatelstvo, a kde začali narážet na silnější odpor, neboť místní zvyky byly většinou liberálnější a odlišné od paštúnských. Na severu Afghánistánu dokonce utrpěli porážku.

Kromě toho se nový vůdce Muhammad Umar rozhodl začít tvrdě prosazovat nejortodoxnější verzi islámu. Začal přísně trestat i drobné prohřešky a jeho zásahy se postupně změnily v teror vůči obyvatelstvu. Muhammad Umar zakázal veškerou kulturu, zábavu, sport, televizní vysílání či fotografování. Nejvíce tato změna zasáhla ženy, kterým zakázal studovat, pracovat a v podstatě je zbavil práva na lékařskou péči, neboť se nesměly nechat ošetřit od mužů. Na mezinárodním poli režim Tálibánu uznaly pouze Pákistán, Spojené arabské emiráty a Saudská Arábie. Právě Saudská Arábie sehrála důležitou úlohu v dalším vývoji Afghánistánu.

⁵³ MAKARIUSOVÁ, R. *Starý a nový Tálibán*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 34 –36.

Klíčovým pro budoucnost Afghánistánu se stal občan Saudské Arábie Usáma bin Ládín. Usáma bin Ládín a Muhammad Umar se znali z bojů proti sovětské okupaci, kdy bin Ládín sháněl v zahraničí zbraně a bojovníky na podporu mudžáhidů. Usámu bin Ládína upoutal ortodoxní islám, který prosazoval Tálibán a dohodl se s Muhammadem Umarem na zřízení základny pro svoji organizaci al-Káida v Afghánistánu. Muhammad Umar za to získal finanční, materiální a ideovou podporu. Než přišla al-Káida do Afghánistánu se Tálibán profilel jako regionální organizace, která se zaměřuje pouze na vývoj v Afghánistánu bez ambicí šířit svoje myšlenky a vliv do zahraničí. Spoluprací s al-Káidou se Tálibán nechal zatáhnout do centra mezinárodního dění.

Po teroristických útocích z 11. září 2001, ke kterým se přihlásila právě al-Káida, se Umarovu postavení značně ztížilo. Pákistánská vláda přestala otevřeně podporovat Tálibán a naopak začala více spolupracovat se Západem. Umarův režim tak podporovala už jen al-Káida. USA vyzvaly Muhammada Umara, aby jim vydal Usámu bin Ládína. On to ale odmítl. V reakci na toto odmítnutí 7. října 2001 zahájily USA a Velká Británie operaci Trvalá svoboda a ve snaze dopadnout Usámu bin Ládína bombardovaly Afghánistán. Cílem měly být především základny Tálibánu. Tohoto vývoje využily skupiny, které stály proti Tálibánu (zbytek mudžáhidů, původní vládcové některých oblastí jako byl Abdurrašíd Dóstum a další) a zahájily společnou ofenzívu proti Tálibánu.

V listopadu 2001 vláda Tálibánu padla, Usámu bin Ládína ani Muhammada Umara se však dopadnout nepodařilo. Pod dohledem OSN byla z opozice Tálibánu sestavena prozatímní vláda, v jejímž čele stanul uznávaný paštúnský vůdce Hamíd Karzái. V červnu 2002 Velká džirga, která je nejvyšší zastupitelský orgán země a tvoří ji prezident, vláda, parlament, kmenoví náčelníci, duchovní a další významní představitelé země, potvrdila dvouletý mandát prozatímní vlády a prezidentem zvolila Hamída Karzáiho. Byly vytvořeny mírové sbory – Mezinárodní síly pro podporu bezpečnosti v Afghánistánu (*International Security Assistance Force, ISAF*), které měly dohlížet na klid v Kábulu a blízkém okolí. Začalo také vytváření afghánské armády a policejních jednotek.

Velká džirga schválila 4. ledna 2004 novou ústavu, která dala prezidentovi silné pravomoci. Islám byl uznán jako státní náboženství, kterému nesmí odporovat žádný zákon. Zároveň ovšem došlo k vyjmutí soudní moci z jurisdikce muslimských teologů a svěření do rukou sekulárním, nezávislým, právním institucím. Při ministerstvu spravedlnosti byla vytvořena Nezávislá komise pro lidská práva v Afghánistánu

(*Afghanistan Independent Human Rights Commission, AIHRC*), která má monitorovat porušování lidských práv a zasazovat se o jejich dodržování. Na konci roku 2005 měl Afghánistán novou ústavu, zvolený národní parlament, zvoleného prezidenta, zlepšila se zdravotní péče, zlepšil se přístup ke vzdělání, byly opraveny hlavní silnice a vláda disponovala armádou 30 000 mužů.⁵⁴

Historický a kulturní vývoj působil a působí na zranitelnost daných skupin prostřednictvím celkového vývoje společnosti a státu a s tím související zvykové právo, náboženství, kmenová struktura, nedostatečná konsolidaci státu, špatné mezinárodní vztahy a špatná bezpečnostní a ekonomická situace.

3.3 Charakteristické vlastnosti a kultura Afghánců

Charakteristické vlastnosti a kultura Afghánců představují klíčový kořen zranitelnosti daných skupin a zároveň hlavní aspekt budoucího vývoje Afghánistánu. Tento kořen determinuje reakci Afghánců na veškeré vlivy, které na ně působí, jako jsou environmentální podmínky, historický vývoj, různé sociální problémy, vnější vlivy apod. Avšak získat podrobné a vypovídající informace týkající se tohoto kořenu je v případě Afghánistánu problematické. Tento aspekt Afghánistánu nebyl dosud dostatečně prozkoumán, poznání komplikuje velká etnická různorodost obyvatel této země a kulturní odlišnost mezi Západem a islámským světem.

Problém představuje již samotné zkoumání cizí kultury. Existuje několik přístupů k odlišné kultuře. Jedním z nich je etnocentrismus, kdy cizí kulturu hodnotíme podle svých vlastních měřítek a hodnot. Důsledkem je časté vymezení cizí kultury jako opozita vůči své, kdy svou kulturu jedinec považuje za správnou a optimální. Také dochází k tomu, že jedinec považuje svoji kulturu za nadřazenou ostatním. Ovšem vyhnout se zcela takovému jednání je v podstatě nemožné. Dalším přístup představuje kulturní relativismus, který každou kulturu považuje za jedinečnou, snaží se ji pochopit pomocí jejích vlastních hodnot a norem a vyvarovat se jakéhokoliv subjektivního, pocitového hodnocení prvků druhé kultury. Tento směr považuje všechny kultury za rovnocenné. Nevýhodou kulturního relativismu je, že v podstatě znemožňuje zkoumání a porovnávání jednotlivých kultur. V současnosti se prosazuje spíše umírněný relativismus, který respektuje rozdíly mezi kulturami, ale zároveň se snaží najít nějaké společné hodnoty, které jsou typické pro všechny kultury.⁵⁵

⁵⁴ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 64 -295. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340.

⁵⁵ HRABÁKOVÁ, L. [online]. *Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy*. [cit. 14.8.2010]. Dostupný z < <http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/hrabakova.pdf> >.

Na afghánské kultuře se také začíná projevovat kulturní mezera. Rozeznáváme tři složky kultury: civilizační (technika, technologie), organizační (instituce, normy) a duchovní (hodnoty, náboženství, filozofie). Nejrychleji na změny reaguje první složka, která následně přímo ovlivňuje druhou složku. Zatímco třetí složka reaguje velmi pomalu a se zpožděním.⁵⁶ Výrazněji lze tento proces pozorovat ve městech, kde probíhá rychlá přeměna první složky a obyvatelé měst v návaznosti prosazují změnu i složky druhé. Ovšem změna již druhé složky naráží na odpor především z venkovských oblastí. Rozdíly mezi městskými a venkovskými oblastmi se zvětšuje. V případě Afghánistánu je důležité si uvědomit skutečnost, že venkov prozatím představuje většinu společnosti, neboť urbanizace v Afghánistánu dosahuje 24 %.

Vnější vlivy taktéž způsobují nestabilitu a nutí Afghánce změnit svůj životní styl, což následně znamená, že nemohou žít podle svých zvyků a dodržovat svoje pravidla. Na tento proces doplácí zejména ženy. Např. žena, která měla ve své vesnici určité postavení, moc, volnost a nemusela se zahalovat, protože se cítila mezi blízkými, ve chvíli, kdy se dostane do uprchlického tábora, přijde o tyto svoje sociální kontakty a výhody. Její moc je upozaděna a jelikož v uprchlických táborech se pohybuje mnoho cizích lidí, tak mnoho žen se raději začne zahalovat, aby tak chránilo svoje soukromí a čest.⁵⁷

Kulturu Afghánistánu zle nejlépe popsat pomocí paštúnského etnika, o kterém existuje nejvíce poznatků, a které je nejpočetnějším etnikem v zemi. Přesto nesmíme zapomenout, že Paštúni tvoří pouze 42 % obyvatel Afghánistánu a zbytek se od tohoto etnika více či méně liší. Kultura paštúnů je tvořena směsí předislámských tradic a zvyků, především paštúnwálí, a islámu. Právě islám hraje důležitou roli, neboť představuje sjednocující prvek většiny afghánských etnik.

Paštúnwálí tvoří souhrn duchovních, morálních hodnot a pravidel chování. Jako paštúnwálí se označuje přímo styl života. Přestože afghánská společnost je silně teocentrická, což znamená, že náboženství hraje podstatnou roli, ve chvíli kdy se

⁵⁶ LEHMANNOVÁ, Z. *Aktuální otázky globalizace*, Praha: Oeconomica, 2003. 407 s. ISBN 80-245-0321-1. Sociology Guide. [online]. *Cultural Lag*, [cit. 14.8.2010]. Dostupný z < <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Cultural-Lag.php> >.

⁵⁷ OLŠA, J. *Nábožensko-zvykové pozadí terorismu v Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 27-31. KAKAR, P. [online]. *Tribal Law of Pashtunwali and Women's Legislative Authority*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z < <http://www.law.harvard.edu/programs/ilsp/research/kakar.pdf> >. Afghanland.com. [online]. *Pashtunwali*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z: < <http://afghanland.com/culture/pashtunwali.html> >. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

paštúnwálí a islám dostávají do rozporu, převáží paštúnwálí nad islámem. Příkladem je islámský zákaz zabití jednoho muslima druhým. Naopak paštúnwálí obsahuje akt krevní msty. Islám se silně projevuje při jednání Afghánců s cizinci. Zatímco muslimové jsou si rovni, příslušníci ostatních monoteistických náboženství stojí o něco níže, polyteismus muslimové již téměř neuznávají a ateismus je pro ně naprosto nepřijatelný, takový člověk se pomalu rovná zvířeti, neboť zvířata také nemají žádnou víru.⁵⁸

Paštúni představují silně kolektivistickou společnost, což potvrzuje i Hofstedeho výzkum kulturních dimenzí, kdy index individualismu v této společnosti se pohybuje kolem 20 %. Jedinec není vychováván k tomu, aby byl nezávislý a uspokojoval svoje osobní potřeby, ale naopak k vzájemné závislosti v rámci skupiny a k využití svých schopností ve prospěch skupiny. Pojem “já” nemá v Afghánistánu téměř žádný význam a veškeré dění a filozofie se odehrává v intencích “my”. V případě Afghánistánu je pojem “my” reprezentován nejčastěji rodinou (z pohledu Západu velmi širokou) či kmenem. Závazek jednotlivce vůči kolektivu reprezentovanému státem zde není v podstatě rozvinut. To dokazuje i jejich nespoutaná volnost a lpění na absolutní nezávislosti pokud se jedná o vyšší autoritu než je rodina či kmen. Paštúni se nikdy nenechali zcela ovládnout, i dnes znamenají pro státní správu a mezinárodní společenství velkou výzvu a ani Afghánistán ani Pákistán nejsou schopni kontrolovat a ovládat společnou hranici, kolem které Paštúni žijí.

Vazby v rámci skupiny jsou velmi těsné, skupina zůstává po celou dobu spolu a stará se o své členy až do konce jejich života. Skupina často řeší záležitosti společně, např. se dělí o všechny své příjmy a náklady. Chování a činy jednotlivců mají silný dopad na celou skupinu a podle chování jednotlivce je posuzována i skupina. Vliv skupiny je proto velice silný a představuje závazné normy, jejichž porušení se přísně trestá. Děti jsou vychovávány k poslušnosti a respektu ke starším. Oceňuje se milé chování, flexibilita, spolupráce a schopnost adaptace. Naopak utváření a prosazování vlastních názorů se považuje především u mladších osob za nepřijatelné. Také vyvolávání otevřených sporů, přímocarost a soutěživost není vhodná. Za nejvyšší hodnotu je považována jednota a solidarita v rámci skupiny.

⁵⁸ LEHMANNOVÁ, Z. *Kulturní mezinárodní vztahy*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006.
ZAMYKALOVÁ, M. *Mezinárodní obchodní jednání*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2007.
HOFSTEDE, G. [online]. *Geert Hofstede Cultural Dimensions*, [cit. 3.6.2010]. Dostupný z <
http://www.geert-hofstede.com/hofstede_pakistan.shtml>. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

S rysem kolektivismu souvisí také hierarchické, patriarchální uspořádání společnosti. Paštúni respektují starší lidi a významné osobnosti, např. příslušníky džirg, duchovní vůdce, v případě žen se jedná o porodní báby, vzdělané ženy či ženy znalé Koránu. Tyto osoby zaujímají významnější postavení ve společnosti a jejich hlasy mají větší váhu při rozhodování. Většina obyvatel považuje nerovnoměrné rozdělení za přirozené a naopak rovnost by považovali za něco zcela nepřirozeného. Tuto skutečnost potvrzuje i Hofstedeho výzkum, kdy islámské státy v indexu vzdálenosti moci dosáhly téměř 70 %.⁵⁹

Mezi Paštúny je svět mužů a žen přísně rozdělen a také Korán se rolím mužů a žen věnuje. Muž i žena mají jasně vymezeny svoje role a postavení. Žena je podřízena muži, ale zároveň muž je závislý na ženě. Paštúnská společnost je charakteristická skutečností, že svět mužů a žen se jen velmi málo překrývá a dokonce ženy mohou žít podle jiných norem než muži. Tyto zvyklosti udávají uspořádání celé společnosti, jakoby existovala oddělená společnost žen a společnost mužů a k prolínání těchto dvou společností dochází jen při určitých příležitostech. Zvyklosti týkající se separace žen a mužů udávají pravidla kdo s kým se může setkat, za jakých okolností může k setkání dojít a jak má být separace realizována. Nejvíce jsou od kontaktu s muži odděleny mladé, svobodné ženy. Tyto zvyklosti se mezi jednotlivými kmeny Paštúnů značně liší - od kmenů, kde se ženy nemusí zahalovat, jejich pohyb mimo dům není omezován a separace od mužů je dána vzdáleností míst při hostině. Až po přísná pravidla, kdy ženy nesmějí vycházet samy z domu a v podstatě kromě manžela se nestýkají s žádnými jinými muži. Pokud je rodina dostatečně majetná má ideálně v domě část, která je pouze ženská a část, která je mužská. Muž a žena přijímají své návštěvy odděleně ve svých částech.⁶⁰

Jasně jsou dány také role a nejvhodnější vlastnosti muže a ženy. Muž by měl být především ochránce a živitel rodiny. Často pracuje na poli a zajišťuje styk s vnějším

⁵⁹ LEHMANNOVÁ, Z. *Kulturní mezinárodní vztahy*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006.

ZAMYKALOVÁ, M. *Mezinárodní obchodní jednání*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2007.

HOFSTEDE, G. [online]. *Geert Hofstede Cultural Dimensions*, [cit. 3.6.2010]. Dostupný z < http://www.geert-hofstede.com/hofstede_pakistan.shtml >. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

⁶⁰ OLŠA, J. *Nábožensko-zvykové pozadí terorismu v Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 27-31. KAKAR, P. [online]. *Tribal Law of Pashtunwali and Women's Legislative Authority*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z < <http://www.law.harvard.edu/programs/ilsp/research/kakar.pdf> >. Afghanistanland.com. [online]. *Pashtunwali*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z: < <http://afghanistanland.com/culture/pashtunwali.html> >. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

světem. Muž by měl prokázat svoji čest, odvahu, galantnost, vytrvalost a mít organizační schopnosti. Žena by se měla starat o děti, domácnost, zahradu a domácí zvířata. V domácnosti není žena pasivní, ale naopak představuje autoritu, která určuje, kdo bude vykonávat jakou činnost, je zdrojem síly, jednoty a pohody rodiny. Velmi vážený je také kult mateřství. Dítě je považováno za boží požehnání a matka je uctívána jako symbol ctnosti, čistoty, nesobeckosti, péče a tvrdé práce. Matka je také opěvována v mnoha básních a písních. Oba rodiče se věnují svým dětem, většinou se k nim chovají shovívavě a tráví s nimi hodně času.⁶¹

Postavení žen záleží vždy na konkrétní rodině. Existují rodiny, kde jsou si oba partneři navzájem rovni, respektují se a rozhodují o všem společně, včetně záležitostí, které se týkají především muže. Naopak v jiných rodinách muži své ženy bijí. Takoví muži jsou považováni za slabé a nevyrovnané.

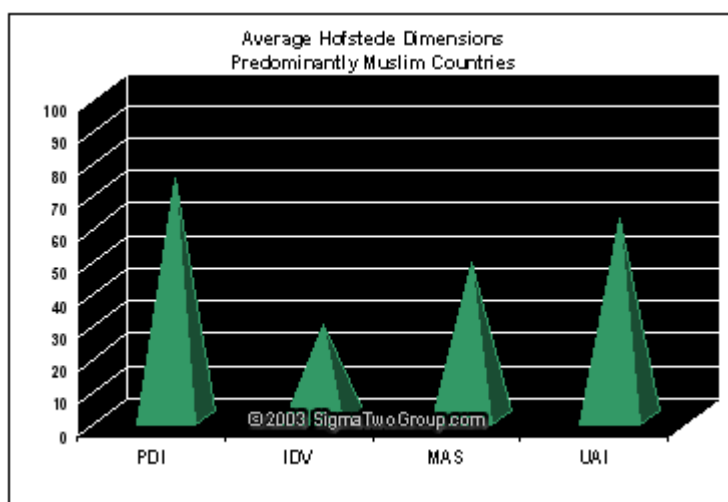
Otázka manželství není rozhodnutím pouze mužů, jak by se na první pohled mohlo zdát. Často to jsou právě ženy, matriarchální hlava rodiny či klanu, které vybírají vhodné manželky pro své mužské příbuzné. Taková žena, pak většinou navštíví rodinu potenciální nevěsty, aby se přesvědčila, že tato žena bude skutečně dobrou manželkou. Ženu může navštívit a blíže se s ní seznámit zase jen žena. O případném sňatku rozhodují nejstarší členové, hlavy daných rodin či klanů a to jak muži tak i ženy. Ženich ani nevěsta nemohou tento proces příliš ovlivnit, pokud ovšem nepatří mezi výše postavené členy rodiny. V Afghánistánu musí ženich zaplatit rodině nevěsty. V některých případech tak dochází k podezření, zda se nejedná o obchod se ženami a některé rodiny skutečně využívají této možnosti ke splacení závazků přesto, že je to zakázáno.

Paštúni jsou také nedůvěřiví, neradi přijímají změny a k rozvoji či pokroku dochází opravdu velmi pomalu. Pro celou afghánskou společnost je typické, že neradi přijímají vyspělejší vynálezy a nástroje, ovšem s jednou výjimkou a tou jsou zbraně. Tento fakt také souvisí s paštúnským chápáním času, kdy čas pro ně nehraje důležitou roli. Naopak se jím nenechají nijak omezovat a jsou orientováni spíše na budoucnost, než na přítomnost a zaměřují se především na dlouhodobé horizonty a své vztahy si budují pozvolna a velmi dlouho. Získání si jejich důvěry vyžaduje velkou trpělivost.

⁶¹ LEHMANNOVÁ, Z. *Kulturní mezinárodní vztahy*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. ZAMYKALOVÁ, M. *Mezinárodní obchodní jednání*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2007. HOFSTEDE, G. [online]. *Geert Hofstede Cultural Dimensions*, [cit. 3.6.2010]. Dostupný z < http://www.geert-hofstede.com/hofstede_pakistan.shtml >. HYBÁŠKOVÁ, J. *Ženy v Íránu*. *Mezinárodní politika* 4/2010. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 11 – 14. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

Tento jejich charakteristický rys dokazují za prvé paštúnské zvyky a způsob života, které se změnily od starověku jen minimálně. Za druhé pokusy o reformy v 19. a 20. století, které ve většině případech skončily neúspěšně. Mezi obyvatelstvem je také rozšířeno mnoho pověr, které jim nelze vyvrátit ani vědeckými důkazy. Za třetí Hofstedeho výzkum opět potvrzuje tyto závěry, neboť index vyhýbání se nejistotě (*Uncertainty Avoidance Index*, UAI) dosahuje u islámských států téměř 60 %. Přehled Hofstedeho výzkumu islámských kulturních dimenzí můžeme vidět na grafu č. 8.

Graf 8 – Kulturní dimenze islámských zemí

Zdroj: HOFSTEDE, G. [online]. *Geert Hofstede Cultural Dimensions*, [cit. 3.6.2010]. Dostupný z < http://www.geert-hofstede.com/hofstede_pakistan.shtml >.

Celkovou stálost a neměnnost Afghánců kromě jiného připisují environmentálním podmínkám. Tito lidé si museli vytvořit velmi pevné vazby a způsob života, které odolají silným náporům přírody, proto lze jen naivně předpokládat, že by lehce povolily pod nátlakem kulturním. Navíc jejich izolovanost způsobila, že se nemohli seznamovat s podmínkami jinde, získávat si nadhled a obohacovat svoji kulturu cizími myšlenkami.

Spory a provinění řeší džirga, sněm kmenových náčelníků či stařešinů, a stanovuje také tresty včetně trestu smrti či vyloučení z kmenové společnosti. Rozhodnutí džirgy nelze zpochybnit a není proti němu žádná možnost dovolání. Převážně je džirga výsadou mužů, nicméně účast žen není nikde vyloučena a jsou známy i případy, kdy se džirgy účastnily také ženy. Džirga nejčastěji řeší obchodní a pozemkové spory např. kvůli vodě, půdě, neplnění dohody. Džirga by neměla zasahovat do otázek manželství, pokud takovýto krok není součástí řešení konfliktu. V tomto případě jsou práva ženy podřízena zájmům skupiny a možnosti urovnání sporu.

Každý zločin byť i jen domnělý musí být potrestán. Nejčastějším trestem je akt odplaty, který vykoná rodina dotčená zločinem. Stejný postup se uplatňuje i v případě skutečné, či domnělé urážky na cti. Tento zvyk ovšem může vyvolat nekonečný kolotoč vzájemných vendet. Na druhou stranu pokud někdo přijde s nabídkou smíru, měla by druhá strana této nabídky vyhovět.

S tímto zvykem souvisí paštúnské chápání cti – “badal“. Čest je pro Paštúni ze všeho nejdůležitější a každý je povinen bránit čest své rodiny, své ženy, svého kmene. Při ztrátě cti může být takový člověk vyloučen ze společnosti, či může ztratit svoje práva. Trestem v případech porušení něčí cti může být i zabití, ukamenování, skupinové znásilnění a další. Člověk by měl prokázat svoji čest a odvahu také v bitvě. I ženy se mohou bitev aktivně účastnit, i když většinou je jim spíše přisuzována role podpory a zázemí pro mužské bojovníky.

Pohostinnost neboli melmastia je pro každého Paštúna povinností. Pohostinnost se vztahuje na každého, kdo přijde a poprosí o ochranu, tedy i na cizince, uprchlíky, zločince apod. Pohostinnost by měla také sloužit k navazování sociálních kontaktů. Melmastia se doplňuje se základní povinností všech muslimů poskytnout almužnu.

Paštúni nepřikládají vzdělání velký význam. Pokud už někdo vzdělaný je, většinou požívá větší úcty, ovšem jejich snaha vzdělávat sám sebe či své děti je malá. Největší zájem je věnován studiu náboženství, proto jsou relativně oblíbené náboženské školy – madrasy. V mnoha případech madrasy vyučují ortodoxní islám a snaží se vychovávat bojovníky Tálibánu. Nevzdělanost Afghánců nejenom že představuje brzdu vývoje, ale též způsobuje zranitelnost Afghánců, kteří se lehce mohou stát terčem podvodníků, jak v obchodní tak i v politické a náboženské oblasti.⁶²

Kultura Afghánců přímo determinuje zranitelnost daných skupin, má zásadní vliv na charakter státu. Z kultury také můžeme odvodit důležité kroky, které by měly být učiněny ke zlepšení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv. Kultura také zobrazuje, jak bychom se měli k Afgháncům chovat a jakou lze od nich očekávat reakci. V neposlední řadě určuje rychlost s jakou může ke změnám dojít.

⁶² OLŠA, J. *Nábožensko-zvykové pozadí terorismu v Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 27-31. KAKAR, P. [online]. *Tribal Law of Pashtunwali and Women's Legislative Authority*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z < <http://www.law.harvard.edu/programs/ilsp/research/kakar.pdf> >. Afghanland.com. [online]. *Pashtunwali*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z: < <http://afghanland.com/culture/pashtunwali.html> >. KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.

3.4 Ekonomická vyspělost

Afghánistán dosahuje hodnoty HDP pouze 800USD/obyvatele a patří tak mezi deset nejchudších států světa. Zemědělství se nachází ve špatném stavu a průmysl zatím není příliš rozvinutý. Indikátorem problémů afghánské ekonomiky je také 40 % nezaměstnanost. Některé důvody špatného stavu ekonomiky byly zmíněny již v předchozích kapitolách. V této kapitole se budu věnovat ekonomice konkrétněji a rozeberu také další aspekty, které mají vliv na rozvoj ekonomiky. Na závěr se budu věnovat vlivu ekonomiky na zranitelné skupiny.

Afghánistán je závislý na zahraniční pomoci a dovozu. Zatímco vývoz se dlouhodobě pohybuje kolem 0,5 miliardy USD, tak dovoz v roce 2008 byl odhadnut na 5,3 miliardy USD. V roce 2008 státní dluh dosahoval 2,7 miliardy USD. Afghánistán vyváží zemědělské produkty, kůži, bavlnu, drahé kameny a polodrahokamy, naopak dováží ropu a ropné produkty, stroje, potraviny a většinu spotřebního zboží. Odhaduje se, že v roce 2009 HDP rostlo pouze o 3,4 %, zatímco inflace dosahovala 30,5 %. Vysoká inflace ještě více zhoršuje situaci místních obyvatel.

Dovoz potravin a špatný stav zemědělství představuje jeden z nejpalčivějších problémů. Přestože v zemědělství pracuje 78,6 % lidí, toto odvětví produkuje jen třetinu HDP. Obyvatelstvo se není schopno samo uživit. Dovážené potraviny jsou drahé a jejich stále stoupající cena na mezinárodních trzích přispívá k zhoršování situace. Pro zemědělství lze využít pouze 15 % plochy státu, ovšem většina této zemědělské plochy potřebuje zavlažovací systém. Zavlažovací systémy, které zde byly vybudovány v minulosti jsou ve špatném stavu, nebyly udržovány, nebo byly zničeny během mnoha let bojů. Překážkou v rozvoji zemědělství je také rozmístění nášlapných min v mnoha oblastech.

Největší konkurencí produkce potravin je pěstování drog. Afghánistán se stal největším světovým producentem opia a heroinu a obchod s drogami přináší této zemi 50 – 60 % jejího příjmu. Produkce drog pomáhá uživit se drobným rolníkům, kteří by si jinou činností tolik nevydělali. Největší zisk však přináší drogové mafii, která ze zisků financuje svoje ozbrojené složky a kontroluje určitá území. Napojení Tálibánu na obchod s drogami je nejasné a neprůkazné, nicméně lze jen těžko předpokládat, že této možností nevyužívají, obzvlášť když kontrolují území, kde se opium pěstuje nejvíce. Produkce drog představuje obrovské ztráty pro státní pokladnu, neboť se z této činnosti neplatí daně.⁶³

⁶³ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 347. ISBN 80-7106-445-9. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21 – 24, 311-340.

V průmyslu pracuje jen 5,7 % obyvatel, ale na tvorbě HDP se podílí 26 %. Průmysl se začal velmi pomalu rozvíjet až na počátku 20. století a i dnes jej můžeme označit za málo rozvinutý. Kromě špatné infrastruktury je největší překážkou rozvoje průmyslu nedostatek vzdělaných odborníků a kvalifikované pracovní síly. Pro průmysl je také stěžejní vyřešit zásobování vodou, neboť většina průmyslových provozů je silně závislá na vodě. Obrovský potenciál má především těžební průmysl, neboť afghánské hory patří mezi jedny z nejbohatších nalezišť nerostných surovin (zlato, měď, železo, rtuť, olovo, vzácné kovy jako cesium, lithium, niobium a tantal, uhlí, ropa a zemní plyn). Většina území ještě nebyla podrobně prozkoumána, takže potenciál afghánských hor je do budoucnosti ještě větší. Nicméně těžký terén a nepříznivé klimatické podmínky kladou vysoké nároky na technologii těžby.⁶⁴

Ekonomika výrazně ovlivňuje zranitelnost daných skupin. Typické jsou sociální problémy, kterým nejobtížněji čelí právě zranitelné skupiny. Mnoho lidí žije pod hranicí chudoby. Některé rodiny si z ekonomických důvodů nemohou dovolit posílat své děti do školy. Shánění základních potřeb jako je voda, jídlo a suroviny na otop vyžadují mnoho energie a pro většinu obyvatel jsou nedostupné. Rodiče se nemohou o své děti postarat, a tak je buď opustí, nebo je v brzkém věku provdají do jiné rodiny. Stát kvůli slabé ekonomice nemá dostatek zdrojů, které by mohl použít na stabilizaci země a zlepšení postavení zranitelných skupin. Chybí prostředky na vybudování a provozování sociálních institucí a vyplácení sociálních dávek. Stát nemá ani dostatek financí na výplaty svých zaměstnanců. Celková chudoba také přispívá ke korupčnímu prostředí.

Tato situace má také vliv na bezpečnost a stabilitu státu. Chudí lidé jsou snadným terčem různých ilegálních organizací včetně Tálibánu a al-Káidy. Sociální problémy s sebou nesou i projevy nespokojenosti obyvatelstva, které jsou namířeny proti státu. Lidé, kteří nemají práci, mají relativně hodně volného času, který mohou věnovat na kriminální činnost a na boj proti státu.

PECHA, V., ROSHAN, T., ŠTYS, M. [online]. *Obnova Afghánistánu*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <<http://www.ct24.cz/kultura/kultura-on-line/83756-jeden-svet-on-line-obnova-afghanistanu/>>. CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top>>.

⁶⁴ MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. s. 10, 168-226. ISBN 80-7106-445-9. OKD. [online]. *Rozvoj těžby posiluje hospodářství Afghánistánu*, [cit. 6.6.2010]. Dostupný z: <<http://www.okd.cz/cz/eu/zpravy-ze-sveta-uhli/rozvoj-tezby-posiluje-hospodarstvi-afghanistanu/>>. CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top>>.

Ekonomika, kromě toho, že poskytuje zdroje, hraje v otázce lidských práv a zranitelných skupin ještě jednu důležitou roli. Ovlivňuje to, jak velký zájem je ve společnosti věnován problematice lidských práv a zranitelnosti. Podle Maslowovi teorie potřeb člověk nejdříve musí uspokojit nižší potřeby, což jsou fyziologické potřeby (jídlo, pití, spánek) a potřeby bezpečí a jistoty (zajištění osobní bezpečnosti, zaměstnání, příjmu, rodiny, zdraví). Až potom, co jsou uspokojeny nižší potřeby, je člověk schopný věnovat svoji pozornost i vyšším potřebám a hodnotám jako je morální úroveň, respektování ostatních, solidarita.⁶⁵ V případě Afghánistánu je většina zdrojů a energie spotřebována na pokus o zajištění základních potřeb, takže vyšším potřebám a ideám je věnována jen minimální pozornost.

3.5 Stabilita, bezpečnost a politická vyspělost státu

Politická vyspělost státu je přímo odvozená od vyspělosti společnosti. V Afghánistánu zatím nedošlo k plnému přerodu z kmenového uspořádání ke státnímu. Zatímco v Evropě začalo vytváření států již v 5. století, v Afghánistánu byl tento proces započat teprve na počátku 18. století. Dodnes zde pozorujeme silné prvky kmenového uspořádání a stát, respektive vláda nemá pevnou pozici. Tomuto stavu odpovídá i skutečnost, že nedošlo k vytvoření jednoho národa. Většina obyvatel se více než příslušníkem afghánského národa, cítí příslušníkem jednotlivých kmenů, či případně etnik. Místní obyvatelstvo dokonce za Afghánce považuje pouze Paštúny.

Špatný stav afghánského státu reflektuje také failed state index. Zatímco v roce 2006 index s hodnotou 99,8 řadil Afghánistán na 10. nejhorší místo, v roce 2010 už tento index dosahoval 109,3, což znamenalo posun na 6. místo. Failed state index zohledňuje ekonomický vývoj, politickou situaci a bezpečnost ve státě. Nejhoršího výsledku dosáhl Afghánistán v otázce legitimnosti státu.

Na hodnotu failed state index má vliv také demografie. V případě Afghánistánu se jedná o demografický tlak, který je představován vysokým populačním růstem (2,69 % za rok) a také velkým podílem mladých lidí na celkové populaci. Mladí lidé jsou většinou radikálnější, aktivnější a přejí si změnu, což může na jednu stranu podpořit přijímání nových zákonů, ale ve většině případech to končí spíše narušováním stability a v tomto případě podporou Tálibánu.⁶⁶

⁶⁵ HUITT, W. [online]. *Maslow's hierarchy of needs*. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University. [cit. 10.6.2010] Dostupný z: < <http://www.edpsycinteractive.org/topics/regsys/maslow.html> >.

⁶⁶ The Fund for Peace. [online]. *Afghanistan*, [cit. 7.6.2010]. Dostupný z: < http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=385&Itemid=542 >.

Ani po dlouhodobé mezinárodní intervenci ke stabilizaci bezpečnostní a politické situace v Afghánistánu nedošlo. Někteří kmenoví náčelníci autoritu ústřední vlády neuznali. Zde sehrál svoji úlohu i fakt, že vláda byla tádžicko-uzbecká s podporou neislámských států a ne paštúnská. Jednotliví kmenoví náčelníci nadále sledují především svoje osobní zájmy. Na mapě č. 8 (viz přílohy) můžeme vidět administrativní rozdělení Afghánistánu na provincie, v jejichž čele stojí guvernéri, a vzdálenost jednotlivých provincií od hlavního města Kábulu. Rozhodnutí učiněná v Kábulu nejsou vždy na venkově vítaná a mnozí guvernéri a policejní ředitelé, kteří byli jmenováni do oblastí, nemají žádnou místní podporu. Bez podpory armády a policejních sil chybí těmto úředníkům autorita a síla k vynucení nové politiky.

I přes nestabilitu a nízkou legitimnost státu bylo přijato několik zásadních dokumentů na ochranu lidských práv. Například v roce 1948 přistoupil Afghánistán k Všeobecné deklaraci lidských práv, v roce 1983 přijal Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a v roce 1994 Afghánistán ratifikoval Úmluvu o právech dítěte. Také novodobé ústavy, které vznikaly ve 20. století většinou podporovaly práva zranitelných skupin.⁶⁷

Vláda sice přijímá zákony, které by měly zlepšit postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv, ale chybí jí zdroje a schopnosti k prosazování těchto zákonů v praxi. Všechny oblasti veřejného života se nachází ve špatném stavu a vyžadují investice od státní správy, bezpečnostních složek, přes vzdělávací systém, zdravotnictví, sociální služby až po veškerou infrastrukturu. Vzhledem ke špatnému stavu ekonomiky, však vláda může operovat jenom s malými prostředky. Stát také nemá dostatek kvalitních a vzdělaných pracovníků, kteří by prosazovali zákony, pomáhali lidem a podíleli se na rozvoji státu.

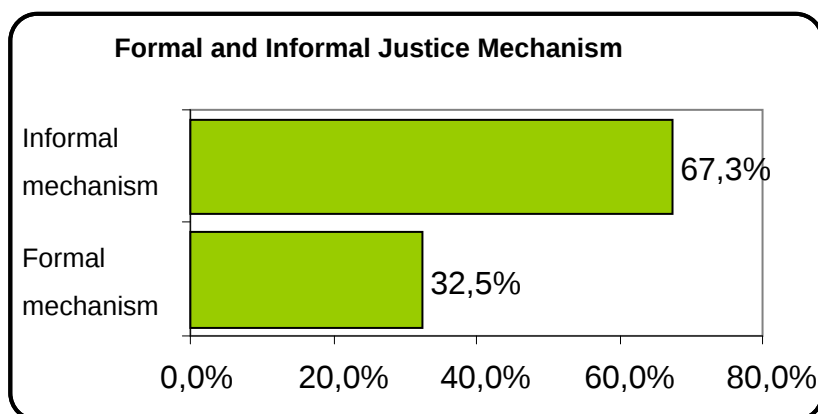
SHELDON, B. D. [online]. *The Failed States Index 2009*, [cit. 7.6.2010]. Dostupný z: <
http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/06/22/2009_failed_states_index_interactive_map_and_rankings>.

⁶⁷ AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. s. 11. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>. AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. s. 13. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_f_Children_Education_in_Afghanistan_12_sep_09.pdf>.

Vzhledem k tomu, že chybí peníze i na školení a mzdy státních zaměstnanců, nelze se divit, když např. policista, který nedostal již delší dobu výplatu, sáhne po úplatcích jako možnosti své obživy. Skutečnosti, že ani státní zaměstnanci nedodržují nové zákony, jsou neodborní a zkorumpovaní, snižují důvěryhodnost vlády.⁶⁸ Podle výzkumu organizace Transparency International je Afghánistán čtvrtou nejzkorumpovanější zemí podle výsledků z roku 2008.

Problémy státu se jasně projevují také v oblasti justice. Stát nedokáže zajistit projednávání případů před státními soudními institucemi, ani aby tyto případy byly řešeny spravedlivě podle právního řádu. V grafu č. 9 vidíme podíl formálních a neformálních mechanismů na řešení případů. Jasně vidíme, že s 67,3 % převládá neformální řešení.

Graf 9 – Podíl formálních a neformálních mechanismů na řešení případů

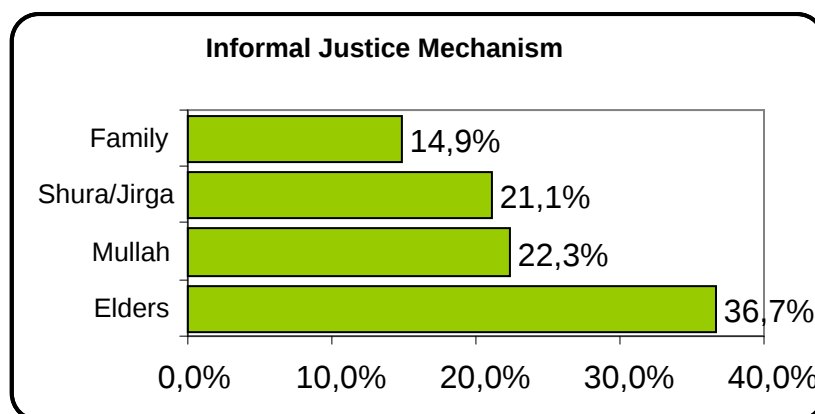

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. s. 37. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >.

⁶⁸ MORAVEC, F. *Český rekonstrukční tým aneb jak postavit Lógar na vlastní nohy*. Mezinárodní politika 1/2010. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 28–31. ČÍLOVÁ, Z. *Human Rights in Afghanistan*, Umea: Umea School of Business, 2009.

Podíl jednotlivých druhů neformálního řešení zobrazuje graf č. 10. Zde vidíme, že největší převahu v řešení případů mají starší s 36,7 %. Následují mulláhové s 22,3 % a džirga s 21,1 %. Nezanedbatelný je také vliv rodiny s 14,9 %.

Graf 10 – Podíl jednotlivých druhů neformálních mechanismů

Zdroj: AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. s. 37. Dostupný z: <
http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf>.

Bezpečnostní situace není o mnoho lepší. Kmenová a etnická nevraživost a činnost drogové mafie nepřispívají ke stabilitě a bezpečnosti. V oblastech pěstování opia si lidé nepřejí vládní kontrolu, protože stát by omezoval a zakazoval jejich obchod. Největší hrozbu však představuje Tálibán. Bojovníci al-Káidy i Tálibánu se v roce 2001 stáhli do hor a do pákistánských pohraničních oblastí, odkud podnikali a podnikají další útoky. Mezinárodní koalice a vláda ovládá plně pouze Kábul, nejbližší okolí a některé oblasti na severu. Tyto oblasti jsou relativně stabilní a bezpečné. Ostatní části ovládají místní kmenoví náčelníci, Tálibán a drogová mafie.

Zprávy z posledních měsíců naznačují, že Tálibán opět získává převahu. Postupné rozšiřování vlivu Tálibánu od roku 2007 můžeme vidět na mapách č. 5 – 7 (viz. přílohy). Nicméně situace v Afghánistánu je dosti nepřehledná a mění se každý den, takže lze jen těžko soudit, kdo skutečně ovládá konkrétní území. Ke zhoršení bezpečnostní situace, respektive nárůstu moci Tálibánu zcela jistě došlo. Za prvé tento fakt dokazují čísla, kdy v roce 2008 narostl počet incidentů oproti předchozímu roku o 31 %. V uplynulém roce bylo 34,5 % obyvatel svědky nějakého násilí a 16,5 % bylo dokonce napadeno (vládními nebo protivládními složkami). Za druhé USA musely navýšit počet vojáků působících v Afghánistánu místo toho, aby byly schopny některé stáhnout, a stále častěji se mluví o možném vyjednávání s Tálibánem. Již v roce 2007

navrhl prezident Hamíd Karzái zástupcům Tálíbanu podíl na vládě, ovšem za předpokladu, že přijmou a budou dodržovat novou ústavu. Tálíbán se k této nabídce postavil skepticky. Od té doby v tomto směru nedošlo k výraznému pokroku a i dnes Tálíbán odmítá jakoukoliv spolupráci.⁶⁹

Po mezinárodní intervenci v roce 2001 došlo k reorganizaci a přeskupení Tálíbanu, takže nyní je vhodnější hovořit spíše o Neotálíbanu. Neotálíbán je zdrojem sebevražedných útoků, vydírání, výhrůžek, unášení a zabíjení státních zaměstnanců a sabotáží. Používají moderní techniku a metody boje. Tálíbán není jednotný, tvoří ho mnoho skupin, které sice spolupracují, ale netvoří pevný celek. Tato skutečnost představuje problém pro vyjednavče, kteří nevědí, s kterou frakcí by měli jednat.

Vztahy mezi Tálíbanem a al-Káídou jsou také nejasné. Na jedné straně se soudí, že jejich integrace je hluboká a jednu organizaci od druhé nelze jasně oddělit. Al-Káida např. stojí za rozšířením sebevražedných útoků v Afghánistánu, neboť před jejím příchodem do země Afghánci tuto taktiku nepoužívali. Na druhé straně byly z Pákistánu potvrzeny boje Tálíbanu proti al-Káídě.

Také existují pochybnosti, zda je Tálíbán nadále orientován regionálně, tedy pouze na Afghánistán, nebo se po vzoru al-Káidy přeorientoval na celkový boj proti židům a křesťanům. V této souvislosti je zmiňována obava ze vzniku samostatného Paštúnistánu, který by ovládli fundamentalisti z Tálíbanu a al-Káidy, měli by jisté ambice na mezinárodním poli a financování by byli z obchodu s opiem a od spřátelených organizací v zahraničí.

Tálíbán získává na svou stranu obyvatelstvo díky ideologii, výhrůžkám a ekonomickým pobídkám. V Afghánistánu je zcela běžné, že lidé volně a často přecházejí ze strany vlády k Tálíbanu a zpět. V jedné rodině, která spolu dobře vychází, může být jeden člen zaměstnancem státu, zatímco jiný členem Tálíbanu. Tálíbán má velkou ideologickou výhodu, neboť reprezentuje islámské hodnoty, které jsou blízké

⁶⁹ ANÝŽ, D. [online]. *Obamova strategie pro Afghánistán? Víc vojáků, ale jenom na rok a půl*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z: < <http://hn.ihned.cz/c1-39309610-obamova-strategie-pro-afghanistan-vic-vojaku-ale-jenom-na-rok-a-pul> >. IHNED.CZ. [online]. *Plán Západu pro usmíření s talibanci: Dáme jim práci a oni složí zbraně*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z < <http://zahranicni.ihned.cz/c1-40220960-plan-zapadu-pro-usmireni-s-talibanci-dame-jim-praci-a-oni-slozi-zbrane> >. IHNED.CZ. [online]. *Západ signalizuje Talibanu: Jsme připraveni s vámi vyjednávat*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z < <http://zahranicni.ihned.cz/c1-40156390-zapad-signalizuje-talibanu-jsme-pripraveni-s-vami-vyjednavat> >. VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 329-333. ISBN 978-80-247-3077-6. AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. s. 28-29. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >.

tradičním hodnotám paštúnského obyvatelstva, i když v 90. letech se Tálibán choval i v rozporu v těmito hodnotami. Zatímco vláda prosazuje hodnoty, které nejsou Afgháncům vlastní, a které pochází od jinověrců a bezvěrců. Mnoho místních považuje přítomnost Západu za okupaci země a Západ za podkopatele islámu. Lidé také věří, že Tálibán dokáže zajistit stabilitu a dodržování zákonů, což se vládě prozatím nedaří. Přecházení Afghánců k Tálibánu a jejich podpora této organizace je vlastně uplatnění Maslowovi hierarchie hodnot v praxi. Lidé se nejprve snaží zajistit základní, nižší potřeby a Tálibán jim nabízí, že je zajistí. Tálibán má větší důvěru, že dokáže tyto potřeby uspokojit než stát. Vyšší potřeby a tedy ideologii, hodnoty a způsob života Afghánci zatím neřeší vzhledem k tomu, že zatím nebyly uspokojeny ani nižší potřeby a tudíž se o ideologii Tálibánu zatím příliš nestarají.

Do nejnebezpečnějších oblastí, které ovládá Tálibán proudí jen malá pomoc od státu a mezinárodního společenství, takže rozvoj těchto oblastí je v podstatě nulový. Zatímco v Kábulu a na severu probíhá rekonstrukce relativně dobře, situace v Kandaháru se zhoršuje jak v oblasti ekonomické, tak i bezpečnostní.⁷⁰ Kromě činnosti Tálibánu může mít na tento vývoj vliv také fakt, že na severu žije převážně nepaštúnské obyvatelstvo, které může mít zcela jinou národu a postoj k mezinárodní intervenci než Paštúni.

Stejně špatně, jak působí nelegitimita a neschopnost vlády uvnitř státu, si vláda počíná i na mezinárodním poli, především ve vztazích k sousedním zemím. O Afghánistánu lze jen stěží mluvit jako o suverénním státu, neboť zahraničí výrazně zasahuje do domácích záležitostí. Momentálně přímo v Afghánistánu probíhá mezinárodní intervence, kterou vedou západní státy v čele s USA. Ti by si přáli umírněnou, demokratickou vládu, která by byla nakloněna Západu. Takovéto představitele v Afghánistánu podporují. Írán a Pákistán, se sice od jakéhokoliv zasahování oficiálně distancují, ale z těchto zemí proudí do Afghánistánu množství zbraní a některé složky Pákistánu nadále podporují Tálibán. Další státy mají v Afghánistánu také svoje zájmy.

⁷⁰ VOGELŠANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 329-333. ISBN 978-80-247-3077-6. PECHA, V., ROSHAN, T., ŠTYS, M. [online]. *Obnova Afghánistánu*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <<http://www.ct24.cz/kultura/kultura-on-line/83756-jeden-svet-on-line-obnova-afghanistanu/>>.

Jen díky podpoře ze zahraničí, se mnoho současných i minulých představitelů Afghánistánu dostalo k moci. I v současnosti by se vláda bez zahraniční pomoci dlouho neudržela. Většina pozorovatelů se shoduje na tom, že problém legitimity a síly vlády se musí vyřešit uvnitř afghánské společnosti. Otázkou však je, zda se mají mezinárodní síly stáhnout a nechat Afghánce, aby si problém vyřídili sami, nebo zda zůstat a pomáhat jim s tímto řešením.

V prvním případě nelze předpokládat, že všechny státy přestanou zasahovat do vnitřního dění Afghánistánu. Hrozí vypuknutí nové občanské války a lze jen těžko odhadovat, jak dlouho bude trvat a k jakému povede řešení a zda toto řešení zajistí stabilitu. Z hlediska zranitelných skupin a ochrany lidských práv panuje obava, že by došlo ke zhoršení situace a recesi budoucího vývoje v této oblasti. Nicméně takováto válka by mohla pročistit politické ovzduší a k vládě by se dostali lidé, kteří mají skutečnou moc.

V druhém případě se jedná o pokus vyřešit situaci mírovou a demokratickou cestou. Zatím tento pokus odčerpává obrovské zdroje a situace se příliš nelepší. Demokraticky zvolená vláda není úspěšná v ochraně lidských práv a ve snaze zlepšit postavení zranitelných skupin.⁷¹

V podstatě se jedná o otázku, jak vyspělá je afghánská společnost. Zda se Afghánistán nachází spíše na úrovni středověkých států v Evropě, kdy se sjednocení, budování státu a prosazování moci řešilo fyzickými prostředky a tento přístup nelze v brzké době změnit. Nebo zda se blíží vyspělé, moderní společnosti, která tyto otázky řeší mírově, pomocí volební agitace a voleb, respektive zda afghánská společnost dokáže k tomuto stavu v brzké době dospět.

Stát by měl poskytnout společnosti formu, řídit ji, usměrňovat a podporovat. Stát byl vytvořen proto, aby zajišťoval určité služby pro své občany jako je bezpečnost, stabilní vývoj, dodržování práva, sociální služby a další. Právě tyto služby by měly minimalizovat zranitelnost daných skupin, pokud je však stát není schopen zajistit stává se takováto absence schopností státu zdrojem zranitelnosti.

⁷¹ PECHA, V., ROSHAN, T., ŠTYS, M. [online]. *Obnova Afghánistánu*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <http://www.ct24.cz/kultura/kultura-on-line/83756-jeden-svet-on-line-obnova-afghanistanu/>. VESELÁ, V. *Afghánistán je z velké části rukojmím širších mezinárodních vztahů*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 39–42.

4. Návrh řešení

4.1 Předpoklady úspěchu řešení

Tento návrh řešení představuje spíše koncept, než konkrétní propracovanou strategii. Spíše naznačuje, jak by měl stát k tvorbě řešení přistupovat, na jaké skutečnosti si dát pozor a upozornit na některé nové možnosti a přístupy při jeho sestavování. Mnoho problémů spolu navzájem souvisí, a proto by měl stát sestavit komplexní plán řešení, avšak jednotlivé body týkající se konkrétních problémů bude nutné podrobněji prozkoumat a rozpracovat rizika a možnosti postupu. Než se budu věnovat návrhu řešení na zlepšení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv v Afghánistánu, chtěla bych upozornit na několik nezbytných předpokladů pro dosažení úspěchu při aplikaci tohoto řešení.

Za prvé výrazného zlepšení bude moci být dosaženo až za velmi dlouhou dobu. Řešení mnoha problémů zranitelných skupin znamená změnit strukturu celé společnosti a myšlení, postoje a zvyky všech Afghánců. Pokud se podíváme na jiné státy, tak podobný vývoj v těchto případech trval několik staletí a mnohdy k zásadní změně bylo zapotřebí velmi silného impulsu. Nelze tedy předpokládat, že v případě Afghánistánu by se taková změna ve společenském uspořádání podařila uskutečnit během několika let. I zkrácení vývoje společnosti od “středověké, kmenové“ k moderní, občanské na několik desítek let by představovalo výraznou vývojovou zkratku. Kromě náročnosti změn mají na délku doby potřebnou pro řešení vliv charakteristické rysy Afghánců. Afghánci jsou nedůvěřiví, neradi přijímají změny a obávají se nejistoty. Rychlá a radikální změna může v lidech vyvolat silné obavy, nejistotu a nepochopení a v důsledku silný odpor ke změně.

Uvědomění si dlouhodobého charakteru přeměny je důležité pro stanovení cílů a rozvržení konkrétních kroků, které by měly k těmto cílům vést. Vytčení příliš ambiciózních cílů na začátku, na které si vyhradíme krátký časový úsek, nejenom že nevede k úspěchu, ale znamená i plýtvání zdrojů, které mohly být použity alespoň k nějakému, byť minimálnímu, zlepšení. Vláda a prezident se zahraniční pomocí mohou ve velmi krátké době přijmout nové zákony, vybudovat továrny a různé instituce, ale zajistit, aby obyvatelstvo přijalo odpovědnost za tyto výtvoř, aby je respektovali, sami udržovali a rozvíjeli je mnohem složitější a dlouhodobější proces. V případě Afghánistánu by takové výtvoř musely být ještě dlouhou dobu udržovány pouze díky zahraniční péči a k úspěšnému přijetí místním obyvatelstvem by nemuselo také nikdy dojít. Proto dávám přednost menším cílům a pomalejší přeměně, která bude vycházet co nejvíce ze samotných Afghánců a poskytne jim čas na přijetí a zažití těchto změn.

Za druhé řešení musí představovat oboustranný proces změny Afghánců i Západu, respektive přístupu Západu k islámským zemím. Jedná se o zásah do života v cizí, velmi odlišné zemi a místní obyvatelé a jejich způsob života by měli být respektováni. Západ může pomáhat Afgháncům a podporovat je v rozvoji a v reformě jejich zvyků a náboženství, ale nejprve by se měl snažit co nejvíce porozumět místním zvykům a kultuře. Přestože Západ nemůže zcela porozumět Afgháncům a seznamování se s novou kulturou bude obtížné, měl by alespoň dodržovat zásady, které sám hlásá – být liberálnější a otevřenější vůči novým myšlenkám a ideám. Neexistují žádné pádné důkazy, že hodnoty, myšlenky a způsob života, který prosazuje Západ, jsou ty jediné správné a nejlepší. Navržené řešení by proto mělo co nejvíce respektovat místní zvyky a náboženství, rozvoj hodnot a nových zákonů by měl být v maximální míře delegován Afgháncům samotným.

Za třetí si musíme položit otázku s jakými lidmi jednáme a jakými prostředky je můžeme zaujmout a přesvědčit. Většina Afghánců je naprosto nevzdělaná, takže nejvyšší znalosti představují zvyky a pověry, které se předávají už z dávné minulosti, a za nejvzdělanější lidi je považována místní rada starších nebo (duchovní) vůdce, kteří mají na rozhodování lidí největší vliv. V Afghánistánu se jedná o podobný případ, jako bychom přesvědčovali obyvatele nějakého starověkého či středověkého státu. Logickou argumentací, vědeckým poznáním a apelem na humanistické ideály bychom příliš neuspěli. Než dosáhneme větší vzdělanosti a rozhledu Afghánců, bude nutné co nejvíce respektovat místní zvyky a pověry. Také bude vhodné soustředit se na vzdělávání a rozvoj (i technický) místních rad starších a (náboženských) vůdců a snažit se navázat s nimi spolupráci. Tito lidé soustředili ve svých rukách moc a mají značný vliv na místní obyvatelstvo.

Za čtvrté pro úspěšné řešení je potřeba vytvořit pevný základ. Podnikání jakýchkoliv dalších kroků nemá velkou naději na úspěch, pokud vláda nemá pod kontrolou celé území státu, není schopná prosadit dodržování zákonů a zajistit občanům bezpečnost. Zajištění těchto podmínek představuje nejenom předpoklad pro úspěch při řešení zranitelnosti skupin a dodržování lidských práv, ale zároveň součást samotného řešení, která odstraňuje, nebo zmírňuje několik kořenů problémů.

Za páté navržené řešení předpokládá, že vláda a prezident si vytkli jako cíl zlepšení postavení zranitelných skupin a ochrany lidských práv. Vláda a prezident by také měli být schopni poučit se z vlastních chyb, být otevření novým myšlenkám, dalšímu vzdělání a vlastnímu rozvoji. Vláda a prezident by měli mít zájem na pomoci

obyvatelům a neměli by se pouze snažit upevnit svoji osobní moc. Jestliže není ochota ke změnám ani na straně obyvatelstva ani na straně vlády a prezidenta, pak je dosažení změn v podstatě nemožné. Mezinárodní společenství by sice mohlo vládu a prezidenta donutit, aby přijali určitá opatření, ovšem jen těžko lze předpokládat, že by došlo k jejich efektivnímu prosazování a dodržování. Důležitou úlohu také hraje fakt, do jaké míry chce mezinárodní společenství zasahovat do záležitostí Afghánistánu.

4.2 Zajištění stability a bezpečnosti

Jednu z hlavních výzev návrhu řešení představuje zajištění bezpečnosti a stability v Afghánistánu. Z pohledu zranitelných skupin a dodržování lidských práv by bylo žádoucí, aby mezinárodní společenství pokračovalo ve své intervenci a pomohlo vládě kontrolovat celé území Afghánistánu. Pokud by mezinárodní společenství stáhlo své síly, tak vše nasvědčuje tomu, že Tálibán by opět ovládl celou zemi a nastolil svoje přísné zákony, které silně narušují lidská práva a zvětšují zranitelnost skupin. Podle charakteristických vlastností Afghánců je pravděpodobné, že Tálibán by se udržel u moci velmi dlouhou dobu a nedocházelo by ani k pozvolnému uvolnění jejich ideologie. Z pohledu mezinárodního společenství by zde zůstala hrozba stabilního zázemí pro al-Káidu.

V případě pokračující mezinárodní intervence ovšem hrozí, že stabilita a moc vlády bude muset být udržována uměle, zásahem zvenčí ještě po dlouhou dobu, boj s Tálibánem a dalšími skupinami odporu a udržování vlády u moci bude odčerpávat značné zdroje. V důsledku hrozí, že státy, které operují v Afghánistánu, se z politického či ekonomického důvodu stáhnout dříve, než bude Afghánistán stabilní a veškeré do té doby vynaložené prostředky by mohly být použity zcela zbytečně. Negativum představuje také skutečnost, že vláda a prezident mají menší motivaci dosáhnout své stability a samostatnosti a necítí velkou zodpovědnost vůči svým občanům, neboť za důležitý zdroj moci považují právě zahraniční podporu.

Další problém pokračující intervence představuje skutečnost, že ani armády zahraničních států nejsou schopny nalézt účinnou strategii jak Tálibán porazit. Porážka Tálibánu má význam nejenom pro Afghánistán, ale i pro zbytek světa. Neustále přibývá konfliktů, kdy je jedna strana představována partyzány nebo teroristy. Prozatím nebyla vytvořena úspěšná strategie v boji s těmito skupinami, a tak jsou tyto konflikty velmi zdoluhavé a končí nejasným výsledkem či vítězstvím partyzánů. Boj v Afghánistánu vykazuje známky obou těchto případů jak partyzánů, tak teroristů. Afghánistán

představuje možnost vytvořit novou strategii pro boj s těmito skupinami a vyzkoušet si její účinnost v praxi. Vzdát další boj s partyzánskými a teroristickými organizacemi by mohl znamenat, že v nedaleké budoucnosti se Západ bude s těmito skupinami potýkat na svém vlastním území a částečně už se tak v případě teroristických skupin děje.

Porážka Tálibánu ovšem není jedinou podmínkou pro zajištění bezpečnosti a stability v Afghánistánu. Proti vládě nestojí velká, organizovaná, jednotná skupina, ale naopak mnoho, různých menších skupin, které spojuje především odpor k vládě a prezidentovi. Po roce 2001 měli afghánská vláda a prezident s podporou mezinárodního společenství vhodné podmínky, pro vybudování silného a soběstačného státu. Avšak za devět let se nepodařilo položit základy stabilnímu státu a situace v Afghánistánu se v posledních měsících spíše zhoršuje. Vláda a prezident si velkou důvěru obyvatel nezískali, nedokázali je přesvědčit o svých myšlenkách, nedokázali s obyvateli začít spolupracovat a své povinnosti jsou schopni plnit pouze velmi omezeně. Kdyby si vláda a prezident získali důvěru občanů a byli schopni plnit své povinnosti, Tálibán by měl mnohem méně síly a členů a celkový odpor vůči vládě a prezidentovi by byl slabší. Jedním z důvodů tohoto stavu může být, že prezident a vláda se snažili a snaží zavděčit spíše západním spojencům, než aby řešili skutečné problémy místních obyvatel.⁷²

4.3 Politické uspořádání

Přestože v Afghánistánu stát ještě není plně konsolidován a i v mezinárodním měřítku se stále častěji hovoří o omezování moci států a jejich konci, považují státní uspořádání v Afghánistánu za nejlepší řešení. Návrat ke kmenové či podobné struktuře si myslím již není možný. Minimálně určitá skupina Afghánců si uvědomuje, že kmenové uspořádání je již překonané a snaží se získat moc nad co největším územím. Tento jev můžeme pozorovat od 16. století, kdy docházelo nejprve ke snahám o sjednocení několika kmenů a později i k pokusům o vytvoření státu. Značný vliv má mezinárodní uspořádání. Jednotlivé kmeny se nebyly schopny bránit zásahům zvenčí a i dnes má mnoho států zájem na zasahování do dění na území Afghánistánu, proto lze předpokládat, že pokud Afghánistán nebude dostatečně silný a jednotný, stane se v určité míře závislým na některém jiném státním útvaru a v podstatě bude kolonií.

Navíc jednotlivé kmeny nedokázaly a nedokáží zastupovat zájmy místních obyvatel v rámci mezinárodního systému. Mezinárodní společenství nyní funguje na

⁷² VESELÁ, V. *Afghánistán je z velké části rukojmím širších mezinárodních vztahů*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 41.

systemu suverénních států, a proto jestliže chce někdo být aktérem mezinárodních vztahů a případně tento systém využívat ve svůj prospěch musí se mu přizpůsobit. Pro vzájemnou interakci vyžaduje mezinárodní systém po Afghánistánu jasného zástupce celé oblasti, se kterým by mohl jednat. Lze přiznat, že tento systém byl vytvořen Západem a ne všem kulturám je zcela vlastní, ale prozatím neexistuje žádná alternativa a jakákoliv přeměna mezinárodního společenství taktéž nebude rychlá.

V případě námitky že stát není ideálním uspořádáním, že dochází k oslabování moci států, a že někteří očekávají jejich relativně brzký konec, lze konstatovat, že částečně mají pravdu. Stát nefunguje ideálně ani bezchybně, ale to žádné politické uspořádání. Problémem není ani tak uspořádání samotné, jako spíše lidský charakter. Stát má proti jiným organizacím a jinému uspořádání dvě velké výhody: zajišťuje komplexní služby pro občany a hájí pouze jejich zájmy, nebo by alespoň měl. Všechny ostatní organizace jsou úzce zaměřené např. na lidská práva, ekologii, určitý průmysl apod. a navíc nehájí zájmy všech občanů, respektive lidí, ale jen určité vybrané skupiny. Pokud chápeme stát jako organizaci, která se komplexně stará o problémy a rozvoj určitého území a snaží se hájit rovnoměrně zájmy všech lidí na tomto území, potom si myslím, že takováto organizace je nenahraditelná.

Také pochybuji o přetvoření mezinárodního uspořádání to tzv. síti, kdy např. všichni ekologové, nebo všichni rybáři na světě by spolupracovali, byli zastoupení jednou organizací a společně prosazovali svoje zájmy. Ani v tomto případě se nelze vyhnout střetu zájmů v rámci jedné skupiny. Tyto různé zájmy budou rozdělovat danou skupinu a umožňovat tak jiné zájmové uspořádání třeba zpět ke státům (např. z důvodů regionálních rozdílů, různých časových preferencí, různých cílů apod.).

Naopak si myslím, že i přes jisté oslabení svého postavení, či určité změny formy bude mít stát ještě velmi dlouho svoje nezastupitelné místo. Na politický vývoj totiž nemusíme nazírat jako na zásadní změnu systému, ale také jen jako pouhou změnu velikosti spravovaného území a počtu lidí. Z původní tlupy, která ovládala malé území a jen několik málo osob, přes kmen, který již čítal desítky či stovky lidí, dále knížectví a podobné útvary jsme se dostali až ke státu, který ve většině případů spravuje obrovské území a má na starosti miliony lidí. Lze si představit, že vývoj tímto směrem bude i nadále pokračovat, jak můžeme vidět na případu Evropské unie. Zároveň s narůstajícím územím a počtem obyvatel je ovšem stále těžší toto území spravovat, rozhodovat o všech konkrétních otázkách a hájit zájmy skutečně všech obyvatel. Proto dochází k odstupňování moci, kdy centrální instituce si ponechává kontrolu pouze nad určitými

otázkami a zbylé deleguje na menší útvary. Proto si myslím, že v budoucnu dojde spíše k rozvrstvení moci ve smyslu – jedné celosvětové instituce, která bude řešit pouze globální otázky, či otázky týkající se větší skupiny států (např. celosvětové ekonomické krize, globální ekologické problémy, nelegální obchody, terorismus, teoreticky styky s jinými světy), pak zde budou v určité podobě existovat státy, které budou zastupovat a hájit zájmy lidí v určitém regionu a budou se starat o rozvoj těchto oblastí, svou funkci neztratí ani menší jednotky jako jsou třeba kraje a nakonec obce.

Stát jistě není jediný, který by se měl podílet na řešení problémů zranitelných skupin a rozvoji. Nepodceňuji možnosti a vliv nevládních organizací, které jistě ve svém oboru mohou být velmi nápomocny při řešení, mohou státu poskytnout potřebné analýzy a zkušenosti s řešením podobných úkolů. Avšak domnívám se, že mnoho problémů je propojeno a je potřeba řešit je komplexně, zatímco jednotlivé mezinárodní organizace se koncentrují pouze na určité problémy. Vláda a prezident by měli být právě tím koordinátorem a sjednotitelem pomoci. Vláda a prezident by měli vypracovat plán trvale udržitelného rozvoje, do kterého by se tyto organizace mohly zapojovat a s jehož plněním by pomáhaly. Finance od nich získané by neměly být využity na jednorázovou pomoc, ale naopak na rozvoj, který v budoucnu zajistí soběstačnost. Stát by se měl snažit dohodnout spolupráci s organizacemi, o nichž si myslí, že jejich pomoc by mohla být pro zranitelné skupiny významná, a které se dosud na Afghánistán neorientují.

Navíc v Afghánistánu se prozatím plně nevytvořila občanská společnost, což také znamená, že v Afghánistánu neexistuje mnoho zájmových sdružení, spolků a organizací. Proto pomoc nevládních organizací bude představovat především zásah z venčí a další ovlivňování vnitřních záležitostí země. Různé zahraniční organizace se rozhodují dobrovolně a jen podle svého úsudku, zda v konkrétní zemi zasáhnou a jakou pomoc, v jakém rozsahu poskytnou. Může se tak stát, že organizace, které by byly potřeba v Afghánistánu nejvíce, se rozhodnou zde vůbec nepůsobit. Většina organizací se také věnuje více než jednomu projektu. Naproti tomu pro vládu, respektive Afghánce jsou problémy Afghánistánu primární a všichni se nějakým způsobem podílejí na současné podobě své země a svého života. Jejich účast na řešení nezávisí na dobrovolném rozhodnutí.

Skutečnosti, že stále převažuje kmenová struktura uspořádání a obyvatelé Afghánistánu nemají pocit příslušnosti k jednomu národu, by měly být také zohledněny. Vytváření pocitu jednotného národa a sounáležitosti trvá velmi dlouho, k většímu sjednocení státu a spolupráci by proto mělo dojít spíše z racionálních důvodů – výhoda vzájemné spolupráce, budování vztahů se zahraničím než na základě národnostní myšlenky.

V rámci respektování kmenového uspořádání se mi zdá nejvhodnější podobné uspořádání jaké se používá v USA, tedy centrální vláda, která rozhoduje o nejdůležitějších otázkách a o zahraničních vztazích, a provincie v jejichž čelech stojí guvernéri, a které jsou do značné míry samostatné. Guvernér by však měl být volen místními obyvateli, případně zástupci jednotlivých kmenů, či místními džirgami a ne určen vládou jako dosud. Na rozhodování a spravování dané provincie by se podílely i místní džirgy či rady. Toto nebo podobné uspořádání ponechává jednotlivým oblastem více autonomie a umožňuje, aby jednotlivé provincie měly své vlastní zákony, které by ovšem nesměly porušovat celostátně platné zákony. Znamenalo by to větší zohlednění rozdílů ve vývoji a zvyklostech mezi jednotlivými etniky a regiony. Města, centra dění a nepaštúnské oblasti by tak mohly přijmout liberálnější zákony, které více odpovídají jejich současné úrovni vývoje a mentalitě. Naopak paštúnský venkov by se mohl měnit pomaleji a nemusel by být nucen ke krokům, které jsou po něj v současnosti jen velmi těžko akceptovatelné. Rychlost změn a rozvoje by tak více odpovídala schopnosti místního obyvatelstva tyto změny přijmout.

4.4 Stabilizace vlády a získání důvěry

Celkové podmínky v Afghánistánu znamenají zvýšené nároky na schopnosti vlády a prezidenta, avšak jak se ukázalo během 30. -70. let 20. století, není nemožné zajistit v této zemi stabilitu a kontinuální vývoj. Vláda a prezident by měli vypracovat analýzu, proč nebyli v úsilí o vytvoření stabilního státu úspěšní a proč si nezískali důvěru mnoha obyvatel. Měli by se poučit z historie a zjistit díky čemu byl Muhammad Záhír Šáh úspěšný během své vlády v letech 1933-1973. Tato analýza by měla představovat základní vzorec pro chování vlády a prezidenta, který by měl být doplněn o aspekty týkající se současné situace ve státě a o nové myšlenky a přístupy, které se mezitím rozvinuly.

Vláda a prezident “zcela“ ovládají pouze malou část území Afghánistánu a na správné poskytování služeb pro všechny obyvatele nemají dostatek zdrojů a schopností. Zpočátku by se měli soustředit především na základní funkce státu a alespoň v oblasti, kterou mají nejvíce pod kontrolou, by měli být schopni zajistit správné fungování státní správy (zajistit stabilitu, dodržování zákonů a základní potřeby obyvatelstva). Měli by také ukázat, že jsou schopni komunikovat s obyvateli a naslouchat jejich problémům. Tato oblast by se měla stát jakýmsi vzorem, díky kterému by mohli ukázat ostatním obyvatelům, že když jim dají šanci, dokáží pro ně zajistit lepší podmínky k životu.

K získání větší důvěry občanů bude také nutné výrazně omezit korupci ve státní správě. K tomu je nutné získat finanční prostředky na platy státních zaměstnanců, případně by vláda mohla část výplaty poskytovat v naturáliích. Politici, vláda a prezident by měli jít státním zaměstnancům příkladem, čestné chování by měli důsledně vyžadovat i od svých podřízených a měli by se snažit odhalovat a trestat případy korupce. Za tímto účelem může být s pomocí některé mezinárodní organizace zřízena nezávislá komise, která by měla za úkol korupci odhalovat. Oporu pro prosazování čestného chování lze nalézt i v samotném zákoníku paštúnwálí, který se o cti mnohokrát zmiňuje a vyzdvihuje její důležitost.

Problémem při potírání korupce může být, že vláda nebude mít dostatek schopných lidí, kterými by ty, kteří se dopustili korupce či jiného porušení zákona, nahradila. S touto překážkou souvisí vytvoření systému vzdělávání a přípravy státních zaměstnanců, kdy i současní zaměstnanci by měli být lépe vzdělaní a připraveni na výkon svého povolání, aby nedocházelo k chybám z neznalosti.

Částečně je korupce dána také skutečností, že nové zákony sice byly přijaty, ale chování a názory společnosti se nezměnily. Lidem jsou stále bližší jejich staré zákony a zvyky, stále uznávají výsadní postavení lidí, kteří mají moc, peníze, či jsou to místní vůdcové. Vláda a prezident by měli tyto skutečnosti reflektovat ve svých dalších krocích.

Důvěru ve vládu a prezidenta také snižuje fakt, že jejich hlavní oporu představují bezvěrci a jinověrci. Bylo by vhodné, kdyby Západ zahrnul do intervence v Afghánistánu další muslimské země. Muslimové by na místní obyvatelstvo jistě působili přijatelněji. Navíc by se mohlo předejít některým nedorozuměním způsobeným výraznými kulturními rozdíly. Muslimové s sebou mohou přinést zkušenosti z prosazování lidských práv a řešení problémů nejchudších lidí v jiných muslimských zemích. V neposlední řadě by to jistě prospělo vzájemným vztahům mezi Západem a muslimským světem.

Vláda a prezident by měli začít více komunikovat a spolupracovat s občany, měli by se snažit dostat do jejich povědomí a ukázat, že podnikají kroky, které zlepšují život obyvatel. Stát by se měl snažit, aby měl v každé oblasti svého zástupce, který by poskytoval místním obyvatelům informace o činnosti vlády a prezidenta, vysvětloval by jejich kroky, seznamoval by místní s možnostmi, jaké se jim nabízejí a naopak směrem k vládě by zprostředkovával stížnosti, připomínky a názory místních občanů. Zároveň by mělo dojít k podpoře rozvoje místních komunit a jejich podílu na tvorbě státu a rozvoje společnosti.

Důležité je zapojení i nejizolovanějších oblastí do procesu rozvoje a jejich propojení s centrem dění. K tomu účelu mohou posloužit moderní technologie, např. rozšíření mobilních telefonů, které jsou schopny se nabíjet pomocí slunečního záření. Zjistit, zda by se v konkrétních místech nedala využít sluneční, větrná nebo vodní energie. Kromě ekonomického rozvoje oblasti by se takto získaná elektrická energie mohla použít na provoz rádia a mobilních sítí, které by zprostředkovávaly informace.

Právě rádio je velice vhodným prostředkem komunikace v Afghánistánu. Vzhledem k tomu, že většina Afghánců neumí číst, je mluvené slovo mnohem vhodnější pro šíření informací a myšlenek než psané. Stát by se měl snažit zajistit technické podmínky pro vysílání a příjem rádiových stanic na co největším území a zajistit bezpečnost lidem pracujícím v těchto rádiích, neboť se stávají terčem útoků. Stát sám by mohl mít vlastní stanici či pořad, pomocí kterého by šířil informace mezi své občany. Obyvatelé by tak mohli získávat informace o nových zákonech a předpisech, o tom jak mají v konkrétních situacích postupovat, jak mohou řešit svoje problémy. Mohou poslouchat diskuze na různá i ožehavá témata, mohou se seznamovat s novými myšlenkami i v oblasti islámu či pašúnwálí.

Podporou šíření informací, možností být reprezentován a vyjádřit svoje názory, postoje a problémy by stát měl podporovat zranitelné skupiny. Jednu z možností představuje právě rádiové vysílání. Například rádio Svobodná Evropa, které je v Afghánistánu s třemi miliony posluchačů nejrozšířenějším rádiem, přináší zprávy a rozhovory o tom, co se děje, ale nesnaží se propagovat žádnou ideologii. Může tak objektivně informovat o situaci v uprchlických táborech, o sociálních problémech a vztahu společnosti k ženám. Konkrétní reprezentaci zranitelné skupiny představuje např. rádio Sahar. Toto rádio vedou ženy a koncentruje se na řešení problémů žen, prezentování jejich názorů a seznamuje je s jejich právy a možnostmi řešení těžkých

situací.⁷³ Další možností, jak zajišťovat reprezentaci zranitelných skupin je např. snaha o častější účast v místních džirgách i Velké džirze a podpora aktivnějšího vystupování ve veřejném životě. Např. účast žen v těchto orgánech není vyloučena, ale zároveň není jejich účast příliš rozšířena.

4.5 Změna zákonů

Pro zlepšení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv bude nutné přijmout nové zákony a změnit některé postoje celé společnosti. K této změně by mělo docházet postupně. Na počátku by nové zákony neměly být radikálně odlišné od místních zvyklostí. Vláda a prezident by se měli spíše soustředit na jejich drobné a postupné úpravy, či prosazování dodržování již dříve platných zákonů. Např. na považování cizoložství za smrtelný zločin není nic špatného. Avšak v případě, že je žena napadena a znásilněna, neměla by být trestána.

Mělo by se omezit či ukončit trestání pouze domnělých zločinů a zamezit, aby za zločin byl potrestán člověk, který daný čin nespáchal. Dále by se vláda a prezident měli snažit zajistit spravedlivější průběh soudu. V současnosti nejsou schopni zamezit existenci neformálních soudních mechanismů, ale mohli by alespoň lidem poskytnout poradce či obhájce.

V mnoha případech se stát nemusí potýkat s překážkou, že se jedná o nové zákony, které přinesly cizinci. Často stačí pouze zajistit dodržování zákonů, které zde platí již několik desetiletí či dokonce staletí. V případě již dříve platných zákonů se jedná např. o zákazy vycházejí z islámu jako jsou zákaz vstupu příliš mladých dívek do manželství, zákaz prodeje žen a dětí, či jejich použití ke splacení závazku, zákaz zabít jednoho muslima druhým. Vláda a prezident by také měli zajišťovat podmínky, aby tyto zákony mohly být důsledně dodržovány. Např. všechny děti by měly dostávat při narození rodný list a všichni občané by měli mít nějaký identifikační průkaz.

Vláda a prezident by měli respektovat silné postavení rodiny, případně kmenu, které je i v jiných státech běžné. Rodině, či kmenu by mělo být uznáno významné postavení a neměla by být radikálně oslabena zodpovědnost jedince vůči kmenu či rodině. Vláda by se měla spíše soustředit na extrémní případy zneužití moci rodiny či kmenu, např. když je věkový rozdíl snoubenců v dohodnutém manželství příliš veliký.

⁷³ PECHA, V.; ROSHAN, T.; ŠTYS, M. [online]. *Obnova Afghánistánu*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <<http://www.ct24.cz/kultura/kultura-on-line/83756-jeden-svet-on-line-obnova-afghanistanu/>>. MONTI, V. [on line]. *Ženy v éteru*. [cit. 20.3.2010]. < Dostupný z: <http://www.jedensvet.cz/2010/filmy-a-z/17030>>.

Naopak by vláda měla posilovat zodpovědnost kmenu či rodiny vůči svým členům, např. v sociálních otázkách, v podpoře vzdělání, ve vzájemné podpoře a spolupráci při rozvoji okolí apod. Postupně a opatrně by vláda a prezident mohli začít podporovat svobodu a nezávislost při výběru partnera. Např. by stát mohl pomáhat takovým partnerům při přesvědčování komunity o výhodách tohoto sňatku. Nebo by pár mohl, pokud nezíská souhlas ostatních, danou komunitu opustit. Tím by skončily veškeré vzájemné právní závazky a povinnosti. Případně by pár mohl svým příbuzným poskytnout nějaké odškodnění.

Vláda by měl zajistit, aby se občané dozvěděli o změně zákona a měla by vysvětlit proč tuto změnu udělala. O změnách a nových přístupech by se mělo co nejvíce diskutovat, tak aby se dostaly do povědomí lidí. Při prosazování nových myšlenek může vláda a prezident poukázat na skutečnosti, že podobné zákony platily v zemi již ve 20. století a jedná se tedy o návrat k období stability a rozvoje. Také se může opřít o významné afghánské osobnosti jako byl například afghánský reformátor, politik, spisovatel a filozof Sajjid Muhammad ibn Safdar, který žil na konci 19. století, a který prosazoval modernizaci islámu a nutnost politických, sociálních a kulturních změn.⁷⁴

Je také možné apelovat pomocí Koránu jako třeba v případě zlepšení postavení žen – žena je také boží stvoření a Alláh si přeje ji ochraňovat. Vláda a prezident by neměli cíleně a prvoplánově podřývat moc a vyšší postavení mužů, ale naopak činit takové kroky, aby tato snaha vycházela od mužů a ti si mysleli, že je to součást jejich moci, např. zdůrazňovat, že svoje schopnosti, velikost a dobré chování muslima prokáží, když se k ženě budou chovat lépe a velkoryseji, neboť ona nemá takové schopnosti jako muži a tudíž je dobré být k ní shovívavější.

4.6 Ekonomická opatření

V ekonomické oblasti mohou být přijaty tyto kroky. Vláda se by měla soustředit na zajištění soběstačnosti a dostupnosti potravin, pitné vody, přístřeší, ošacení a zdroje tepla pro všechny obyvatele. Afghánistán je nejvíce závislý na dovozu potravin a spotřebního zboží, proto by se měl snažit tuto závislost alespoň zmenšit a podpořit domácí produkci. Spíše než na získávání půjček a investic ze zahraničí a budování velkých provozů, by se stát měl zaměřit na podporu drobných rolníků, živnostníků a

⁷⁴ VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 368 s. ISBN 978-80-247-3077-6. s. 368.

výrob. Pro získání zahraničních investic je potřeba zajistit určité podmínky jako je stabilita, jasné zákony příznivé podnikatelům a nízká míra korupce. V případě zahraničního kapitálu stát nemá jistotu, že případné zisky budou reinvestovány v jeho zemi, nebo že továrna nebude opět zrušena a přestěhována jinam. Navíc stejně jako v případě státu, zahraniční podpora znamená, že místní lidé nemusejí převzít zodpovědnost, nemusí vynaložit takové úsilí a nenaučí se postarat se sami o sebe.

Naproti tomu např. systém mikrofinancování, který je příkladem podpory místních obyvatel, nevyžaduje žádné zvláštní podmínky. Samozřejmě bezpečnost a dodržování zákonů tento proces usnadňuje. Jedná se o poskytování drobných úvěrů, obyčejným, chudým lidem, kteří díky této půjčce mohou nakoupit suroviny, či nástroje, na které by jinak nesehnali prostředky. Díky této pomoci mohou začít drobně podnikat a živit se sami. Tento systém podpory růstu ekonomiky je pro Afghánistán velmi vhodný, neboť k rozvoji by došlo především díky místním obyvatelům a jejich úsilí. Afghánci by museli převzít zodpovědnost, vyvíjet úsilí, začali by si vážit toho, co sami vybudovali a čeho sami dosáhli a především naučili by se hospodařit a podnikat.

Systémem mikrofinancování se zabývá např. banka Grameen, ke které patří mnoho dalších organizací, které se zabývají rozvojem nejchudších oblastí světa. Např. Fond Grameen má bohaté zkušenosti s podporou tohoto druhu podnikání, se vzděláváním a s rozvojem lidí v těch nejchudších oblastech světa. Fond Grameen má díky působení v sousedním Pákistánu zkušenosti s podobným prostředím.⁷⁵ Bylo by vhodné, kdyby vláda a prezident dokázali zajistit, aby banka a její další organizace začaly působit také v Afghánistánu a pomohly tak s rozvojem místní ekonomiky. Vláda samozřejmě může zavést vlastní systém mikrofinancování a od banky Grameen a dalších organizací získat odborné znalosti a rady, jaké kroky by bylo nejlépe podniknout.

Systém podobný mikrofinancování by se mohl použít při rozvoji zemědělství a opravě zavlažovacích systémů. Stát by pomáhal buď jednotlivým rolníkům, kteří by chtěli opravit určitou část zavlažovacího systému a začít zde zemědělskou produkci, nebo by podporoval zakládání spolků více rolníků, kteří by se společně podílely na opravě celého zavlažovacího systému v určité oblasti.

⁷⁵ Grameen Bank. [online]. *Small Loans, Significant Impact*, [cit. 7.4.2010]. Dostupný z: <
http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=388&Itemid=>. Grameen Foundation. [online]. *Microfinance Basics*, [cit. 7.4.2010]. Dostupný z: <
<http://www.grameenfoundation.org/what-we-do/microfinance/microfinance-basics>>.

Do budoucna má velký potenciál pro rozvoj afghánské ekonomiky těžební průmysl a cestovní ruch. V případě těžebního průmyslu má Afghánistán největší potenciál přilákat zahraniční kapitál. Rozvoj těžby by mohl zajistit větší příjem do státní pokladny, rozvoj určitých oblastí a práci pro mnoho lidí. Na těžební průmysl by později mohl navázat průmysl, který zpracovává dané nerosty, či průmysl, který s pomocí těchto nerostů, vytváří různé komponenty pro moderní technologie. Na rozvoj těžby by stát mohl zkusit získat půjčku od Světové banky nebo od Mezinárodního měnového fondu. V souvislosti s rozvojem těžby by stát také musel vytvořit systém vzdělávání pracovníků v tomto oboru tak, aby byl zajištěn dostatek kvalifikovaných pracovníků. Na začátku by bylo lepší přijmout i nekvalifikované dělníky a následně pro ně zajistit odborné kurzy.

Afghánistán má také potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, pokud bude ovšem zajištěna bezpečnost a začne se s odminováváním zasažených území. V oblasti se nalézají několik významných památek, zajímavá a v podstatě nedotčená příroda, nejvyšší vrcholy mohou lákat horolezce a přitažlivá pro cestovatele je jistě skutečnost, že Afghánistán patří k nejméně prozkoumaným zemím. Výhodou cestovního ruchu je, že se může rozvíjet postupně s tím, jaké skupiny lidí zavítají do Afghánistánu nejprve od expedic, dobrodruhů a horolezců, přes cestovní kanceláře zprostředkovávající outdoorové aktivity a dobrodružství, až nakonec po běžného turistu.

Vzhledem k nedostatku zdrojů by vláda a prezident mohli získat určité zdroje z pěstování a obchodu s drogami. Nyní nemají dostatek prostředků na to, aby mohli účinně s pěstováním opia bojovat a snaha zamezit obchodu s opiem vytváří pro vládu další silné odpůrce. Zdanit a zlegalizovat přímo výrobu opia by nebylo nejvhodnější. Nicméně může dojít k nepřímému zdanění např. zavedením daně za pěstování nepovolené rostliny. V budoucnu by boj proti produkci a obchodu s opiem měl být veden spíše výhodnými pobídkami v případě, kdy se lidé začnou věnovat jiné činnosti než pěstování opia. Dokud existuje vysoká poptávka, která je ochotna zaplatit vysokou cenu, je boj s omezením nabídky velmi těžký. Boj s produkcí drog také patří mezi globálními problémy a Afghánistán nemůže tento problém vyřešit sám.

4.7 Sociální otázky

Zlepšení sociálních podmínek a získání zdrojů na zajištění sociálních služeb je z velké části závislé na ekonomickém rozvoji. S ekonomickým rozvojem přímo souvisí např. problémy s nezaměstnaností či zajištěním základních potřeb. Podpora ekonomického rozvoje tak zároveň představuje i řešení některých sociálních otázek. Jakmile stát získá alespoň nějaké zdroje, měl by se začít intenzivně věnovat budování sociálních institucí především pro děti, staré lidi a postižené.

V případě sociálních otázek chybí státu zdroje na jejich zajištění. Tuto mezeru by stát mohl alespoň částečně vyplnit podporou soudržnosti místních komunit a apelováním na fakt, že by si lidé v rámci jedné komunity měli pomáhat. Stát by měl apelovat na skutečnost, že k povinnosti správného muslima patří poskytování almužny. Náboženští představitelé by mohli při mších vybírat dary a ty pak následně rozdat potřebným, nebo by se lidé mohli dobrovolně podílet na určité činnosti. Vláda a prezident by také měli motivovat rodiny, aby povinnost almužny splnili tím, že pomohou jinému člověku v nouzi. Povinnost poskytnout útočiště zmiňuje také paštúnwálí.

Velkou pomoc může představovat činnost a dary nevládních i vládních organizací. Vláda a prezident by neměli být jen pasivním příjemcem pomoci, ale naopak by měli vystupovat aktivně, podporovat jejich činnost, vytvářet vhodné prostřední pro jejich působení a navrhovat projekty.

S pomocí OSN by se vláda a prezident měli snažit navázat lepší vztahy se svými sousedy. Měli by se pokusit vyjednat zastavení deportací Afghánců zpět do vlasti a podmínky případného návratu násilně vystěhovaných lidí, kteří v dané zemi žili již velmi dlouhou dobu. Také by měli vyjednat podmínky, za kterých budou moci Afghánci do těchto zemí emigrovat či zde pracovat. Zároveň by měla vláda vypracovat plán na zlepšení podmínek v uprchlických táborech a strategii na začlenění těchto lidí do normální společnosti. Důležitou úlohu bude v tomto případě hrát ekonomický rozvoj a zapojení uprchlíků do pracovního procesu. Vláda by měla podporovat migranty v rozvoji daných oblastí. Např. pomocí mikrofinancování zemědělské výroby, či dalších drobných podnikání a služeb. Se zajištěním zdravotní péče, nejen v uprchlických táborech, by do doby než bude mít Afghánistán více vlastních zařízení a doktorů, mohly pomoci mezinárodní organizace. Stát také může uprchlíkům nabídnout přesídlení do oblastí, kde je větší možnost získat práci, a které se rozvíjejí nejvíce, např. potenciální oblasti těžebního průmyslu.

4.8 Vzdelání

Vláda a prezident mohou zvýšit gramotnost a vzdělanost pomocí těchto kroků. V případech, kdy vzdělání není dostupné z ekonomických důvodů, mohou pomoci mezinárodní organizace, např. program adopce na dálku. Zapojení do tohoto programu by mohlo zajistit školní pomůcky, lepší školní prostředí, ale i lepší zdravotní péči pro mnoho dětí. Jiné organizace se specializují na získání prostředků na stavbu škol v rozvojových zemích.

Se zajištěním bezpečnosti dětí při cestě do školy i ve škole samotné by mohly pomoci rodiče. Mohly by být vytvořeny rodičovské hlídky, které by na děti dohlížely. Stát by měl také zajistit možnosti vzdělávání dospělých a především rozvíjet vědomosti učitelů. K šíření vzdělanosti by stát mohl využít také rádio či mobilní telefony, díky kterým by mohly být šířeny vzdělávací pořady a programy.

Mnoho rodin odmítá vzdělání jako nepotřebné. Za tímto názorem nepochybně stojí také skutečnost, že v Afghánistánu neexistuje mnoho pracovních míst, která by vyžadovala vzdělání. Je vhodné podporovat vytváření pracovních míst, která jsou náročnější na znalosti zaměstnance, takže by občané byli více motivováni vzdělání získat. Stát by měl zároveň podporovat vzdělávací kurzy při zaměstnání, tak by se zajistilo vzdělání dospělých ale i dětí, které již nastoupily do pracovního procesu.

Univerzity a střední školy by se měly pokusit navázat kontakty se školami v zahraničí. Díky těmto kontaktům by mohlo docházet k výměně poznatků a učitelé a žáci by mohli vyjíždět na studium či stáž do zahraničí, kde by se mohli seznámit s novými poznatky a získat rozhled. Mohlo by se jednat také o sociální program, kdy určitá škola v Afghánistánu by získávala podporu a pomoc od partnerské školy v zahraničí (např. dobrovolné dary od žáků a učitelů, či zajištění odborného kurzu).

Vzdělání hraje důležitou úlohu při rozvoji náboženství. V Evropě k reformě křesťanství přispělo rozšíření gramotnosti mezi prosté obyvatelstvo. Díky tomu, že i obyčejní lidé uměli číst a mohli si sami přečíst Bibli, si mohli vytvořit svůj vlastní názor a rozeznat, kdy se duchovní chovají skutečně podle víry, a kdy se snaží lidi oklamat a víru jen zneužít ve svůj prospěch. Stát by měl podporovat studium islámských textů a paštúnwálí, setkávání a diskuzi náboženských představitelů a myslitelů a vědecké zkoumání těchto textů na univerzitách. Stát by měl podporovat kontakt náboženských představitelů a členů univerzit se zahraničím.

Stát by se měl celkově zaměřit na mladé lidi, neboť ti se často cítí nevyužití a zbyteční, mají větší touhu něco na světě změnit, nějak se zapojit. Často tyto své nároky uspokojují pomocí protivládních organizací. Stát by měl podpořit jejich aktivní účast na tvorbě státu, veřejném životě a rozvoji místních komunit.

4.9 Environmentální problémy

Environmentální podmínky nelze změnit, s jejich projevy se však dá bojovat. Když se podíváme na některé ekologické problémy, zjistíme, že se s nimi potýká mnoho zemí světa. V oboru životního prostředí, respektive řešení a předcházení přírodních katastrof, se postupně prosazuje globalizace a snaha o nalezení globálního řešení těchto problémů. Změnu přístup k ekologickým problémům můžeme vidět na půdě OSN, ale i v nárůstu počtu celosvětových, odborných konferencí, které se na daný problém zaměřují. V případě Afghánistánu se jako globální problémy projevují rozšiřování pouští a dlouhodobé sucho. Vláda a prezident by se měli snažit co nejvíce využít trendu globalizace. Na půdě OSN by afghánští diplomaté měli podporovat vývoj směrem ke globální odpovědnosti za ekologické problémy, ke globálnímu řešení těchto problémů, které by financovalo více států. Vhodné by také bylo navázat spolupráci s okolními státy, které se potýkají se stejnými nebo podobnými problémy. Společné úsilí více států by mohlo vést k nalezení efektivnějších řešení, silnějšímu postavení v OSN, získání více příspěvků na boj s ekologickými problémy od OSN, k úsporám z rozsahu a také k větší přitažlivosti projektů pro investory.

Závěr

Při studiu zranitelných skupin a lidských práv v Afghánistánu člověk narazí na několik překážek, které toto zkoumání ztěžují. Kromě komplikované situace přímo v Afghánistánu se vyskytují potíže s teorií a její aplikací v praxi. Problematika zranitelných skupin je relativně mladý vědní obor, který není ještě dostatečně rozvinut, jak to naznačuje i neustálená terminologie. Teorie zranitelnosti se donedávna věnovala především hrozbám způsobeným environmentálními podmínkami. Až v posledních letech se obor věnuje zranitelnosti více komplexně, zjišťuje, že zranitelnost představuje multiplikovaný, kumulativní efekt, objevuje propojenost mnoha faktorů ovlivňujících zranitelnost a začíná podrobněji zkoumat i jiné kořeny zranitelnosti.

Teorie a praxe lidských práv se vyvíjí podstatně delší dobu. Teorii lidských práv můžeme považovat za předchůdce teorie zranitelnosti, neboť lidská práva se zaměřují přesně na ty aspekty, které jsou nejčastějším zdrojem zranitelnosti a některé dokumenty, týkající se lidských práv, se již přímo věnují konkrétním zranitelným skupinám, např. ženám, dětem, migrantům. Dodržováním lidských práv dojde ke zmírnění zranitelnosti skupin. Zranitelnost a lidská práva jsou vzájemně propojeny.

Problémem lidských práv je jejich kritika. Kritizován je buď celý koncept lidských práv, respektive se tvrdí, že univerzální lidská práva neexistují, nebo jsou kritizovány konkrétní dokumenty, kdy panuje podezření, že vznikly v zájmu určitých států či určitých skupin obyvatel. Nejvíce se rozpory projevují ve vztahu muslimských zemí k lidským právům a dosud se nepodařilo v této problematice významněji pokročit. I v případě, že se muslimská vláda k lidským právům přihlásí, je náročné zajistit jejich skutečné dodržování.

Afghánistán je příkladem takového muslimského státu. Celá problematika zranitelných skupin a lidských práv v Afghánistánu je složitá, ovlivňuje ji mnoho aspektů a ke skutečnému porozumění situace je potřeba podrobná analýza a návrat o mnoho staletí zpět. V Afghánistánu jsem jako nejvýznamnější zranitelné skupiny určila ženy, děti, postižené a migranty. Zranitelných skupin můžeme v Afghánistánu nalézt více a sám stát se jako celek může považovat za zranitelný, avšak jmenované skupiny představují podstatný podíl na populaci, mají zásadní význam pro budoucí směřování a vývoj státu a mohou být zdrojem vážných sociálních nepokojů. Tyto skupiny jsou primárně zranitelné kvůli diskriminaci kvůli pohlaví, sociálnímu postavení, věku, místu pobytu a zdravotnímu stavu.

V případě jmenovaných zranitelných skupin jsou nejčastěji porušována tato práva obsažená ve Všeobecné deklaraci lidských práv: právo na život, právo na svobodu pohybu a osobní bezpečnost, právo na spravedlivý soud, právo na rovnost před zákonem, právo vlastnit majetek, právo na vzdělání, právo na práci, právo účastnit se kulturního života společnosti, právo na sociální zabezpečení, právo na zajištění určité životní úrovně, právo na azyl, zajištění hospodářských, sociálních a kulturních práv, zákaz mučení, stejná práva při uzavírání a během trvání manželství. Postavení zranitelných skupin také zhoršuje, že nejsou reprezentováni, nemohou vyjádřit svoje názory, rozhodnout o svém osudu a jen těžko hledají někde zastání a pomoc.

Důležitou součástí analýzy zranitelných skupin je určení a zkoumání kořenů zranitelnosti, neboť ty nám mohou poskytnout odpovědi na otázky, proč dochází k porušování jejich lidských práv, co způsobuje jejich zranitelnost a jak můžeme zmírnit či odstranit jejich zranitelnost. Díky podrobné analýze kořenů bychom měli být schopni věnovat se jádru problému a ne jen jeho okrajovým projevům.

V případě zranitelných skupin žen, dětí, postižených a migrantů v Afghánistánu jsem jako kořeny zranitelnosti určila environmentální podmínky, historický a kulturní vývoj, národu a kulturu Afghánců a vyspělost společnosti, ekonomickou vyspělost, stabilitu, bezpečnost a politickou vyspělost státu. Dochází také k vzájemnému ovlivňování mezi jednotlivými kořeny. Tyto kořeny neexistují izolovaně jeden vedle druhého, ale jsou propojené a navzájem se ovlivňují. Environmentální podmínky zaujímají mezi kořeny zvláštní místo, neboť v podstatě nejsou ovlivněny žádným jiným kořenem, nelze je změnit a podstatným způsobem ovlivňují všechny ostatní kořeny zranitelnosti.

Na základě poznání současného postavení zranitelných skupin v Afghánistánu a kořenů jejich zranitelnosti jsem se pokusila navrhnout řešení, které by mělo zlepšit postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv. Toto řešení ovšem představuje pouze koncept, který by chtěl upozornit na některé důležité aspekty řešení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv, a poukázat na nový přístup k problému. Jednotlivé body bude nutné podrobněji prozkoumat, rozpracovat jednotlivé strategie a zohlednit konkrétní podmínky.

Předpokladem pro efektivnost dalších kroků a úspěch řešení je splnění těchto čtyř podmínek. Za prvé vláda, prezident i státy intervenující v Afghánistánu musí přijmout, že změna bude probíhat pomalu a velmi dlouho. Této skutečnosti se musí přizpůsobit i zvolení cílů a rozvržení změn. Za druhé bude muset jít o oboustranný

proces změny jak Afghánců tak i Západu a jeho přístupu k islámským zemím. Za třetí vláda, prezident a státy intervenující v Afghánistánu si musí uvědomit, že jednají s lidmi, kteří nejsou příliš vzdělaní a lpějí na svých zvycích a pověrách. Tento fakt musí reflektovat zvolená argumentace i kroky, které budou podniknuty. Za čtvrté vláda a prezident musí zajistit kontrolu nad celým územím státu, bezpečnost a dodržování právního řádu.

Navržené řešení představuje komplex zásahů pro konsolidaci a vytvoření stabilního státu, získání důvěry občanů, rozdělení moci ve státě, ekonomický rozvoj a získání zdrojů do státní pokladny, šíření vzdělanosti, šíření nových myšlenek, podporu reformy islámu a místních zvyků, postupnou změnu právního řádu, lepší přijetí změn občany, lepší zastoupení a prezentaci zranitelných skupin, efektivnější využití mezinárodní pomoci a opatření v případě ekologických problémů.

Při posuzování zranitelnosti skupin ani při návrhu řešení nelze opominout významný vliv Západu. Intervencí v Afghánistánu Západ významně zasahuje do vývoje této země a v současnosti udržuje afghánskou vládu a prezidenta u moci. Vzhledem ke skutečnosti, že Afghánistán je slabý stát, bude nutná pomoc Západu při prosazování řešení. Ovšem vyřešení některých problémů v Afghánistánu nemá velký význam jen pro Afghánistán, ale také pro Západ a celý zbytek světa. Jedná se o zajištění nové dimenze vztahů mezi Západem a islámskou kulturou a v návaznosti vyřešení vztahu muslimských zemí k lidským právům. Další aspektem je možnost nalezení efektivní strategie pro vypořádání se s partyzánskými a teroristickými skupinami, se kterými Západ přichází stále častěji do konfliktu. Významné je také nalezení efektivní strategie obnovy selhávajícího státu.

Pro zlepšení postavení zranitelných skupin a dodržování lidských práv je také důležitá ochota a snaha. Zranitelné skupiny musí změnu chtít. Vláda a prezident musí být ochotni podporovat tento cíl, podnikat kroky k jeho dosažení a musí se snažit pomáhat lidem a ne jen upevňovat svoji osobní moc. Státy intervenující v Afghánistánu musí být ochotny v dostatečné míře a dostatečně dlouho tento stát podporovat.

Seznam použité literatury a pramenů

Tištěná

- BATEMAN, G.; EGANOVÁ, V. *Zeměpis světa*, Praha: Columbus, 1999. 512 s. ISBN 80-901727-6-8.
- BERGLING, P. *Rule of law on the international agenda*. Antwerpen: Intersentia 2006. 310 s.
- BOHLE, H-G.; DOWNING, T. E.; WATTS, M. J. *Climate Change and Social Vulnerability: Towards a Sociology and Geography of Food Insecurity*. Global Environmental Change Vol. 4/1994, s 37-48.
- ČORNEJ, P.. *Dějiny evropské civilizace I. +II.* Praha: Paseka, 2002. 644 s. ISBN 80-7185-473-5.
- FINDLAY, M. *Vulnerable Spatialities*. Population, Space and Place 11/2005. s. 429-439.
- FORSYTHE, D. P. *Human Rights in International Relations*, Cambridge University Press, 2. vyd. 2006. 285s. ISBN 0-521-68427-7.
- HOGAN, J. D.; MARANDOLA, E. *Towards an Interdisciplinary Conceptualisation of Vulnerability*. Population, Space and Place 11/2005. s. 455-471.
- HYBÁŠKOVÁ, J. *Ženy v Íránu*. Mezinárodní politika 4/2010. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 11 – 14.
- KARLSSON, P; MANSORY, A. *An Afghan Dilemma: Education, Gender and Globalisation in an Islamic Context*, Stockholm University, 2007.
- LEHMANNOVÁ, Z. *Aktuální otázky globalizace*, Praha: Oeconomica, 2003. 407 s. ISBN 80-245-0321-1.
- MAKARIUSOVÁ, R. *Starý a nový Tálibán*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 34 –36.
- MAREK, J. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006. 403 s. ISBN 80-7106-445-9.
- MORAVEC, F. *Český rekonstrukční tým aneb jak postavit Lógar na vlastní nohy*. Mezinárodní politika 1/2010. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 28 –31.
- MORAWA, H. E. A. *Vulnerability as a Concept of International Human Rights Law*. Journal of International Relations & Development 2003, Vol. 6 Issue 2, s. 139 -155.
- NOVÁK, M. *Afghánistán je bitevním polem Indie a Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 31-33.
- OLŠA, J. *Nábožensko-zvykové pozadí terorismu v Pákistánu*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 27-31.
- PERNOUDOVÁ, R. *Žena v době katedrál*. Praha: Vyšehrad, 2002. 256 s. ISBN 80-7021-544-5.
- PHILO, Ch. *The Geographies that Wound*. Population, Space and Place 11/2005. s. 441-454.
- SCHEU, H. Ch. *Všeobecná deklarace lidských práv ve světle vývoje mezinárodního práva*. Mezinárodní politika 12/2008. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 4-6.

VESELÁ, V. *Afghánistán je z velké části rukojmím širších mezinárodních vztahů*. Mezinárodní politika 11-12/2009. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 39 –42.

VOGELSANG, W. *Dějiny Afghánistánu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 368 s. ISBN 978-80-247-3077-6.

ZEMANOVÁ, Š. *Nové chápání univerzality lidských práv*. Mezinárodní vztahy 4/2005. Ústav mezinárodních vztahů Praha. s. 79 – 94.

Elektronická

Afghanland.com. [online]. *Pashtunwali*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z: < <http://afghanland.com/culture/pashtunwali.html> >.

AIHRC - Reports. [online]. *Annual Report January 1-December 31, 2009*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Annual_Rep/2009/Final%20AIHRC%20Annual%20Report%202009.pdf >.

AIHR – Reports [online]. *Economic and Social Rights Report in Afghanistan – III*, (2008), [cit. 11.4.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/2008_Dec/Ecn_soc/Eng_Eco_Soc_rep.pdf >.

AIHRC – Reports [online]. *Fair access of children to education in Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org/2010_eng/Eng_pages/Reports/Thematic/research_Access_f_Children_Education_n_Afghanistan_12_sep_09.pdf >.

AIHRC – Reports [online]. *Human Rights situation in Afghanistan during 2006-2007*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/Rep_eng_H.R_situation2006_2007.pdf >.

AIHRC – Reports [online]. *Report on the Situation of Economic and Social Rights in Afghanistan – IV (November/December 2009)*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < http://www.aihrc.org.af/English/Eng_pages/Reports_eng/Economic_S/4/Economic%20&%20Social_Rights%20Report_English4.pdf >.

ANYŽ, D. [online]. *Obamova strategie pro Afghánistán? Víc vojáků, ale jenom na rok a půl*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z: < <http://hn.ihned.cz/c1-39309610-obamova-strategie-pro-afghanistan-vic-vojaku-ale-jenom-na-rok-a-pul> >.

CARDONA, O. D. [online]. *The Need for Rethinking the Concepts of Vulnerability and Risk from a Holistic Perspective: A Necessary Review and Criticism for Effective Risk Management*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.desenredando.org/public/articulos/2003/nrcvrfhp/nrcvrfhp_ago-04-2003.pdf >.

CIA – The World Factbook. [online]. *Afghanistan*, [cit. 14.3.2010]. Dostupný z: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#top> >.

CIA – The World Factbook. [online]. *GDP per capita*, [cit. 4.3.2010]. Dostupný z: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html> >.

Český červený kříž. [online]. *Ženevské úmluvy*, [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.cck-trutnov.cz/index.php?nid=3603&lid=CZ&oid=450498> >.

GOLKANY, I. M. [online]. *Now for the Good News*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < <http://reason.com/archives/2007/03/23/now-for-the-good-news> >.

Grameen Bank. [online]. *Small Loans, Significant Impact*, [cit. 7.4.2010]. Dostupný z: < http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=388&Itemid= >.

Grameen Foundation. [online]. *Microfinance Basics*, [cit. 7.4.2010]. Dostupný z: < <http://www.grameenfoundation.org/what-we-do/microfinance/microfinance-basics> >.

HOFSTEDE, G. [online]. *Geert Hofstede Cultural Dimensions*, [cit. 3.6.2010]. Dostupný z < http://www.geert-hofstede.com/hofstede_pakistan.shtml >.

HRABÁKOVÁ, L. [online]. *Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy*. [cit. 14.8.2010]. Dostupný z < <http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/hrabakova.pdf> >.

HUITT, W. [online]. *Maslow's hierarchy of needs*. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University. [cit. 10.6.2010] Dostupný z: < <http://www.edpsycinteractive.org/topics/regsys/maslow.html> >.

Human Rights Watch [online]. *Afghanistan: New Law Threatens Women's Freedom*, [cit. 13.4.2010]. Dostupný z: < <http://www.hrw.org/en/news/2009/04/14/afghanistan-new-law-threatens-women-s-freedom> >.

Humanitarian Glossary Section. [online]. *Vulnerable groups*, [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.reliefweb.int/glossary/pageloader.aspx?lista=V> >.

IHNED.CZ. [online]. *Plán Západu pro usmíření s talibanci: Dáme jim práci a oni složí zbraně*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z < <http://zahranicni.ihned.cz/c1-40220960-plan-zapadu-pro-usmireni-s-talibanci-dame-jim-praci-a-oni-slozi-zbrane> >.

IHNED.CZ. [online]. *Západ signalizuje Talibanu: Jsme připraveni s vámi vyjednávat*, [cit. 4.6.2010]. Dostupný z < <http://zahranicni.ihned.cz/c1-40156390-zapad-signalizuje-talibanu-jsme-pripraveni-s-vami-vyjednavat> >.

JANOVEC, J. [online]. *K některým problémům lidských práv*, [cit. 15.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.volny.cz/sponh/CLANKY/lidska%20prava.htm> >.

KAKAR, P. [online]. *Tribal Law of Pashtunwali and Women's Legislative Authority*, [cit. 5.6.2010]. Dostupný z < <http://www.law.harvard.edu/programs/ilsp/research/kakar.pdf> >.

Ministerstvo obrany ČR. [online]. *Aktuální mise*, [cit. 9.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.army.cz/scripts/detail.php?pgid=69> >.

OKD. [online]. *Rozvoj těžby posiluje hospodářství Afghánistánu*, [cit. 6.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.okd.cz/cz/eu/zpravy-ze-sveta-uhli/rozvoj-tezby-posiluje-hospodarstvi-afghanistanu/> >.

OSN. [online]. *Declarations and Conventions Contained in GA Resolutions*. [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < http://www.un.org/documents/instruments/docs_en.asp?type=conven >.

OSN [online]. *Human Development Report 2009 – Afghanistan*, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < <http://hdr.undp.org/en/statistics/> >.

OSN. [online]. *Lidská práva v datech* [cit. 12.6.2010]. Dostupný z: < <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=543> >.

OSN. [online]. *Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development*, [cit. 10.6.2010]. Dostupný z: < http://www.undp.org/cpr/whats_new/rdr_english.pdf >.

OSN. [online]. *Všeobecná deklarace lidských práv*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf> >.

SHELDON, B. D. [online]. *The Failed States Index 2009*, [cit. 7.6.2010]. Dostupný z: < http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/06/22/2009_failed_states_index_interactive_map_and_rankings >.

Sociology Guide. [online]. *Cultural Lag*, [cit. 14.8.2010]. Dostupný z <<http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Cultural-Lag.php> >.

The Fund for Peace. [online]. *Afghanistan*, [cit. 7.6.2010]. Dostupný z: < http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=385&Itemid=542 >.

University of Minnesota. [online]. , *Arab Charter on Human Rights*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/arabhrcharter.html> >.

University of Minnesota. [online]. *Cairo Declaration on Human Rights in Islam*. [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/cairodeclaration.html> >.

Vlastní práce

ČÍLOVÁ, Z. *Human Rights in Afghanistan*, Umea: Umea School of Business, 2009.

ČÍLOVÁ, Z. *Vulnerable groups in Afghanistan*, Umea: Umea School of Business, 2009.

Přednášky a filmy

KARIMI, S. [online]. *Afghánské ženy za volantem*, 2009, [cit. 30.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/210251000120001-jeden-svet-2010/> >.

LEHMANNOVÁ, Z. *Kulturní mezinárodní vztahy*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006.

MONTI, V. [on line]. *Ženy v éteru*. [cit. 20.3.2010]. < Dostupný z: <http://www.jedensvet.cz/2010/filmy-a-z/17030> >.

PECHA, V.; ROSHAN, T.; ŠTYS, M. [online]. *Obnova Afghánistánu*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.ct24.cz/kultura/kultura-on-line/83756-jeden-svet-on-line-obnova-afghanistanu/> >.

ZAMYKALOVÁ, M. *Mezinárodní obchodní jednání*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2007.

Přílohy

Deklarace

1. VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

Úvod

U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu, že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku, že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy, že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě, že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznávání a zachovávání lidských práv a základních svobod a že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku,

Valné shromáždění

vyhlašuje tuto

Všeobecnou deklaraci lidských práv

jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednotlivec a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

článek 1

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

článek 2

(1) Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

článek 6

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

článek 8

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

článek 9

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

článek 11

(1) Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

(2) Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

článek 13

(1) Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.

(2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

článek 14

(1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

(2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 15

(1) Každý má právo na státní příslušnost.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

článek 16

(1) Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.

(2) Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

(3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

článek 17

(1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

článek 18

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

článek 20

(1) Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

(2) Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

článek 21

(1) Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.

(2) Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

(3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

článek 22

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

článek 23

(1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

(2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

(3) Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

(4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

článek 24

Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

článek 25

(1) Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

(2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

článek 26

- (1) Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.
- (2) Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.
- (3) Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

článek 27

- (1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.
- (2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

článek 28

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

článek 29

- (1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.
- (2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.
- (3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 30

Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.

Zdroj: Organizace spojených národů. [online]. *Všeobecná deklarace lidských práv*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf> >.

2. CAIRO DECLARATION ON HUMAN RIGHTS IN ISLAM

The Nineteenth Islamic Conference of Foreign Ministers (Session of Peace, Interdependence and Development), held in Cairo, Arab Republic of Egypt, from 9-14 Muharram 1411H (31 July to 5 August 1990),

Keenly aware of the place of mankind in Islam as vicegerent of Allah on Earth;

Recognizing the importance of issuing a Document on Human Rights in Islam that will serve as a guide for Member states in all aspects of life;

Having examined the stages through which the preparation of this draft Document has so far, passed and the relevant report of the Secretary General;

Having examined the Report of the Meeting of the Committee of Legal Experts held in Tehran from 26 to 28 December, 1989;

Agrees to issue the Cairo Declaration on Human Rights in Islam that will serve as a general guidance for Member States in the Field of human rights.

Reaffirming the civilizing and historical role of the Islamic Ummah which Allah made as the best community and which gave humanity a universal and well-balanced civilization, in which harmony is established between hereunder and the hereafter, knowledge is combined with faith, and to fulfill the expectations from this community to guide all humanity which is confused because of different and conflicting beliefs and ideologies and to provide solutions for all chronic problems of this materialistic civilization.

In contribution to the efforts of mankind to assert human rights, to protect man from exploitation and persecution, and to affirm his freedom and right to a dignified life in accordance with the Islamic Shari'ah.

Convinced that mankind which has reached an advanced stage in materialistic science is still, and shall remain, in dire need of faith to support its civilization as well as a self motivating force to guard its rights;

Believing that fundamental rights and freedoms according to Islam are an integral part of the Islamic religion and that no one shall have the right as a matter of principle to abolish them either in whole or in part or to violate or ignore them in as much as they are binding divine commands, which are contained in the Revealed Books of Allah and which were sent through the last of His Prophets to complete the preceding divine messages and that safeguarding those fundamental rights and freedoms is an act of worship whereas the neglect or violation thereof is an abominable sin, and that the safeguarding of those fundamental rights and freedom is an individual responsibility of every person and a collective responsibility of the entire Ummah;

Do hereby and on the basis of the above-mentioned principles declare as follows:

ARTICLE 1:

(a) All human beings form one family whose members are united by their subordination to Allah and descent from Adam. All men are equal in terms of basic human dignity and basic obligations and responsibilities, without any discrimination on the basis of race, colour, language, belief, sex, religion, political affiliation, social status or other considerations. The true religion is the guarantee for enhancing such dignity along the path to human integrity.

(b) All human beings are Allah's subjects, and the most loved by Him are those who are most beneficial to His subjects, and no one has superiority over another except on the basis of piety and good deeds.

ARTICLE 2:

- (a) Life is a God-given gift and the right to life is guaranteed to every human being. It is the duty of individuals, societies and states to safeguard this right against any violation, and it is prohibited to take away life except for a shari'ah prescribed reason.
- (b) It is forbidden to resort to any means which could result in the genocidal annihilation of mankind.
- (c) The preservation of human life throughout the term of time willed by Allah is a duty prescribed by Shari'ah.
- (d) Safety from bodily harm is a guaranteed right. It is the duty of the state to safeguard it, and it is prohibited to breach it without a Shari'ah-prescribed reason.

ARTICLE 3:

- (a) In the event of the use of force and in case of armed conflict, it is not permissible to kill non-belligerents such as old men, women and children. The wounded and the sick shall have the right to medical treatment; and prisoners of war shall have the right to be fed, sheltered and clothed. It is prohibited to mutilate or dismember dead bodies. It is required to exchange prisoners of war and to arrange visits or reunions of families separated by circumstances of war.
- (b) It is prohibited to cut down trees, to destroy crops or livestock, to destroy the enemy's civilian buildings and installations by shelling, blasting or any other means.

ARTICLE 4:

Every human being is entitled to human sanctity and the protection of one's good name and honour during one's life and after one's death. The state and the society shall protect one's body and burial place from desecration.

ARTICLE 5:

- (a) The family is the foundation of society, and marriage is the basis of making a family. Men and women have the right to marriage, and no restrictions stemming from race, colour or nationality shall prevent them from exercising this right.
- (b) The society and the State shall remove all obstacles to marriage and facilitate it, and shall protect the family and safeguard its welfare.

ARTICLE 6:

- (a) Woman is equal to man in human dignity, and has her own rights to enjoy as well as duties to perform, and has her own civil entity and financial independence, and the right to retain her name and lineage.
- (b) The husband is responsible for the maintenance and welfare of the family.

ARTICLE 7:

- (a) As of the moment of birth, every child has rights due from the parents, the society and the state to be accorded proper nursing, education and material, hygienic and moral care. Both the fetus and the mother must be safeguarded and accorded special care.
- (b) Parents and those in such like capacity have the right to choose the type of education they desire for their children, provided they take into consideration the interest and future of the children in accordance with ethical values and the principles of the Shari'ah.
- (c) Both parents are entitled to certain rights from their children, and relatives are entitled to rights from their kin, in accordance with the tenets of the shari'ah.

ARTICLE 8:

Every human being has the right to enjoy a legitimate eligibility with all its prerogatives and obligations in case such eligibility is lost or impaired, the person shall have the right to be represented by his/her guardian.

ARTICLE 9:

(a) The seeking of knowledge is an obligation and provision of education is the duty of the society and the State. The State shall ensure the availability of ways and means to acquire education and shall guarantee its diversity in the interest of the society so as to enable man to be acquainted with the religion of Islam and uncover the secrets of the Universe for the benefit of mankind.

(b) Every human being has a right to receive both religious and worldly education from the various institutions of teaching, education and guidance, including the family, the school, the university, the media, etc., and in such an integrated and balanced manner that would develop human personality, strengthen man's faith in Allah and promote man's respect to and defence of both rights and obligations.

ARTICLE 10:

Islam is the religion of true unspoiled nature. It is prohibited to exercise any form of pressure on man or to exploit his poverty or ignorance in order to force him to change his religion to another religion or to atheism.

ARTICLE 11:

(a) Human beings are born free, and no one has the right to enslave, humiliate, oppress or exploit them, and there can be no subjugation but to Allah the Almighty.

(b) Colonialism of all types being one of the most evil forms of enslavement is totally prohibited. Peoples suffering from colonialism have the full right to freedom and self-determination. It is the duty of all States peoples to support the struggle of colonized peoples for the liquidation of all forms of and occupation, and all States and peoples have the right to preserve their independent identity and econol over their wealth and natural resources.

ARTICLE 12:

Every man shall have the right, within the framework of the Shari'ah, to free movement and to select his place of residence whether within or outside his country and if persecuted, is entitled to seek asylum in another country. The country of refuge shall be obliged to provide protection to the asylum-seeker until his safety has been attained, unless asylum is motivated by committing an act regarded by the Shari'ah as a crime.

ARTICLE 13:

Work is a right guaranteed by the State and the Society for each person with capability to work. Everyone shall be free to choose the work that suits him best and which serves his interests as well as those of the society. The employee shall have the right to enjoy safety and security as well as all other social guarantees. He may not be assigned work beyond his capacity nor shall he be subjected to compulsion or exploited or harmed in any way. He shall be entitled - without any discrimination between males and females - to fair wages for his work without delay, as well as to the holidays allowances and promotions which he deserves. On his part, he shall be required to be dedicated and meticulous in his work. Should workers and employers disagree on any matter, the State shall intervene to settle the dispute and have the grievances redressed, the rights confirmed and justice enforced without bias.

ARTICLE 14:

Everyone shall have the right to earn a legitimate living without monopolization, deceit or causing harm to oneself or to others. Usury (riba) is explicitly prohibited.

ARTICLE 15:

(a) Everyone shall have the right to own property acquired in a legitimate way, and shall be entitled to the rights of ownership without prejudice to oneself, others or the society

in general. Expropriation is not permissible except for requirements of public interest and upon payment of prompt and fair compensation.

(b) Confiscation and seizure of property is prohibited except for a necessity dictated by law.

ARTICLE 16:

Everyone shall have the right to enjoy the fruits of his scientific, literary, artistic or technical labour of which he is the author; and he shall have the right to the protection of his moral and material interests stemming therefrom, provided it is not contrary to the principles of the Shari'ah.

ARTICLE 17:

(a) Everyone shall have the right to live in a clean environment, away from vice and moral corruption, that would favour a healthy ethical development of his person and it is incumbent upon the State and society in general to afford that right.

(b) Everyone shall have the right to medical and social care, and to all public amenities provided by society and the State within the limits of their available resources.

(c) The States shall ensure the right of the individual to a decent living that may enable him to meet his requirements and those of his dependents, including food, clothing, housing, education, medical care and all other basic needs.

ARTICLE 18:

(a) Everyone shall have the right to live in security for himself, his religion, his dependents, his honour and his property.

(b) Everyone shall have the right to privacy in the conduct of his private affairs, in his home, among his family, with regard to his property and his relationships. It is not permitted to spy on him, to place him under surveillance or to besmirch his good name. The State shall protect him from arbitrary interference.

(c) A private residence is inviolable in all cases. It will not be entered without permission from its inhabitants or in any unlawful manner, nor shall it be demolished or confiscated and its dwellers evicted.

ARTICLE 19:

(a) All individuals are equal before the law, without distinction between the ruler and the ruled.

(b) The right to resort to justice is guaranteed to everyone.

(c) Liability is in essence personal.

(d) There shall be no crime or punishment except as provided for in the Shari'ah.

(e) A defendant is innocent until his guilt is proven in a fast trial in which he shall be given all the guarantees of defence.

ARTICLE 20:

It is not permitted without legitimate reason to arrest an individual, or restrict his freedom, to exile or to punish him. It is not permitted to subject him to physical or psychological torture or to any form of maltreatment, cruelty or indignity. Nor is it permitted to subject an individual to medical or scientific experiments without his consent or at the risk of his health or of his life. Nor is it permitted to promulgate emergency laws that would provide executive authority for such actions.

ARTICLE 21:

Taking hostages under any form or for any purpose is expressly forbidden.

ARTICLE 22:

(a) Everyone shall have the right to express his opinion freely in such manner as would not be contrary to the principles of the Shari'ah.

1.. Everyone shall have the right to advocate what is right, and propagate what is good, and warn against what is wrong and evil according to the norms of Islamic Shari'ah.

(c) Information is a vital necessity to society. It may not be exploited or misused in such a way as may violate sanctities and the dignity of Prophets, undermine moral and ethical Values or disintegrate, corrupt or harm society or weaken its faith.

(d) It is not permitted to excite nationalistic or doctrinal hatred or to do anything that may be an incitement to any form or racial discrimination.

ARTICLE 23:

(a) Authority is a trust; and abuse or malicious exploitation thereof is explicitly prohibited, in order to guarantee fundamental human rights.

(b) Everyone shall have the right to participate, directly or indirectly in the administration of his country's public affairs. He shall also have the right to assume public office in accordance with the provisions of Shari'ah.

ARTICLE 24:

All the rights and freedoms stipulated in this Declaration are subject to the Islamic Shari'ah.

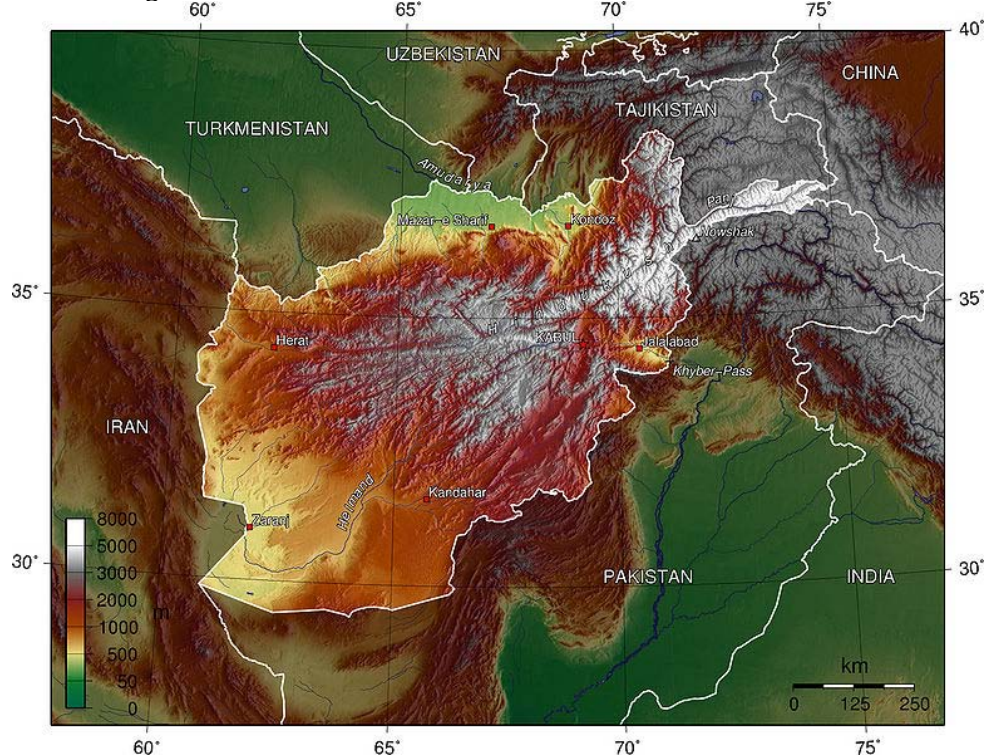
ARTICLE 25:

The Islamic Shari'ah is the only source of reference for the explanation or clarification of any of the articles of this Declaration.

Zdroj: University of Minnesota. [online]. *Cairo Declaration on Human Rights in Islam*. [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <
<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/cairodeclaration.html>>.

Mapy

Mapa 1 – Reliéf Afghánistánu

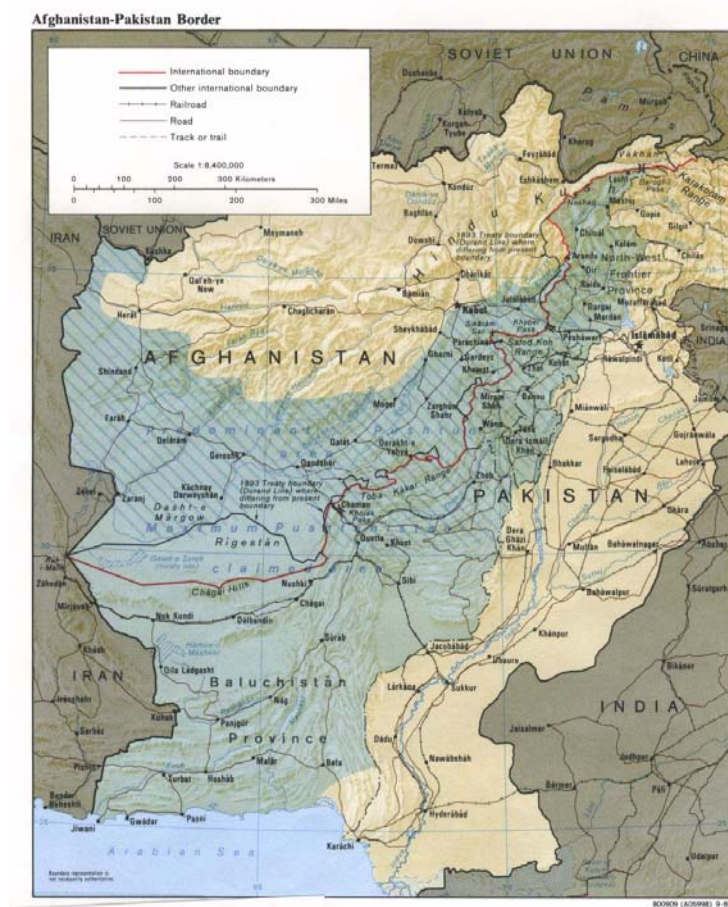
Zdroj: Afghanistan Online [online]. *Topography*, [cit. 15.5.2010]. Dostupný z: < <http://www.afghan-web.com/geography/topography.html> >.

Mapa 2 – Etnické skupiny v Afghánistánu

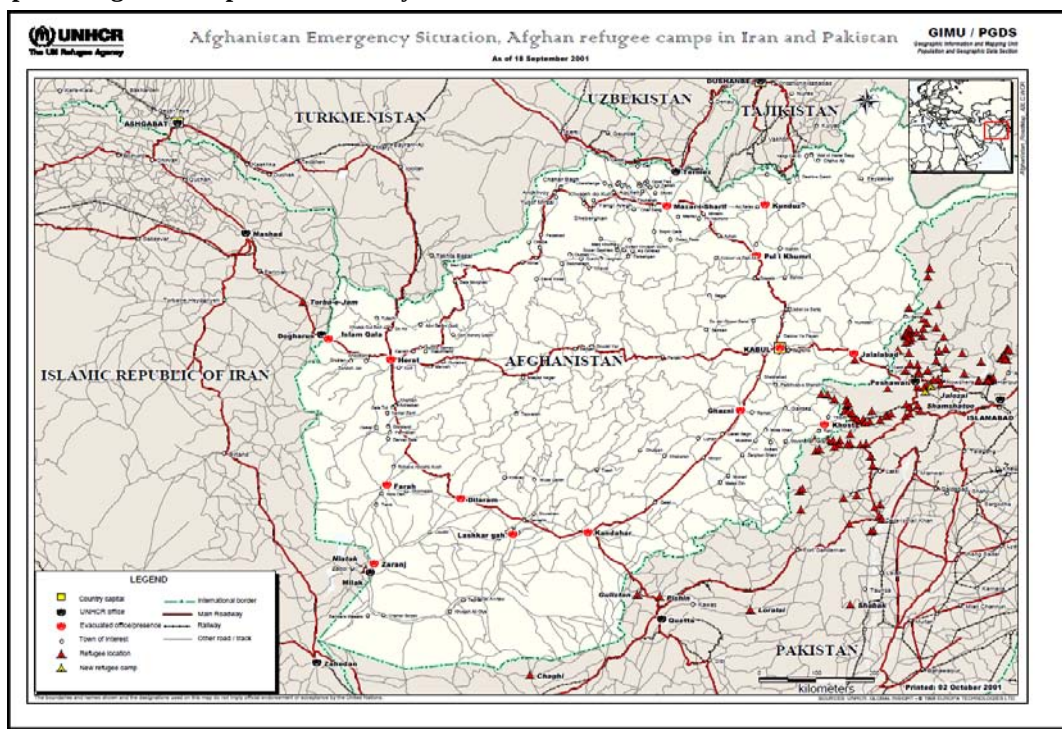
Zdroj: Global Security. [online]. *Ethnolinguistic Groups*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < http://www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/images/Ethnolinguistic_Groups.gif >.

Mapa 3 – Durandova linie a hranice Paštúnistánu

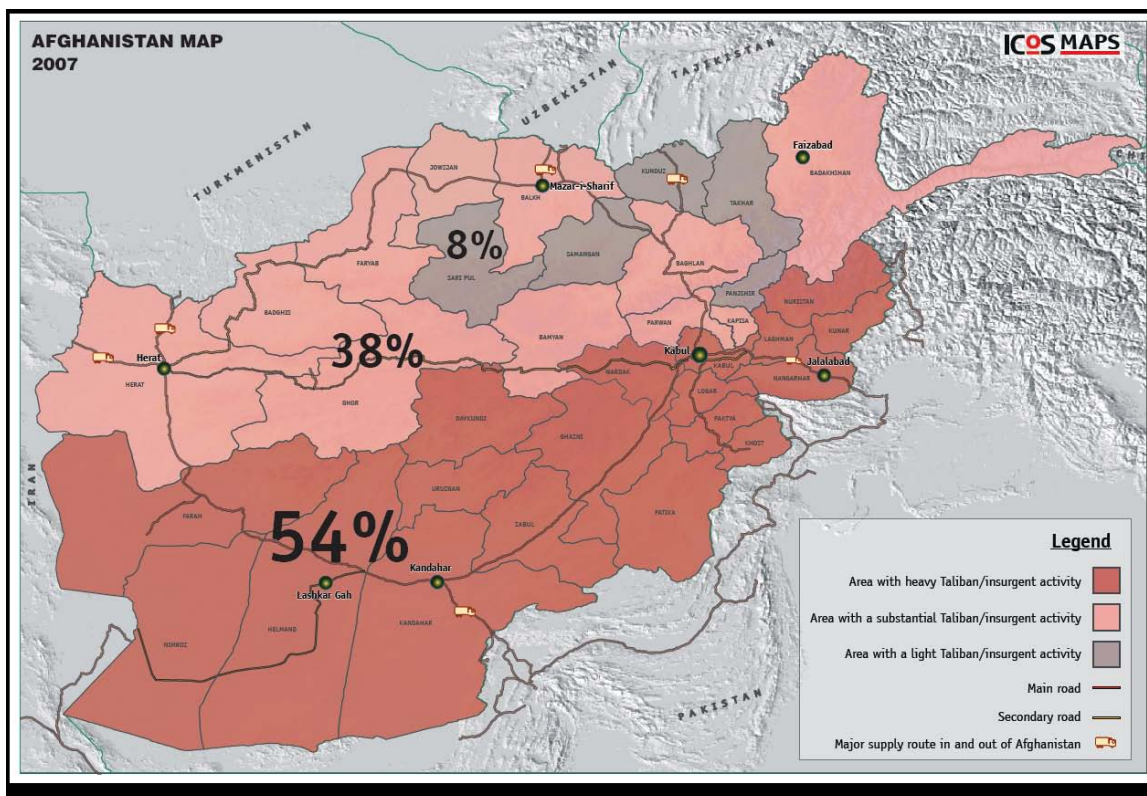
Zdroj: The University of Texas at Austin. [online]. *Afghanistan-Pakistan Border ("Pushtunistan")* 1988, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/afghan_paki_border_rel88.jpg.

Mapa 4 - Afghánské uprchlické tábory v Íránu a Pákistánu

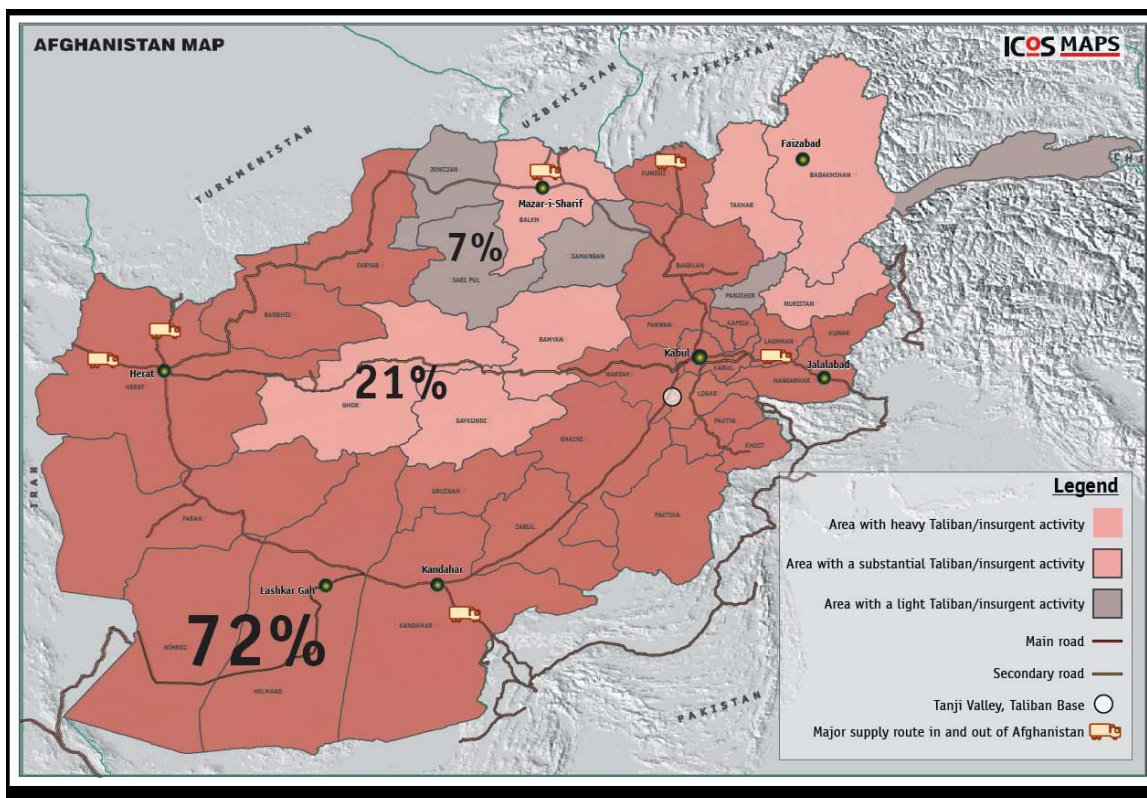
Zdroj: Global Security. [online]. *Afghan Refugee Camps in Iran and Pakistan*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: <http://www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/images/unhcr-afghan-camps.pdf>.

Mapa 5 - Vliv Tálibánu v Afghánistánu v roce 2007

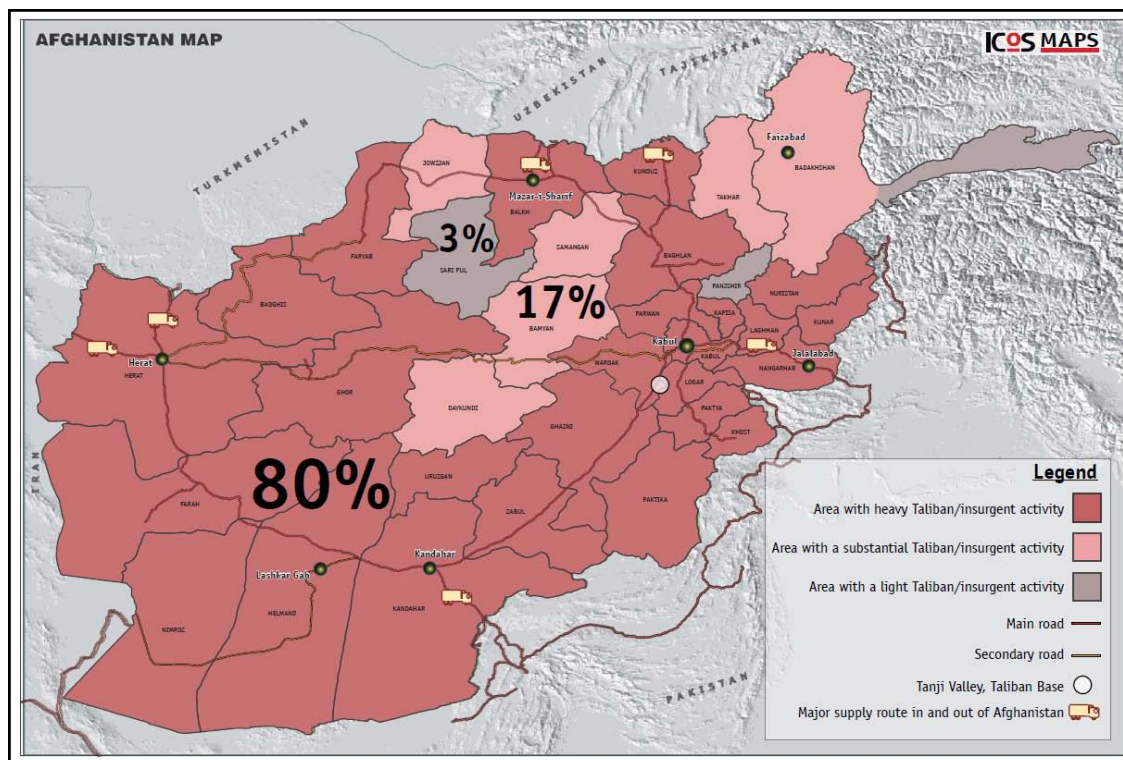
Zdroj: The International Council on Security and Development. [online]. *Areas of Taliban presence in Afghanistan during 2007*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: http://www.icosfilm.net/static/video/043_map.pdf.

Mapa 6 - Vliv Tálibánu v Afghánistánu v lednu - listopadu 2008

Zdroj: The International Council on Security and Development. [online]. *Areas of Taliban presence in Afghanistan between January and November 2008*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: http://www.icosfilm.net/static/video/044_map.pdf.

Mapa 7 – Vliv Tálibánu v Afghánistánu v lednu – září 2009

Zdroj: The International Council on Security and Development. [online]. *Areas of Taliban presence in Afghanistan during January – August 2009*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < <http://www.icosmaps.net/> >.

Mapa 8 - Administrativní mapa Afghánistánu

Zdroj: Global Security. [online]. *Afghanistan Administrative*, [cit. 18.3.2010]. Dostupný z: < http://www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/images/afg_map.gif >.